



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

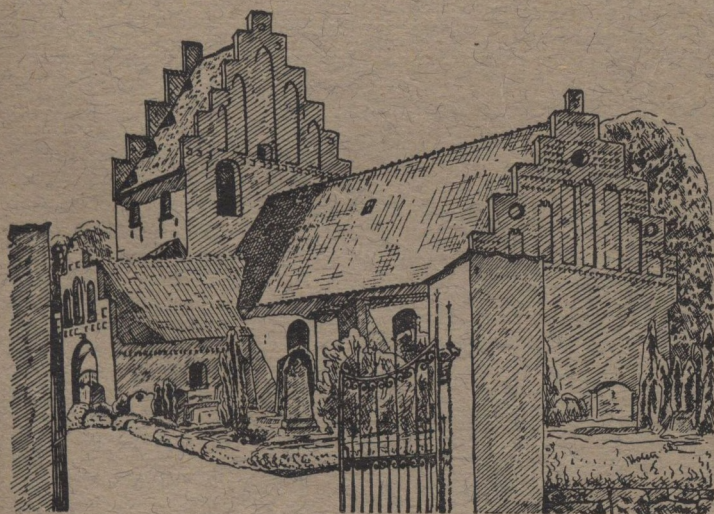
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hans Henrik Jacobsen

En landsbys skæbne

ALLESØS BESÆTTELSE

1943—47



En landsbys
skæbne

Allesøs besættelse 1943—47

HANS HENRIK JACOBSEN

En landsbys skæbne

Allesøs besættelse 1943-47

BIDRAG TIL

ALLESØS OG FLYVEPLADSENS HISTORIE,

UDGIVET DEN 8. OKTOBER 1958

I ANLEDNING AF

10 ÅRS DAGEN

FOR BEBOERNES HJEMKOMST

EGET FORLAG

NORDVESTFYNS BOGTRYKKERI . BOGENSE

MCMLVIII

FORORD

*Denne bostavn er vor,
og vi elske den for,
hvad den var, hvad den er,
hvad den bliver igen;
og som kærlighed gror
af den hjemlige jord,
skal den gro af vor kærligheds
frøkorn igen.*

(Bjørnson)

„Når man er så hærdet som jeg i ikke at møde forståelse på åstedet, d. v. s. blandt Nordfyns landbeboere, i sansen for at få bogført det stedlige folkemindestof, var sådan lunkenhed og fuldkommen tavshed egentlig bare, hvad jeg kunne vente. Nordfynboernes lunkenhed over for deres egen historie er af gammel dato“, skriver Christine Reimer i de afsluttende bemærkninger til det store værk „Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde“ (bd. 5, si. 810-11).

Dette skrev den flittige folkemindesamler fra Hårslev skole omkring 1920, da de 4 bind af hendes værk var udkommet. Samme dårlige erfaring havde en anden nordfynsk historiker, Vedel Simonsen, Elvedgård, fået, da han ca. 80 år før havde samlet stof til en hjemstavns historie, som han lod trykke i 500 eksemplarer, som han imidlertid slet ikke kunne sælge, selv om han havde foræret sine venner halvdelen!

Omtrent samtidig med Christine Reimers omfattende værk om den nordfynske bondestand udkom R. Sørensen Allesøs beskrivelse af Allesø-Næsbyhovedbroby kommunes historie gennem tiderne; der lå et stort arkivarbejde bag denne udmærkede bog,

der imidlertid heller ikke blev mødt med den interesse, den fortjente.

Det er på ingen måde min mening at sammenstille nærværende lille bog med de nævnte værker. I en lang række fynske landsbyer — Brylle, Tommerup, Verving, Vissenbjerg, Fraugde, Ringe o. a. — er der i dette århundrede samlet stof til interessante sognebeskrivelser; siden udgivelsen af disse er der i de fleste tilfælde ikke sket væsentlige ting af historisk betydning, der adskiller sig fra det, udviklingen har ført med sig i alle sogne. For Allesøs vedkommende må man derimod sige, at der siden udgivelsen af Sørensen Allesøs beskrivelse er sket ting, der helt har ændret byens karakter; den blev offer for tyskernes erobringstrang under den anden verdenskrig og blev sammen med andre landsbyer på kort tid omdannet til flyveplads for tyske tropper, og beboerne måtte forlade den i 4 år.

Jeg tror ikke, at „nordfynboernes lunkenhed over for deres egen historie“ vil komme til udtryk i dette tilfælde, thi bogen henvender sig kun til et lille „publikum“, tidligere og nuværende beboere i det lille nordfynske sogn, Allesø. Den vil naturligvis kunne læses af enhver; men den, som ikke har været øjenvidne til de begivenheder, der her berettes, og som ikke har haft det hele på nært hold, vil måske synes, at en sådan bog ikke er berettiget; for sognets beboere derimod, der alle overværede den tragedie, som den tyske værnemagt her udspillede under krigen, vil den tjene som et minde om den bitre tid, hvor de måtte forlade hus og hjem og se den tyske besættelsesmagts hærgen på stedet.

Stoffet stammer dels fra kortere avisartikler og dels fra oplysninger fra lokale meddelere, af hvilke jeg her bringer fhv. folketingsmedlem Johs. Kyed, Lumby, samt førstelærer Jacobsen og pastor Knudsen, Allesø, en tak, sidstnævnte for deres bidrag til kapitlet om skolens og kirkens historie under besættelsen.

Uden et værdifuldt samarbejde med Allesøs repræsentant i lodsejerudvalget, gdr. Anton Bentsen, Tokkeskovgård, der for øvrigt gav mig idéen til bogen, var disse optegnelser ikke kommet på tryk. Den, der med størst interesse fulgte vort arbejde, og som glædede sig mest til at se bogen færdig, var dennes hustru, der imidlertid afgik ved døden i foråret og altså ikke fik resultatet at se.

Endvidere skylder jeg bestyrelsen for Allesø forsamlingshus og især formanden gdr. Jørgen Bendtsen en tak for hjælp og imødekommenhed, bl. a. ved at man har ladet mig udgive bogen i anledning af 10-års dagen for forsamlingshusets genindvielse efter beboernes hjemkomst.

Nærværende bog må ikke betragtes som en personlig dom over krigsårene, tyskernes besættelse af Allesø og jordlovsudvalgets ledelse af pladsen i årene efter befrielsen; den er blot samlingen af en række forhåndenværende kilder, og vil man hist og her genkende enkelte passager, kan de sikkert føres tilbage til de artikler, som den lokale presse bragte ved krigens slutning og ved beboernes hjemkomst.

Ved udarbejdelsen har det været mit mål så fyldigt som muligt at give en historisk belysning af forholdene under besættelsen, og jeg vil hermed søge at give et bidrag til byens og flyvepladsens historie i det hele taget, som jeg håber ikke alene vil blive modtaget og læst med interesse af de nuværende beboere, men også vil kunne tjene til at give senere generationer et indblik i den skæbne, som deres by fik under den anden verdenskrig.

Allesø, sommeren 1958.

Hans Henrik Jacobsen.

Rygterne blev til virkelighed

Kom man før krigen uden for Fyn, var navnet Allesø lidet kendt. Det nævnes første gang i historien på Valdemarernes dage, og århundreder igennem har den lille nordfynske landsby, der ligger borte fra al gennemgående trafik, gemt inde mellem de to landeveje, der fører fra Odense til Bogense, — og som følge deraf har bevaret et vist særpræg og et enestående sammenhold — levet et meget stille liv. Beboerne har ført en rolig tilværelse uden på særlig måde at tage del i de mange uroligheder, der har været i Danmark i tidernes løb. Hele byen — og dermed det omtalte sammenhold, der her har hersket mand og mand imellem, fra gård til gård, fra slægt til slægt — blev i krigens rædselsår sat på en meget hård prøve; men begge dele bestod.

Krigstiden blev et meget vigtigt — men samtidig et meget alvorligt — kapitel i byens historie, vel nok det uroligste siden den tid kort efter Kristi fødsel, hvor historien har overleveret beretningen om det slag, der udkæmpedes mellem beboerne og de frygtede sørøvere, der hver sommer sejlede ind gennem Odense fjord og plyndrede de omkringliggende landsbyer. Nordfyns høvding, Alle, hvis navn nævnes med Glavendrupstenens runer, og efter hvem byen Allesø menes at have fået sit navn, overvandt sørøverne, og efter endt sejr ofrede han der, hvor kampen havde stået, det erobrede bytte som et takoffer til guderne, der denne gang havde stået beboerne bi. Fra dette sted, Viemosen, umiddelbart i nærheden af Allesø, hidrører et af Danmarks største mosefund.

I tiden før den anden verdenskrig grupperede op mod en snes gårde sig omkring byens kirke og skole. Den lille landsby — en

væsentlig del af sognets 500 indbyggere — frembød kort sagt et typisk billede af en fynsk landsby.

Da de tyske jagere om morgenen den 9. april larmende og ulykkesvarslende fløj ind over Danmark, anede ingen, at det var begyndelsen til en lang og tung besættelse og et forvarsel om, at det stærkt sammentømrede samfund blandt bønderne i Allesø skulle opløses, og at byen skulle blive rede for Görings hagekorsfugle, hvilket skulle komme til at betyde, at huse og gårde, der for manges vedkommende havde været i slægtens eje i 200 år, og som af beboerne blev betragtet som livets mening, skulle forlades for en tid, og at beboerne skulle søge nye opholdssteder, nyt arbejde og nye virkepladser. Ingen kunne blot så meget som drømme sig til, at flere hundrede tønder land af Fyns bedste muld skulle ødelægges, fordi den tyske værnemagt ville finde stedet egnet til indrettelse af en flyveplads. Det skulle komme til at spille hovedrollen i en af de mange tragedier, der udspillede under en verdenskrig. Beboerne kom selv til at overvære første akt; men det blev kun en stakket frist. Tyskerne kom senere til at sprede sorg og fortvivelse, død og forargelse over området, og svindel, råddenskab og menneskelig galskab skulle følge i deres fodspor.

— — —

Mens Jylland allerede fra tyskernes første tid i Danmark var blevet fyldt med værnemagtsarbejder, var dette ikke i så høj grad tilfældet med Fyn.

I sommeren 1943 verserede rygter om, at et stort areal på Fyn af tyskerne skulle udses til flyveplads for Görings ørne, og at det i løbet af kort tid ville blive beslåglagt; men endnu anede ingen noget med sikkerhed. Man havde først set på arealer i nærheden af Marslev og på et område syd for Odense, og først derefter blev der taget beslutning om, at der skulle anlægges en tysk flyveplads i Beldringe. Den tyske værnemagt henvendte sig til Fyns Stiftamtskontor og krævede de frugtbare områder omkring landsbyen inddraget. I første omgang blev der ikke sagt, hvad pladsen skulle bruges til; der krævedes blot, at beboerne med kort frist forlod byen.

Samme skæbne som Allesø-Beldringe fik tre områder i Jylland, hvor tyskerne ligeledes ønskede at anlægge flyvepladser, nemlig

ved Vandel, Skrydstrup og ved Ålborg, hvor beboerne også for en tid måtte finde nye virkesteder.

Vil man nøjere fastlægge de historiske kendsgerninger, vil man først gribe til aviserne. Gør man det, vil man i de pågældende måneder kun finde én kort meddelelse: I nær fremtid agter tyskerne at anlægge en større flyveplads på Fyn i nærheden af Odense, da forholdene kræver dette; men arealet er endnu ikke udpeget.

Det første mistænkelige på egnen foregik i begyndelsen af oktober 1943. En tysker — formodentlig en officer — spankulerede omkring i Rosendals marker i Beldringe, ledsaget af en dansker, der var civil. Hvad deres samtale drejede sig om, vides ikke; men på tyskerens adfærd anedes, at der var noget i gære.

I den følgende tid tog denne tysker ophold på en gård tæt ved Lunde, der nu ikke eksisterer mere. Lidt senere, omkring midten af oktober, modtog sognerådet for Allesø-Næsbyhovedbroby kommune en yderst fortrolig meddelelse fra Fyns Stiftamt, hvori meddeltes, at en lille del af Allesø sogn var udset til tysk militær-flyveplads, og hvori der endvidere blev anmodet om, at den daværende sognerådsformand, gdr. Peder Rasmussen, Kirkendrup, ville indfinde sig på rette sted for at indhente de fornødne oplysninger i sagen. Formanden fik her udleveret et omrids af den kommende flyveplads, hvilket — stadig i dybeste fortrolighed — blev forelagt sognerådets øvrige medlemmer. Sammenligner man dette udkast med det areal, som flyvepladsen senere kom til at strække sig over, viser det sig, at den ikke tilnærmelsesvis fra første færd af skulle have været så stor, som tilfældet blev. Inden for pladsens grænser lå kun Beldringe og Lumby-Tårup mark, altså ikke Allesø by. En startbane strakte sig fra Beldringe og op mod Tokkeskovgårds have mellem Allesø og Tårup mark. Men sådan skulle det ikke blive!

Officielt skete der ikke mere i den følgende måned; enkelte ting bevirkede dog, at beboerne i det faretruede område følte sig som en flok forskræmte får. 3-4 mænd afsatte graner som mærkepæle i markerne omkring Allesø, hvilket selvfølgelig frembragte de første bange anelser. Forarbejdet kom snart i gang, og beboerne i Beldringe og på Tårup mark fik meddelelse om, at de snart ville blive „sagt op“.

I de følgende uger gik begivenhedernes gang hurtigt.

En dag fik gdr. Anton Bentsen, Tokkeskovgård, pludselig den ubehagelige besked, at også hans gård ville blive tvangsekspropriet. En ganske tilfældig arbejder havde ved indkørslen til gården stukket et af børnene en seddel i hånden, hvor der stod skrevet, at gårdens ejer måtte lade sin ejendom og inventarets brugsværdi taksere til brug for en vurderingskommission, da jorden skulle anvendes til flyveplads for den tyske værnemagt.

Den forskrækkede gårdejer tog straks til Ågård ved Lunde, et par kilometer fra Allesø, hvor den øverstbefalende på pladsen havde taget foreløbigt ophold. På gårdejerens forespørgsel tog han blot et stort kort over flyvepladsen frem og viste, at gården lå på det areal, der skulle benyttes til flyveplads, og betydede ham samtidig, at han med sin familie var nødsaget til at finde en ny bopæl snarest. På det omtalte kort var allerede afsat det nummer, som gården fik senere, nr. 70. Da Tokkeskovgård grundet sin beliggenhed vel var den sidste gård, der skulle beslaglægges, kan man — efter de første planer — formode, at kun 70 ejendomme skulle beslaglægges. — Men få måneder efter måtte over 200 familier forlade hus og hjem!

Da gårdejeren forhørte sig om, hvordan der ville blive handlet med hensyn til inventar og løsøre, fik han blot det intetsigende svar, at han gerne måtte tage alt brændsel med! Det var naturligt, at byens øvrige beboere beklagede den hårdt ramte familie meget, da den var den eneste, der skulle rømme byen. Den var i de følgende dage genstand for megen deltagelse fra alle sider; men snart blev det alvor for hele byen: Beldringe, Allesø, Tåstrup og Tårup mark var blevet offer for det tredie riges erobringstrang. Den første by skulle omdannes til flyveplads for de tyske tropper, mens den anden skulle bruges til indkvartering af tyske soldater, anlæggelse af depoter, flyverskjul og hangarer; kort sagt, den ellers så fredelige landsby, der i århundreder havde levet et stille liv, skulle nu optræde som tysk kaserneby! 3000 tønder land af den frodige fynske muldjord skulle beslaglægges, og 200 familier, deraf 82 i Allesø, ville med ét blive husvilde.

I dagene før jul var der blevet afholdt et par møder af oplysende karakter, det første i Tårup forsamlingshus, hvor de forskellige myndigheder var repræsenteret; til stede var bl. a. lrs. Høgs-

bro, der gav de forskellige praktiske oplysninger. Det var på dette møde, at beboerne fik kontakt med fhv. folketingsmand Johs. Kyed, Lumby, der lovede dem støtte efter bedste evne. Dette accepterede alle med glæde, thi Kyed var kendt som en mand med politisk erfaring og med god forståelse af at føre en sag på bedste måde for alle. Dette skulle da også senere vise sig at være tilfældet i denne sag. På samme møde beklagede forskellige beboere sig over personlige oplevelser, som de havde haft på pladsen; men udover dette skete der intet af væsentlig betydning.

Samme gdr. Kyed har fortalt mig en lille morsom episode fra disse dage, hvor ingen kunne føle sig helt sikker. Ved hans gård, der lå et lille stykke vej fra pladsen, indfandt der sig en dag et par tyske officerer. De betragtede nøje den veldrevne gård og pegede på et bakkedrag i marken, som de ikke syntes helt at være tilfredse med. Det hele foregik på en sådan måde, at Kyed ikke kunne andet end fatte mistanke til de to gestikulerende herrer. Han — der for øvrigt taler udmærket tysk — var orienteret om situationen og gav sig i snak med tyskerne. Han forklarede dem, at de sikkert ikke kunne bruge hans gård på grund af det før nævnte bakkedrag i marken. Dermed slog de fremmede sig ikke til tåls og gav blot det svar, at den smule jord kunne de sagtens jævne. Derpå svarede Kyed, at han regnede med, at de overhovedet ikke ville have hans gård, når de fik forklaret sagen nærmere. Han fortalte da, at bakkedraget var opstået i tidernes morgen, da en jætte var blevet forarget over menneskenes ondskab. I sin vrede derover havde han slået panden mod jorden, og derved var bakkerne opstået! De fremmede gennemskuede sikkert Kyed og forstod nok, hvad meningen var, og hvad han hentydede til med „menneskenes ondskab“, thi de forlod straks gården!

Lillejuleaften blev der afholdt et nyt møde, der var indvarslet af daværende stiftamtmand Neumann. Foruden denne var ams-rådssekretær Lorch Madsen og politimester Thomsen til stede. De spændte beboere ventede yderligere oplysninger, især med hensyn til ejendommenes løsøre, som endnu ingen vidste besked om; men myndighederne vidste lige så lidt som beboerne. Stiftamtmanden kunne kun love sin bedste hjælp i de kommende situationer, thi over for tyskerne kunne hans myndighed ikke slå til.

Som ved det sidste møde kom der beklagelser fra flere sider

over den behandling, som de danske arbejdere, der var begyndt at strømme til pladsen, bød beboerne. En klagede over det syn, han måtte tåle, da en flok arbejdere satte sig på stribe i hans have foran stuehusets vinduer og forrettede deres nødtørft. En anden ønskede et par politibetjente på pladsen til at opretholde ro og orden og for at undgå episoder som den netop omtalte. Politimesteren mente på ingen måde, at dette behøvedes, da der ingen klager var indgivet, og da der ikke var optaget nogen rapport, og eftersom alt vel gik så godt som muligt. Denne udtalelse fra politimesteren bevirkede, at Kyed omgående tog ordet. Han redegjorde kort og klart for sit standpunkt og ønskede på beboernes vegne — om ikke politibevogtning — så dog en vis regulering på pladsen. Der blev ikke talt mere om denne sag; men allerede dagen efter var der flere betjente på flyvepladsen! Kyeds ord og raske beslutsomhed havde igen haft deres betydning!

Ikke alle forstod sagens alvor. En enkelt beklagede sig over et par af hans piletræer, som arbejderne havde savet om. En anden gjorde ham dog straks opmærksom på, at det ikke var det, der skulle tales om på dette møde; her stod der andet på spil.

Endelig holdtes et tredje møde i Allesø. Det var på et af disse møder, at et lodsejerudvalg blev nedsat med den hensigt at varetage beboernes interesser. Dette udvalg kom til at bestå af gdr. Anton Bentsen, Tokkeskovgård, og gdr. Rasmus Rasmussen, Allesø mark, der skulle repræsentere Allesø, og for Tårup og Beldringe dyrlæge Valdemar Andersen og gdr. Chr. Christensen, Marius Hansen og Anders Hansen. Gdr. Johs. Kyed blev opfordret til at overtage formandsposten, og dette indvilligede han i.

4. juledag var der indkaldt til møde på Park hotel i Odense, hvor tyskerne repræsentanter havde lovet at være til stede for at give nærmere oplysninger om, hvordan selve beslaglæggelsen ville komme til at forme sig. Her var det også Kyed, der bevirkede, at beboerne selv fik lov til at tage stilling til, hvorvidt de ville sælge løsøret til tyskerne eller tage det med til de nye bopæle. Endelig anmodedes beboerne om at lade foretage en oversigt over brugsværdien af løsøret til anvendelse for vurderingskommissionen.

Det var med lidt bedre humør, at lodsejerudvalget forlod Odense den dag — end de andre gange, hvor der havde været afholdt møder.

Ingen forstod alt dette straks. Men da man stod over for den bitre virkelighed at skulle tage afsked og forlade sit gode hjem, som måske i flere generationer havde været i slægtens eje, og det lille bysamfund, som man havde glædet sig over at være medlem af, og hvor man havde følt sig hjemme, da greb sorgen alle.

En kommission bestående af både tyske og danske medlemmer med tyskeren Dorn og den senere danske minister Smørum i spidsen vurderede alle ejendomme, og ejerne fik besked om i løbet af tre uger at forlade gårde og huse — og selv skaffe sig nye boliger!

Den 1. marts er sikkert en dato, som de fleste i Allesø aldrig glemmer; denne dag var nemlig sidste frist for byens rømning i 1944. Kommissionens arbejde var — hvad vi udmærket forstår — ikke altid lige let; det var et trist hverv at skulle byde de grædefærdige, fortvivlende og fåmælende mennesker porten; men ord — hverken trøstende eller truende — kunne hjælpe i denne situation.

Når det alligevel gik, som det gjorde, skyldtes det ikke mindst den tyske leder Dorn, der var med til at vurdere alle ejendomme. Dels havde han forstand på landbrug og på ejendomsvurdering, og dels havde han — og det var sikkert det vigtigste i denne sag — medmenneskelig følelse. Han, der for øvrigt talte nogenlunde dansk, var en af de få af tyskerne på pladsen, der respekterede de gamle beboere og deres følelser ved afskeden. Følgelig blev denne respekt da også gensidig i mange tilfælde. Så snart han blot så folkene i den gård, han sammen med sine kolleger i kommissionen skulle bedømme, og den stemning, beboerne var i, var han straks klar over, hvordan sagen skulle gribes an: om han skulle hilse på dem og selv føre ordet, eller om det var bedre at lade de danske myndigheders repræsentanter tale. Da han således engang stod over for en grædende kone, udbød han: „Vi må lade forstanden råde; skulle vi tage hensyn til vore følelser, ville resultatet blive helt anderledes“.

På en gård i Beldringe, der ikke eksisterer mere, kom Dorn ud for den samme situation. Konen var meget bevæget, og da han vidste, at hun aldrig mere ville vende tilbage til sit hjem, da det om kort tid ville være „ausradiert“, forlod han de forhandlende kolleger og gik ud til konen i køkkenet og trøstede hende det bed-

ste, han vidste, idet han bl. a. rådede hende til at sørge for, at familien tog så meget med som muligt fra gården, når den rejste. Havde blot alle været som Dorn, havde pladsen måske ikke fået den behandling, som den fik. De øvrige tog ikke meget hensyn til beboerne, og deres fremgangsmåde var ikke altid lige blid.

Man enedes i alle tilfælde om en pris, og selv om de evakuerede i første øjeblik mente, at der var tale om en ret god erstatning, fik de en nogen anden opfattelse, da de dag efter dag måtte rejse rundt på det meste af Fyn for at se på nye ejendomme, thi da var priserne sat betydeligt i vejret. Hvem der skulle afhænde ejendomme andre steder, benyttede sig af den nødsituation, som man i Allesø og Beldringe pludselig var kommet i. Et enkelt eksempel kan tjene til at belyse dette:

Flere fra Allesø havde set på den samme gård på Vestfyn, og handelen syntes så godt som at være i orden, idet prisen skulle være 140.000 kr., et beløb, som den gamle ejer af gården syntes at være yderst tilfreds med. Næste dag så en ny på gården, og da den nye køber var villig til at betale 150.000 kr., blev der straks skrevet papirer. I det samme kom den gamle kone i gården grædende til; hun havde netop hørt, at en anden gård i nærheden af byen var blevet solgt til en af de „husvilde“ fra Allesø, og i forhold til den pris, der var tale om i dette tilfælde, var den pris, som de selv havde solgt deres gård for, alt for lav. Men på det tidspunkt var der handlet, og hun kunne ikke øve indflydelse på prisen. 150.000 kr. var altså pludselig en alt for ringe sum for en gård, som dagen før kun var 140.000 kr. værd, og som meget let var blevet solgt til denne pris, hvis ikke en ny køber var dukket op.

Der er en dyb afgrund mellem en tvangsevakuering som denne og det frivilligt at afstå sin ejendom og købe en ny; der kan på ingen måde ydes tilstrækkelig erstatning for at forlade slægtens og hjemmets sæde for lykke og gode minder og naboer og venner, som man gennem årene har delt glædelige og lykkelige stunder med. I sådanne tilfælde har penge ikke fuld købekraft.

De fleste solgte løsøre og kvæg til tyskerne, og for at give et billede af erstatningssummerne, som blev udbetalt, „gengives“ her en afregning for en af gårdene i Allesø:

*Fortegnelse over besætning og redskabssamling på ejendommen
tilhørende: Gdr. N. N., Allesø:*

4 heste:	11.200	2 sæddækkere:	400
1 føl:	1.000	1 fjedertandsharve:	300
20 køer og kælvkvier:	20.000	1 hesterive:	100
7 ungreaturer:	2.100	1 slibesten:	20
1 tyr:	1.200	2 ajletønder og spredere	200
3 fedesvin:	1.000	1 turbine:	200
1 so:	600	1 nedfælder:	200
25 høns:	200	1 dobbelt radrenser:	300
1 tærskværk:	2.000	2 enkel radrensere:	185
1 halmpresser:	1.400	1 tørvasker m. motor	600
1 kværn:	1.000	1 rocoptager:	250
2 elektromotorer	1.400	2 roeraspere:	75
1 selvbinder:	1.900	1 kunstgødningsspreder:	200
1 slåmaskine:	600	1 vægt:	75
1 såmaskine:	900	1 hakkelsesmaskine:	500
3 enkelte plove:	600	5 transportspande:	350
1 dobbelt plov:	400	3 kassevogne:	3.000
1 ukrudtsharve:	110	1 arbejdsfjedervogn:	1.000
3 spidsharver:	600	6 sæt seletøj:	600

Til et sådant regnskab skal selvfølgelig bemærkes, at kvæg, maskiner og redskaber aldrig var af samme kvalitet på den enkelte gård — og for øvrigt heller ikke fra den ene gård til den anden. Da der her kun er opstillet regnskab for en enkelt gård — og ikke gennemsnittet for alle ejendomme, hvilket selvfølgelig ville give et nøjagtigere billede af erstatningssummerne — kan enkelte maskiner eller kreaturer synes at være bedre erstattet end andre. I det hele taget gælder det, at de priser, der her er angivet, synes at ligge forholdsvis højt i forhold til andres erstatninger.

I de dage i februar, hvor kampen om de ledige ejendomme stod på, modtog beboerne den skriftlige opsigelse fra den tyske værnemagt. En enkelt har endnu gemt dette ildevarslende dokument til minde om en sørgelig stund:

Wehrmachtintendant. Dänemark. Kopenhagen, den 2.2.1944.
Az.:63 n 16 Bs. | Odense.

Beschlagnahmeverfügung Nr. 916

Auf Grund der Verordnung des Befehlhabers der deutschen Truppen in Dänemark vom 4.9.1943 betreffend Beschlagnahme von Gebäuden und Liegenschaften.

Das Ihnen gehörige in Allesø gelegene Grundstück Matr. Nr. 16a: 5-3-2-1- 277369 m² mit Inventar ist mit Zustellung dieser Verfügung auf Grund Par. 1 der o. a. Verordnung zu Gunsten der deutschen Wehrmacht, — Einheit Gen. d. Luftwaffe beschlagnahmt.

Sie haben sich sämtlicher Verfügungen über das beschlagnahmte Grundstück — Gebäude mit Inventar zu enthalten (vgl. Par. 2 der o. a. Verordnung).

Gemäss Par. 4 der o. a. Verordnung haben Sie das Recht, einen Anspruch auf Vergütung oder Entschädigung für das beschlagnahmte Grundstück — Gebäude zu stellen. Der Vergütungs- oder Entschädigungsantrag ist zu richten an: „Beauftragten des Ministeriums des Äusseren in Industriesachen, Adresse: Vestre Boulevard 20, Kopenhagen“, und hat genaue Angaben zu enthalten über die laufenden Ausgaben für wiederkehrende Leistungen, wie z. B. Steuern, Versicherungen, ferner Angaben über den evtl. Nutzungsschaden, d. h. den Schaden, der durch Fortfall der Einnahme infolge der Beschlagnahme bedingt ist.

Die Festsetzung der Vergütung bzw. der Entschädigung erfolgt wie bisher im Einvernehmen mit den dänischen Bestimmungen über das Preisprüfungsverfahren (vgl. Bekanntmachung des dänischen Innenministeriums v. 30.11. 1942).

Für den Fall der Übernahme von Inventar ist von Ihnen ein Bestandverzeichnis in zweifacher Ausfertigung aufzustellen, welches von Ihnen zu unterzeichnen ist.

Frau Marie Andersen, Allesø.

I. V.

Skd. 7. E. 3926
1947

(*Værnemagtsintendant, Danmark.* København, den 2.2.1944.

Beslaglægningsdekret nr. 916.

På grundlag af ordren fra kommandanten over de tyske tropper i Danmark af 4. september 1943 angående beslaglæggelse af bygninger og jordejendomme:

Den Dem i Allesø tilhørende ejendom matr. nr. 16a.,

5-3-2-1-277369 m² med inventar er beslaglagt til brug for den tyske værnemagt, enhed: gen. f. luftvåbenet, med proklamation af denne bestemmelse på grundlag af par. 1 i den ovenfornævnte forordning. De skal afholde Dem samtlige bestemmelser angående den beslaglagte ejendom (og) bygning med inventar (sml. par. 2 i den ovenfornævnte forordning).

I overensstemmelse med par. 4 i den nævnte forordning har De ret til at stille krav på godtgørelse eller erstatning for den beslaglagte ejendom (og) bygning. Godtgørelses- eller erstatningskrav skal rettes til: Udenrigsministeriets Kommission for industrielle Sager: Vestre Boulevard 20, København, og skal nøjagtigt angive de løbende udgifter for gentagne ydelser, som f. eks. skatter, forsikringer, endvidere angive den eventuelle skade (på inventar), d. v. s. den skade, der er betinget ved bortfald af indtægten ifølge beslaglæggelsen.

Fastsættelsen af godtgørelse — respektive skadeserstatning — sker som hidtil i forståelse med de danske bestemmelser om fremgangsmåden ved ansættelse af priser (sml. bekendtgørelse fra det danske indenrigsministerium af 30.11.1942).

Hvad angår overtagelse af inventar bedes De opstille en fortegnelse over bestanddelene i 2 eksemplarer, hvilke skal underskrives af Dem.

Fru Marie Andersen, Allesø.

I. V.)

Forarbejdet var da allerede forlængst begyndt. Om begyndelsen dertil fortæller medlem af lodsejerudvalget, gdr. Anton Bentsen, Allesø:

Arbejdet øst for Allesø, bl. a. jordarbejdet til den kommende ringbane, var i gang nogen tid, før beboerne flyttede ud. Tidligt var en tysk civilingeniør og 2 arbejdere begyndt at afsætte hele området; men tilsyneladende havde det ikke hastværk. Allesøgårdejer, der naturligvis ikke kunne tale tysk, gav sig dog i snak med ingeniøren, idet den ene af arbejderne agerede som tolk. Ingeniøren havde et stort kort over flyvepladsen i lommen, og det var det, som Bentsen ved given lejlighed gerne ville se lidt nærmere på. På hans forespørgsel hos arbejderne fik han kun en

afværgende rysten på hovedet til svar. De kom i samtalens løb ind på andre emner, og det endte med, at ingeniøren og de to arbejdere blev inviteret med ind i stuen for at drikke en kop kaffe. Ganske vist var det en tysker, der var på besøg; men gårdejeren havde særlige planer dermed. Da man sad ved kaffebordet i den lune stue, trak ingeniøren sit ur frem og sagde: „Klokke — tak“. Det var de eneste to danske ord, han kendte!

Samtalen blev mere fortrolig, og den fremmede begyndte at fortælle om sine egne oplevelser. Som nævnt var han uddannet ingeniør; han var gift, men på tiden boede hans kone, som han også viste billeder af, i et lille værelse på en tysk bondegård. Hans eget hjem var „kaputt“, bombet og slettet ud til grunden. Han blev sørgmodig ved tanken derom, og for at få lidt adspredelse i tankerne gav han sig til at spille lidt på klaveret, som stod i stuen.

Bentsen forhørte sig igen hos arbejderen, om det ikke var muligt at se kortet; men denne rynkede panden og lagde fingeren på munden — uden at tyskeren så det, som tegn til, at han skulle tie og lade ham føre ordet. I al fortrolighed kom kortet nu frem, og hvad der fremgik deraf, må i dag anses for særdeles opsigtsvækkende, og vi kan takke en helt anden kendsgerning for, at de planer, som kortet indeholdt, ikke blev fuldført; thi havde tyskerne fået lov til at regere i Allesø og Beldringe mere end de knap 2 år, hvor de opholdt sig der, var det blevet en flyveplads af anderledes størrelse; den ville nemlig have omfattet det halve Nordfyn! En rystende tanke i dag, at endnu flere landsbyer skulle have været tvangsevakueret, hvis det andre steder i verden var gået, som den tyske værnemagt ønskede! Når denne plan nu omtales, er der vist mange beboere i nordfynske landsbyer, der glæder sig over, at kapitulationen kom i 1945 og ikke et par år senere!

For yderligere at bekræfte dette kan blot anføres de arbejder, som tyskerne gjorde tilløb til ved Uggerslev og Vedby, hvor adskillige pæle var hamret i jorden — som i Allesø — og den jordbane, der var anlagt i nærheden af Gyldensteen ved Bogense. Vi mærkede nok til krigens ulykker, og der er altså grund til at påpege, at hvis kapitulationen var kommet på et senere tidspunkt, havde tyskerne forsvaret sig på flere områder i Danmark, og landet havde fået langt større militære anlæg, der ville have været til skade for os alle. Blandt andet kan nævnes, at „Schutzbereich-

amt“, der havde sæde i Kolding, havde planer om større befæstningsanlæg langs hele øens kyst, der som flyvepladsen på Nordfyn ville have kostet landet store pengesummer og ville have bidraget til at forringe vor landbrugsjord.

Senere talte Anton Bentsen flere gange med ingeniøren — et tiltalende menneske som den tidligere nævnte Dorn. Man havde dengang tilbøjelighed til at give alle tyskere på pladsen samme slette vidnesbyrd; men disse to forstod virkelig den skæbne, som beboerne fik, og havde medlidenhed med dem.

Det kan derimod ikke siges at være tilfældet med den øverstkommanderende på pladsen, inspektør Wilcke, der var en tyrannisk og brutal herre, om hvem der fortælles mange historier. Om hans tilværelse i Tyskland før krigen vides, at han havde været en ret velhavende østpøussisk godsejer, der under krigen ikke havde haft lige kår. Ved dens begyndelse var han en midaldrende mand; men da han havde militær rang, måtte han forlade sit gods i Preussen og tage del i krigens mangeartede manøvrer. I de første krigsåre havde han mistet både hjem og familie; velsagtens fordi han ikke var nogen ung mand mere og ikke kunne gøre egentlig nytte i krigen, fik han overdraget kommandoen på flyvepladsen i Allesø-Beldringe.

At det var en mand, man havde respekt for, skyldtes måske først og fremmest, at man altid så ham til hest og i uniform. Rank og statelig red han omkring i distriktet og inspicerede selv alle ejendomme, og den dom, som han fældede over de fleste ting, han så på de danske gårde, var „kaputt“! Om han red eller løb den dag, da han jog ned ad Allesøs gader i skarp forfølgelse af sin husholderske, som han åbenbart må have været lidt uenig med, vides ikke!

En gang måtte den gode Wilcke dog trække det korteste strå: En gartner i nærheden af Allesø, havde fået en ganske bestemt rømningsdag. Wilcke var utilfreds og red i et af sine raserianfald op og ned foran hans stuehus og knaldede løs på ruderne med sin stok. Dette var for meget for gartneren. Denne, der kunne lidt tysk, sprang ud af huset og begyndte at skælde voldsomt ud. Det var ved at komme til et voldsomt ordskifte mellem dem; men da den før nævnte Dorn, der befandt sig i nabogården, pludselig dukkede op under skænderiet, forsvandt Wilcke skyndsomt!

De sidste dage i Allesø inden rømningen var ikke ligefrem morsomme. Blot et par enkelte episoder kan tjene til at understrege, hvor uhyggelig tilværelsen ligefrem var:

En af de sidste aftener før den 1. marts havde en af beboerne i byen samlet sine nærmeste naboer til en tår „afskedskaffe“. Man havde talt om den truende situation og den uvisse fremtid, de alle gik i møde. I samtalens løb kom man ind på mælkehandlerens arbejde i den senere tid, og denne beklagede sig over, at han ikke havde haft mælk nok til sine gamle kunder, da han var blevet tvunget til at sælge til de danske arbejdere på flyvepladsen. I samme øjeblik lod en ikke særlig venlig røst en fræk bemærkning falde — umiddelbart foran vinduerne til stuen, hvor gæsterne befandt sig, og derefter hørtes kun lyden af et par træsko ned ad gaden! Ikke engang i venners kreds kunne man altså føle sig sikker i de dage!

En anden lille episode vidner om det samme: Ved den sidste gudstjeneste i Allesø kirke søndagen før den 1. marts var der en ukendt dame til stede — sikkert en spion fra den tyske værnemagt. Kort før gudstjenestens ophør forlod hun pludselig kirken og viste sig ikke mere. Ikke mange lagde mærke til denne lidt besynderlige adfærd. Da menigheden netop var i færd med at forlade kirken, trådte en ligeledes ukendt herre ind i kirken og banede sig vej op gennem skibet, ledsaget af en stor bister hund. Manden befalede kort og umotiveret præsten følge med til tyskernes hovedkvarter, og mens beboerne for sidste gang inden rømningen af lagde et besøg ved gravene på kirkegården, blev præsten ført bort. Ingen anede, hvad der skulle foregå, og man forstår den mærkelige stemning, menigheden var i, især med den særlige begivenhed, som man let sætter i forbindelse med denne episode, som baggrund: 2 måneder før var digterpræsten Kaj Munk ligeledes blevet ført bort fra sin menighed, skudt ned og kastet i en grøft ved Hørbylunde plantage nær Silkeborg.

Pastor Knudsen fik dog hurtigt lov til at gå igen. Han havde udtalt sig klart, som han altid gjorde under besættelsen, og bl. a. sagt, at han ikke anede, hvordan forholdene i Allesø kirke ville blive for fremtiden, og at han ikke var klar over, om der i det hele taget ville blive holdt gudstjeneste. Det var da ganske naturligt, at værnemagten ville underrette præsten om, hvorvidt der



Vagten ved Tåruplund

kunne ske kirkelige handlinger i den kommende tid; men måden, hvorpå det skete, var ikke særlig tiltalende, hverken for præsten eller menigheden, der ikke kunne føle sig sikker, før den vidste, at præsten var i god behold.

I de følgende dage måtte beboerne — omend nødtigt — sætte sig på de sidste flyttelæs og køre bort ad de opkørte veje, med et blik tilbage til de gamle hjem og vore egne arbejdere, der stod på spring og næppe kunne vente, til vognene var ude af syne, så at de kunne storme de forladte boliger og eventuelt finde rester, som de kunne bruge.

Allesø var nu et lukket land, hvor man kun kunne komme ind med passérseddel. Ét sted mere var den tyske fane plantet i den danske muld. Mange familier blev boende på Nordfyn i nærheden af deres gamle hjem for at følge begivenhedernes voldsomme gang på nærmere hold. Så godt som alle blev på Fyn, thi — som et gammelt ord siger — „selv de stærkeste vinde fører ikke Fyns børn uden for bælteerne“.

Flyvepladsen bliver til

I løbet af ganske kort tid måtte Allesø og de to andre mindre byer gennemgå en omvæltning, der fuldstændig forandrede deres karakter og udseende. Frugterne af flere generationers stræbsomme arbejde gennem fredelige tider blev delvis tilintetgjort under de fremmedes herredømme.

Hvad foregik der da på pladsen i disse måneder?

En annonce i de fynske dagblade forkyndte, at der daglig antoges nye arbejdere på „Beldringe *banegård*“. De danske arbejdere strømmede til i hundredevis, og „dansen omkring den tyske guldkalv begyndte“. På papiret var der i alt 7000 arbejdere på pladsen; men kun 4300 mødte nogensinde — og heraf var langt den største del danskere! Når der i denne forbindelse tales om de „danske arbejdere“, må det ingenlunde opfattes som en bebrejdelse alene mod den danske arbejderstand, thi det var ikke alene arbejdsmænd, men også håndværkere og landmænd, der deltog i arbejdet på flyvepladsen.

De strømmede til i store skarer hver dag; med hest og vogn kom mange langvejs fra, enkelte helt fra Sønderjylland. En del havde kørt så langt, før de ankom til bestemmelsesstedet, at deres heste døde efter den anstrengende tur. Så store mængder var der tale om, at der hver dag ved arbejdstidens begyndelse og ophør måtte sendes ekstratog fra Odense til Beldringe. Ikke alle havde råd til at købe hest og vogn i de tider; men ved at pantsætte møbler og radio blev den fornødne sum i mange tilfælde tilvejebragt.

I begyndelsen af marts, straks efter rømningen, blev skolen i Allesø indrettet til hovedkvarter og kontor for kommandantens stab, og om kirken fortælles det, at den en tid var tyskerne's krudtkammer!

Så snart de sidste ejendomme var rømmet, begyndte arbejdet for alvor. Ikke så få entreprenører blev antaget til de enorme bygningsarbejder, og fra de tyske krigsmarker tilkaldtes adskillige ingeniører og arkitekter.

En af de første gårde, der blev rømmet, blev omdannet til en luksuriøs bolig til den tyske byggeleder; den var ikke tilfredsstillende, for da Tåruplund, der netop var genopbygget efter en brand, var tom, blev den byggelederens „hotel“. En af de første dage udstedtes der befaling om, at en ejendom, der antagelig ville komme til at ligge tyskerne lidt i vejen, omgående skulle brækkes ned. En styrke arbejdere blev straks sat i gang, og selve arbejdet varede kun knap 2 dage. Desværre var det på et temmelig sent tidspunkt, at man opdagede, at det var en forkert gård, man var gået i lag med! Men det var ikke den eneste gang, der vistes foragt og ligegyldighed over for de tidligere beboeres værdier.

Hegn og markskel blev sløjfet, og flere gårde og huse blev revet ned for at give plads til startbanen og den 18-meter brede ringvej, der som en midgårdsorm formålsløst bredte sig i en længde af ca. 10 kilometer rundt omkring pladsens frugtbare jord. Disse baner, der eksisterer endnu — bortset fra enkelte stykker af ringvejen mellem Tåstrup og Allesø Norden og mellem Tårup og Lunde — dækkede alene 100 tønder land!

Der blev ikke ligefrem tale om noget mønsterlandbrug, thi jorden blev hurtigt forsømt, og som et af de fynske dagblade skrev efter kapitulationen: „Det vil antagelig vare år, inden det kommer op på samme ydeevne som før“.

Daglønningen var umådelig høj, og det lokkede naturligvis mange arbejdere til. De danske landmænd og håndværkere var ikke i stand til at betale så høje priser, og det sås tydeligt på arbejdskraftens størrelse. Men dette var ikke nok; de tyske driftsledere prøvede også på forskellige måder at overbyde de danske landmænd — omend forgæves, idet de forsøgte at blive medlem af de lokale landbrugsforeninger, f. eks. kontrolforeninger og kvægavlforeninger.

Når der på en enkelt uge udbetaltes 7000 lønninger à ca. 400 kr., selv om kun de to trediedele af arbejderne var til stede, kan man godt forstå, at der blev tale om kæmpebeløb. Af vognmæn-

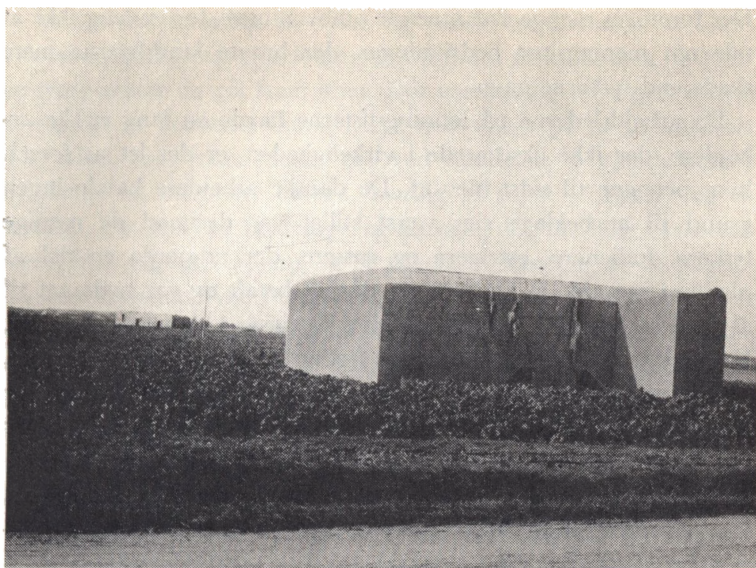
dene, der havde biler på pladsen, var der flere, der pralede med en dagløn på op mod 900 kr.! En tilfældig entreprenør, der dengang boede på Nordfyn, gjorde senere, da han blev anklaget for værnemageri, rede for forholdene på flyvepladsen: Han havde været entreprenør i 4 måneder, og i den tid havde han tjent 20.000 kr. Han havde haft ikke færre end 300 spand heste i gang, og hans omsætning havde ligget mellem 150.000 og 200.000 kr. om ugen. Imidlertid havde det knebet for ham at få pengene, da „flyvepladsens ledelse var en samling forbrydere“. Da han ikke kunne udbetale sine lønninger, var arbejderne en dag mødt op i protest på hans kontor; men tyskerne havde blot truet med at betragte dem som sabotører. „Entreprenøren“ havde dog ikke haft større tab på foretagendet, end at han bagefter havde kunne købe sig en gård!

Yderligere supplerede arbejderne deres indtægter ved sortbørshandel i stor stil. Der handlede især med tobak og spiritus, og for den første vares vedkommende lå prisen på omkring 12-15 kr. for en pakke tobak og 6-8 kr. for en pakke cigaretter, mens der for den andens vedkommende betaltes alene op til 15 kr. for en tom brændevinsflaske, der krævedes for at få en ny forsyning. Hvad der yderligere blev slidt op af spillekort rundt omkring i laderne, hvor arbejdslederne ikke kom, var sikkert ikke få!

Disse oplysninger haves dels fra arbejderne selv og dels fra enkelte øjenvidner blandt de gamle beboere. Desværre haves ingen af tyskernes regnskaber, da de alle kort tid efter kapitulationen blev brændt på et stort bål, hvor militære papirer, projekter og kvitteringer fra pladsen gik op i luer. Det ville ellers i dag have været yderst interessant at have kunnet danne sig et skøn over samtlige udgifter, der uden tvivl har været forbavsende høje, dels på grund af det langsomme arbejde og dels på grund af den megen svindel.

For at give et billede heraf kan anføres, at en af byggelederne efter det første års arbejde havde brugt alene 57 millioner kr., hvilket var 7 millioner over budgettet. Der blev i den anledning foretaget en nærmere undersøgelse af hans ydelser, og den skaffede ham en returrejse til fædrelandet samt ophold i et af dets fængsler i 3 år.

Der blev straks antaget en ny byggeleder, og det første, han fo-



Bunkers i markerne ved Beldringe

retog på pladsen, var at sammenkalde til parade. Ifølge de opgørelser, han havde fået, skulle der i alt være 400 vogne på flyvepladsen; men ved nærmere øjesyn fandtes der kun omkring 50! Der var altså kun godt 10% af de vognmænd, der lønnes for arbejde, der opholdt sig på pladsen. Ifølge den lokale presse skulle en af dem oven i købet gennem længere tid have kørt ca. 1000 km om dagen, og endda haft flere ventetimer! Et sådant arbejde honoreredes med 1000 kr., hvoraf kørselskontorerne, der organiserede dette arbejde, fik 15%. Det er vanskeligt at forestille sig de pengesummer, som entreprenørerne og arbejdslederne kunne opnå; men denne lille kendsgerning giver „et godt fingerpeg“.

Foreløbig blev der anlagt en startbane, og det tog — hvad der siger sig selv — forholdsvis lang tid. Arbejderne stødte naturligvis på vanskeligheder af forskellig art, tænk f. eks. blot på den arbejder, der mistede sin skovl og var en hel uge om at finde den igen! Et lidt ensformigt, men let arbejde, der lønnes med 400 kr.

Arbejdet fortsattes, og der byggedes flyverskjul, hangarer, bunkers og beskyttelsesrum, værksteder, lazaret og administrationsbygninger, transformatorer, luftfyr, brandstation og endog en biograf.

Der foretoges mange skæmmende ombygninger, for endelig ikke at tale om meningsløse nedrivninger, der bragte landsbyerne mere skade end tyskerne gav.

Da arbejdslederne på lønningslisterne havde en lang række arbejdere, der ikke eksisterede i virkeligheden, er det let at forstå, hvor pengene til sidst blev af. De danske arbejdere havde ingen grund til at beklage sig; værst stillet var derimod de menige tyskere, italienere, østrigere og russere, der udgjorde en del af pladsens mandskab. De blev ret dårligt betalt og var nødsaget til at leve et liv, som kun samfundets fattigste i dag må gøre det. Hvem der derimod „skummede fløden“, var de tyske officerer, der simpelthen svømmede i formuer og som følge deraf kunne føre en overdådig tilværelse, som kun få rigmænd gjorde det. Mens tyskerne endnu havde magten rundt omkring i Europa, havde de sørget for at anskaffe sig depoter af tobak og vin og anden luksus, som vi andre under ingen omstændigheder kunne komme i besiddelse af på den tid.

Hvad dette undertiden kunne føre til, beretter Fyns Tidende (maj 1945): „Det hørte til festernes orden, at de tyske officerer gik fuldstændig amok, knaldede deres pistoler af inde i stuehusene og smed håndgranater ud på gårdspladserne. Lyden af knuste ruder, der splintredes mod stenbroen, akkompagnerede denne slaviske, i sig selv typiske tyske efterfølgelse af princippet Kraft durch Freude“.

Dette ubeskrivelige leben fortsattes på samme måde, som her er beskrevet, indtil flygtningene kom kort tid før kapitulationen. De gamle beboere var — heldigvis måske — ikke øjenvidner til disse udskjelser; men vi må i denne forbindelse ikke glemme de familier, der boede i udkanten af sognet, og hvis ejendomme ikke blev beslaglagt. Selv om de fik lov til at blive boende og ikke blev tvunget til at flytte bort, havde de hele tiden begivenhederne på nært hold, og dette har sikkert ikke altid været lige morsomt.

Men tilbage til vurderingen af ejendommene og rømningen i februar-marts 1943.

Ved de første vurderinger i Beldringe var der brugt en ganske bestemt fremgangsmåde. Lodsejerudvalget holdt kort tid efter møde og bestemte her, at der skulle foretages en undersøgelse for

at konstatere, hvordan de tyske og danske medlemmer af kommissionen vurderede ejendommene i forhold til hinanden, og hvilke synspunkter de gik frem efter. Det var nemlig udvalgets ønske, at enhver af beboerne kunne være helt sikker på at få udbetalt det beløb, som man enedes om ved handelen. 3 ejendomme i Beldringe og nærmeste omegn, nemlig „Vanget“, „Egely“ og et jordløst hus mellem Beldringe og Lunde, der nu ikke eksisterer mere, blev vurderet nøjere, og et ankenævn fastslog, at de pågældende ejendomme var vurderet for højt, især det sidstnævnte hus, der var blevet erstattet med 19.000 kr. Kort tid forinden var det nemlig blevet solgt for kun 10.000 kr. Disse tre ejendomme, en større gård, en almindelig ejendom og et hus uden jord, de tre kategorier, der fandtes på pladsen, skulle danne skole for de resterende ejendomme. Her klarede Kyed igen situationen: han sørgede for, at priserne ikke blev sænket, ud fra den betragtning, at når papirerne var skrevet under, var der handlet, og følgelig skulle ejerne have den erstatningssum, man var blevet enig om under forhandlingerne.

Angående selve erstatningssummen bestemtes det, at den skulle udbetales ad to gange: 75% af beløbet straks efter rømningen og resten i april måned samme år. Det skete dog knap så omgående, som det var lovet fra myndighedernes side, fordi den danske stat ikke ville udbetale resten af pengene på én gang i begyndelsen af april. Flere af beboerne kom derved i en slem knibe, da de havde lovet at udbetale ret store summer på de nye ejendomme, som de netop havde overtaget, og for manges vedkommende skulle disse udbetalinger netop ske 1. april. Pengene ventedes hver dag; men der kom stadig ingen. Det var nemlig kommet på tale, at der var mulighed for at trække ejerne for en del af det beløb, de skulle have udbetalt. En af grundene hertil var undersøgelsen af vurderingen af de tre nævnte ejendomme.

Der holdtes flere møder i den følgende tid for at klarlægge denne vigtige sag, og der førtes fra lodsejerudvalgets side forhandlinger med myndighederne. Da dette ikke syntes at bringe nogen løsning på problemet, udsendte udvalget følgende indbydelse til møde på Fyens Forsamlingshus, hvor de fleste møder af denne art blev holdt:

Til Ejerne af Ejendomme ved Flyvepladsen i Beldringe

I Anledning af at Embedsmandsudvalget mod Formodning har henskudt 3 Vurderinger til Nævnets Afgørelse, og at der nu vedrørende disse foreligger Resultater, der betyder en væsentlig Nedsættelse af Vurderingssummerne, samt da det vel kan befrygtes, at senere Afgørelser vil komme til at ligge på Linie hermed, indbyder det nedsatte Lodsejerudvalg Dem herved til Møde på Fyens Forsamlingshus Lørdag den 17. ds. Kl. 14 til Drøftelse af de herved opståede Spørgsmål. Til Mødet er endvidere indbudt Repræsentanter for Samarbejdspartierne og Fyns Stiftamt.

Udvalget beder Dem indtrængende give Møde.

På dette møde blev det bestemt, at udvalget skulle henvende sig til myndighederne, og at beboerne til brug for udvalgets fortsatte forhandlinger skulle udfylde et skema angående de nye ejendomme, de havde overtaget. De ønskede før den omtalte henvendelse at have fuld klarhed over, hvad det i hvert enkelt tilfælde havde kostet at skifte ejendom, og om nogen eventuelt havde tjent ved handelen som følge af, at de havde fået for stor erstatningssum.

Der holdtes nye møder, og her havde beboerne samme gavn af Kyed som tidligere. Af en ny skrivelse af 22. august 1944 fremgår det, at handelen med værnemagten angående den faste ejendom — men derimod ikke løsøret, som der først blev truffet aftale om senere — endelig var gået i orden:

„Jeg har herved Fornøjelsen af at kunne meddele Dem, at Deres Kontrakt med den tyske Værnemagt angående den faste Ejendom nu er blevet godkendt af de danske Myndigheder og bliver videresendt til de tyske Myndigheder til Udbetaling af de resterende 25%. Hvornår disse kommer til Udbetaling, kan jeg på nærværende Tidspunkt ikke udtale mig om.

Kontrakterne om Løsøret er endnu ikke kommet de danske Myndigheder i Hænde til Godkendelse.

Med Højagtelse Høgsbro“.

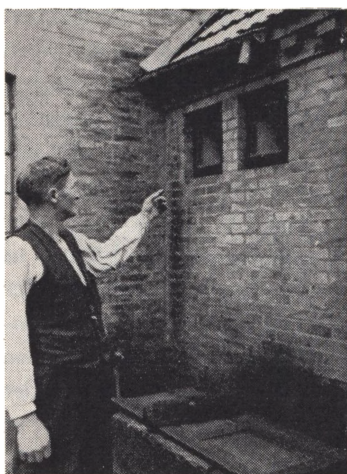
Mens de første 75% af den samlede erstatning var indgået den 6. marts 1944, indgik de sidste 25%, som var lovet først i april måned, først d. 13. december, næsten et helt år efter vurderingen.

På grund af den korte frist, beboerne havde, solgte de fleste — som tidligere nævnt — det meste af kvæget til tyskerne. Et par gårde blev udelukkende lavet om til kostalde, et par andre til hestestalde, atter andre til følbokse, mens to udelukkende blev omdannet til svinestier. Endvidere byggedes en del hjelme til kornmagasiner. På Højgård i Allesø havde ejeren, gdr. Peder Rasmussen, netop kort tid inden besættelsen ladet et stort rummeligt hønsehus opføre. Det viste sig imidlertid upraktisk at have fjerkræ her, og huset flyttedes til en anden gård i byen, hvor det stadig ligger! Det samme var tilfældet hos gdr. Anton Bentsen; et hønsehus, der lå her, blev sat på ruller og flyttet — gennem hækken — til en nærliggende gård, hvor det åbenbart var mere passende at have nogle gæs gående.

At kvæget blev samlet på få steder, og at der foretoges disse dyre ombygninger, viser, at tyskerne fra første færd arbejdede på længere sigt. Ved kapitulationen var der stadig besætninger i Allesø; men de var formindsket i væsentlig grad, idet tyskerne havde slagtet en stor del deraf. Den del, der på det tidspunkt var tilbage, samledes da på enkelte gårde.

Langt de fleste steder var udbygningerne indrettet til et ganske bestemt formål: På Toftegård midt i byen var både kostald og hestestald ét stort rum, der kunne se ud til at have været anvendt som spiserum for mange mennesker. Den gård, der vel havde gennemgået den største forandring, var gdr. Hans Bendtsens, hvor alle 4 længer var forvandlet til et stort hospital. Midt ned gennem stuehuset og laderne fandtes en lang gang, og til begge sider lå det ene hospitalsværelse ved siden af det andet. For øvrigt var det i 1947, da beboerne flyttede tilbage, på tale, at denne gård ikke skulle frigives, da staten havde påtænkt at indrette et børnehjem eller lignende der; men heldigvis blev dette ikke gennemført.

I en anden gård, der nu er brækket ned, var der indrettet skomagerværksted, og i den nuværende præstegård havde kommandanten sine kontorer, mens skolen var et „mildere“ fængsel, hvor personer, der på en eller anden måde havde overtrådt loven i ringe grad, blev anbragt og forhørt. I gdr. Lohmann Rasmussens



Gdr. Lohmann Rasmussen ved fængselsvinduerne i muren

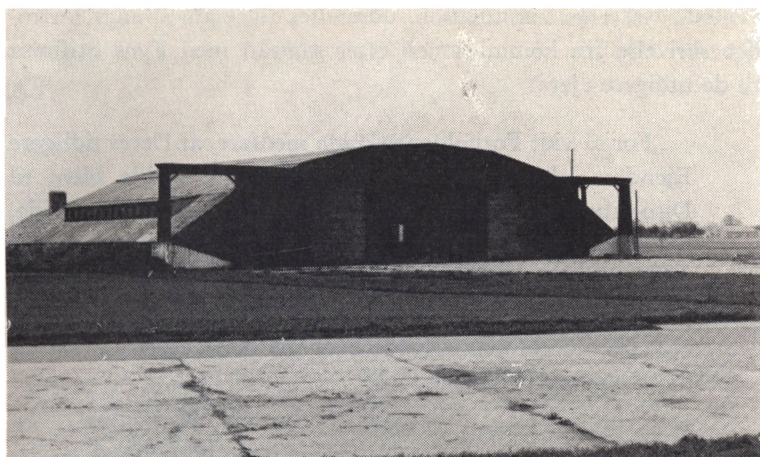
gård ses endnu vinduerne fra det rigtige fængsel, der brugtes til soldaterne på pladsen og de mennesker, der kom i alvorlig konflikt med loven. I en stor del af bygningen var der indrettet celler, og som et synligt minde om det, gården brugtes til under besættelsen, har Lohmann Rasmussen ladet 2 gittervinduer fra en af cellerne sidde i muren.

Foruden disse større ombygninger skete der mindre ændringer på alle gårde, især køkkener og bryggerser blev lavet om efter tysk mønster, hvad enten de derved blev mere eller mindre primitive.

Karakteristisk var bl. a. de store vaskeammer, der fandtes overalt, da beboerne kom hjem i 1947. Men hvad der end foretoges, var resultatet som regel dårligt; dels var materialerne ringe, og dels var udførelsen ikke altid den bedste, hvilket resulterede i, at de forskellige skillerum, skorstene, mure o. a., der blev opført, ikke kom til at vare evigt, men slog revner eller faldt sammen efter få års forløb. Når der muredes oven på jorden, uden at der blev gravet grund, og når skorstene byggedes oven på bræddegulv og på loftet kun blev støttet af et enkelt tyndt brædt, skulle resultatet også blive derefter.

I den tid, tyskerne var i byen, nedbrændte 2 gårde, der ikke siden er blevet bygget op. Det fortælles endvidere, at der har været ild i en tredje gård — den, der nu tilhører gdr. Hans Knudsen. Ilden, der menes at have været en slags sabotage, blev hurtigt opdaget og straks slukket.

Foruden mindre bunkers og beskyttelsesrum nordøst for byen og flyverskjul i gdr. Hans Bendtsens mark byggedes der i Allesø en stor hangar, — der eksisterer endnu og kun bruges til at rumme et par privatmaskiner og en del landbrugsmaskiner, men som det er meningen i løbet af kort tid at omdanne til sportshal, — en stor biograf og forsamlingslokale og en stor bygning med toiletter nord-



Hangaren i Allesø, som nu skal omdannes til sportshal

øst for byen. At den ene bygning må have været brugt til samlingslokale, viste en scene for enden af det store rum og en del kulisser, som endnu i 1947 lå spredt omkring i lokalet. Begge disse bygninger blev solgt til private, og der er nu indrettet fabrikker.

Det eneste, der faktisk savnedes på flyvepladsen, var nogle flyvemaskiner. Pladsen skulle være i en sådan stand, at den kunne modtage mange; men det varede længe, før de første arriverede. Først i marts 1945, knap to måneder før kapitulationen, kom de første maskiner, i alt ca. 50, der landede i løbet af få dage. I april måned kom der yderligere 10, og det fortæltes, at disse — vel ligesom de første — kun havde forladt de tyske krigsmarker for at undgå tilintetgørelse af de allieredes bomber. Da benzinslagrene på pladsen var brugt, kunne de ikke mere komme på vingerne.

De fik altså ingen praktisk betydning. Det samme kan man sige om de 800 tyske soldater, der i begyndelsen befandt sig på flyvepladsen. Antallet formindskedes snart til 300 og deres arbejde til at stå vagt ved de spærrende bomme. De mange mekanikere fik aldrig brug for deres tekniske kunnen, når de store jagerstyrker skulle repareres, thi de kom aldrig! Det kvindelige korps, der også befandt sig på flyvepladsen, kom aldrig i kamp.

I april 1945, da alle så, hvorhen det bar, og da man overalt

ventede tyskernes kapitulation, udsendtes følgende strengt fortrolige skrivelse fra kommissionen efter samråd med Fyns Stiftamt til de tidligere ejere:

„For så vidt Forholdene skulde medføre, at Deres tidligere Ejendom på Flyvepladsen ved Beldringe skulde blive til Disposition for Staten, beder jeg Dem lade Udvalget vide, om De eventuelt, foreløbig som Bestyrer, indtil nærmere Aftale kan blive tilvejebragt, har Interesse i at blive Bestyrer på Deres tidligere Ejendom.

I Tilfælde af bekræftende Svar må dette afgives straks og da på vedlagte Blanket.

P. U. V.
Johs. Kyed“.

Udvalget anede krigens afslutning og regnede med, at de gamle tilstande måtte vende tilbage i løbet af kort tid. Selvfølgelig skulle der være enighed om tilbagekøbsbetingelserne; men selv om disse og foreløbig tilbagekøbet af ejendommene ikke var i orden, måtte beboerne vel godt kunne vende tilbage, når befrielsen kom — som nævnt i den første tid som bestyrere af ejendommene.

Men sådan skulle det langtfra komme til at udforme sig. Selv om den lykkelige time snart ville være inde, skulle billedet alligevel tage en helt anden form, og situationen skulle udvikle sig på en helt anden måde.

Allesø som internat for tyske flygtninge

*En lærke letted, og tusind fulgte,
og straks var luften et væld af sang.
De tusind tårne tog til at tone,
så landet fyldtes af klokkers klang,
og byer blomstred i rødt og hvidt.
Og det var forår og Danmark frit.*

(Mads Nielsen i „Danmark Frit“ 1945)

Den 5. maj 1945 kom freden atter til Danmark. Det første bevis på, at Tyskland var ved at bryde sammen, havde vi allerede fået, da ca. 200.000 østtyske flygtninge var kommet til Danmark — heraf en del til Allesø — hvilket var en stor byrde for det danske samfund at bære. Endelig den 4. maj om aftenen lød det glædelige budskab fra London i radioen: de tyske hære i Holland, Nordvesttyskland og Danmark ville kapitulere over for feltmarskal Montgomery næste morgen. Denne aften blev uforglemmelig for alle; de 5 mørke år havde fået ende, og lykkeligere tider ville komme. Mørklægningsgardinerne blev revet væk, og levende lys blev sat i vinduerne for at symbolisere freden. Folk strømmede ud på gaderne, jublende glade over, at befrielsens time endelig var inde.

En farlig og vanskelig kamp stod på i de følgende dage, hvor vore modstandsfolk, frihedskæmperne, trådte frem og besejrede tyskernes hjælpere under krigen. De nedtrykte tyske soldater begyndte den sørgelige hjemmarch, de engelske tropper kom hertil, og Montgomery blev ved sin ankomst til København hilst med umådelig begejstring som Danmarks befrier. Krigen var endt; mange havde sat livet til; men de havde ofret livet for deres fædreland.

Befrielsesdagen bragte ingen afklaring på spørgsmålet om flyvepladsens fremtid. Den 8. maj landede imidlertid den første britiske maskine i Beldringe. Den var et par dage før kommet fra Holland og havde dagen efter befrielsen kredset over pladsen; men passagererne havde kun set tyskere, og piloten turde følgelig ikke gå ned. Da maskinen igen den 8. maj var over Beldringe, kunne man se frihedskæmpere umiddelbart i nærheden, og denne gang lod føreren maskinen gå til landing. Han regnede ikke med, at der var flere tyskere tilbage; men stor var hans forbavselse, da maskinen få øjeblikke efter var omringet af tyskere. Den tyske oberst, der straks kom til stede, råbte i en spørgende tone, med hvilken ret piloten var landet på pladsen. Piloten havde intet svar på rede hånd; men det havde føreren for den flok danske frihedskæmpere, som flyveren før landingen havde set, og som i mellemtiden var kommet til landingsstedet. Han stod der med en lille del af den danske hær. Dens påklædning var ganske vist noget broget; men den havde også levet under jorden, indtil befrielsen kom. Deres våben var der intet at udsætte på; det var første classes engelske og amerikanske rifler og maskinpistoler!

Stor var tyskernes forundring; men pladsen var erobret, og tyskernes arbejde dér var til ende. Det engelske militær overtog ledelsen i de følgende dage, og nye friske engelske tropper afløste de trætte tyskere.

Den tyske vandalisme i Danmark var endnu ikke forbi. Den hårdeste skæbne for Allesøs gårde og huse var uden tvivl at skulle huse de 2200 flygtninge, der ved krigens slutning ankom til pladsen og blev indkvarteret i byen som afløsning for de tyske tropper, der få dage efter befrielsen tiltrådte den triste tilbagemarch til deres besejrede land. Dansk og engelsk militær havde overtaget byen, som myndighederne nu fandt egnet som internat for de tyske flygtninge. Der boede knap et halvt hundrede flygtninge i hver gård, én familie i hvert rum, og hvad deres forgængere ikke nåede at destruere, tog de sig kærligt af. Alt, hvad der kunne brændes i de få kakkellovne, der forefandtes, blev savet af og fyret op, staldene blev ødelagt, og inventaret fjernet, vinduerne blev knust, dørene var væk, gulvene sorte og afslidte, væggene mugne og grå. Bag de tilgroede haver voksede ukrudtet meterhøjt, og de opkørte veje blev ikke vedligeholdt. Alt dette var en behand-

ling, som der skal et bedre materiale end bindingsværk til for at modstå. Det er svært for den, der med egne øjne har set det, overhovedet at finde noget at sammenligne med.

På dette tidlige tidspunkt kunne lodsejerudvalget se, at de gamle ejere ikke kunne vende tilbage til Allesø i de første måneder; dette resulterede i følgende „beklagelige“ skrivelse af 15. maj 1945:

„Udvalgets Henvendelse til Lodsejerne af 26' f. M. var udsendt efter Aftale med Fyens Stiftamt, da man regnede med, at Situationen vilde udvikle sig på anden Måde end nu sket.

Efter Tyskernes Kapitulation har Englænderne erklæret, at de foreløbig overtager Administrationen af Flyvepladsen. Når denne opgives, afgør Staten, om Flyvepladsen skal opretholdes, eventuelt i hvilket Omfang.

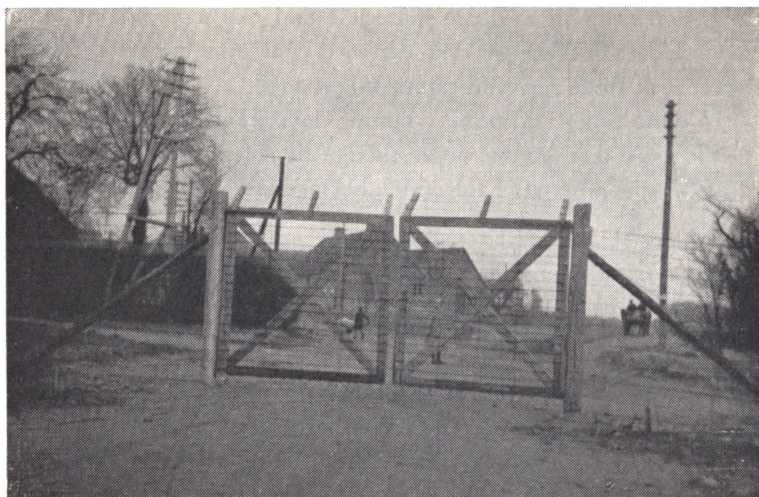
Som Følge heraf vil der — efter Meddelelse fra Hr. Poul Frederik Jensen på Statens Jordlovsudvalgs Vegne — foreløbig ikke blive Tale om, at Ejendommene afgives til privat Administration eller Eje. De vil indtil da blive drevet som under Besættelsen, nemlig ved Hjælp af en Inspektør med enkelte faste Medhjælpere og iøvrigt løs Arbejdskraft; måske kommer Ikke-Landbrugsejendomme dog ind under andre Administrationsformer, så snart Englænderne opgiver deres Besættelse.

Det er en Selvfølge, at Udvalget følger Forholdenes Udvikling med Interesse og skal, når det mener, der er Anledning dertil, lade høre fra sig derom.

P. U. V.
Johs. Kyed“.

Få dage før denne skrivelse udsendtes, d. 10. maj, havde Fyens Stiftamt henvendt sig til formanden for Statens Jordlovsudvalg og bedt ham overtage ledelsen af pladsens landbrugsarealer.

For flytningene foretoges nu yderligere afspærringer. Om den snævre by, fra Hyldegård mod nord langs ringvejen til Allesø forsamlingshus og derfra mod øst til gdr. Hans Bendtsens gård rejstes høje pigtrådshegn, og inden for disse grænser skulle flygtningene opholde sig. For at give plads til så mange som overhovedet mu-



Byen bag pigtråden

ligt blev der indrettet værelser på lofterne, og de største stuer blev yderligere delt, men kun ved tynde skillerum.

På denne tid var de gamle beboere ved at blive utålmodige; det viser følgende korte indlæg i et af vore dagblade, mærket L., skrevet af en af de tidligere ejere:

„Før Marts 1944 lå en gammel, hyggelig Landsby 10 km Nordvest for Odense, ja, den ligger der endnu, men ak, hvor forandret. Før lå den med sirligt, velholdte Haver, nu er alt overgroet med Ukrudt, den gamle Kirke midt i Byen omgivet af alt det Griseri. Flere Ejendomme, som har stået tomme eller været beboet af tyskvenlige Familier, er uden Glas i Vinduerne, så galt uden Døre og Gulvbrædder og Loft. Kakkellovne og Komfurer og alt, hvad der kan sælges, er bortført. Den, der er født i en Landsby med alle dens Traditioner og Minder, forstår, hvad vi har lidt; et gammelt Slægtshjem kan ikke betales med Penge. Med en Månedes Varsel måtte vi ud af vore Hjem. En Trøst var det, at vi en Tid kunde komme i vor gamle Kirke og se til vore kæres Grave på Kirkegården; men den Tid er jo forlængst forbi. Prøv en Søndag at se alle de mange uddrevne Familier stå

uden for Pigtråden, med Tårer i Øjnene stirre mod deres gamle, kære Hjem, selv om de kun kan se Skorstenen. Der findes ikke mange Familier, uden de længes efter at komme tilbage til deres Hjem og By. Da Ejendommen blev takseret, blev der højtideligt lovet os Forkøbsret på Ejendommen, når Krigen var forbi, men Rygtet går, at al Jorden skal udstykkes. Derfor vil jeg indtrængende henstille til Regering og Rigsdag, at det bliver ordnet, så vi kan overtage Ejendommen igen. Skal Ejendommen stå overladt til Fremmede ret længe, bliver der ikke en beboelig Ejendom tilbage, og Jorden er overalt meget forsømt, en stor Del endog ikke tilsået.“

De gamle beboere havde naturligvis hjemvé. Krigen var forbi, og de fleste steder var man ved at vende tilbage til de forhold, der havde hersket før denne — blot ikke i Allesø. Det var med stor længsel, at den dag ventedes, hvor der kunne gives endelig besked om byens fremtid.

Havde tyskerne været nøjsomme med at give adgang til pladsen, var det dog ingenlunde nemmere under englændernes herredømme. Ifølge skrivelse af 21. juni s. å. fra Stiftamtet til lodsejerudvalget kunne dette give beboerne tilladelse til at aflægge et kort besøg på deres gamle ejendomme.

To dage senere udsendtes indbydelser til samtlige lodsejere på flyvepladsen. Efter aftale med officeren var besøget fastsat til tirsdag d. 3. juli, hvor der skulle gives møde ved Tåruplund kl. 10 præcis, for at det kunne blive kontrolleret, om det rigtige antal personer passerede vagten, thi det var ikke enhver, englænderne kunne lukke ind på pladsen. 8 dage før besøget skulle ejerne skriftligt til lrs. Høgsbros kontor i Odense have fremsat ønske om at ville aflægge flyvepladsen et besøg! Der blev yderligere givet skarpe instrukser, som nøje skulle følges: „Der kunne kun gives personlig adgang og derfor desværre ikke med ægtefælle“. Senest kl. 14 skulle alle igen være ved Tåruplund, for at man igen samlet og under kontrol kunne forlade pladsen. Inden for området måtte man færdes frit i besøgstiden; men selvfølgelig måtte de særligt besatte steder, de af tyske flygtninge beboede huse, startbanen eller lignende ikke betrædes. Efter besøget ville man forsøge en kort sammenkomst i Lumby forsamlingshus.

Det må vel siges at være ret hårde betingelser. Det betød for beboerne fra Allesø, at de nok kunne komme ind på pladsen, men at de ikke kunne få lov til at komme ind i selve Allesø by, der på grund af flygtningene var skilt fra omverdenen ved et flere meter højt pigtrådshegn. Dette blev påtalt, da de mange beboere hin sommerdag i 1945 stod foran den engelske vagtpost ved Tåruplund. Spørgsmålet kom for højere instans, og det varede en rum tid for beboerne fra de andre byer, før de blev sluppet gennem nåleøjet. Allesøerne blev yderligere sorteret, og de, der havde nære slægtninge liggende på kirkegården, fik lov til at aflægge denne et kort besøg; men ingen måtte betræde de gamle ejendomme. En enkelt, hvis gård lå i nærheden af kirken, ville dog alligevel nu, da han var så nær, hen og se, hvordan det stod til i hans gamle bopæl. De andre advarede ham; men de lovede dog til sidst at vente, indtil han kom tilbage. Det var urolige øjeblikke; men der skete hverken ham eller de andre noget.

Dette var dog ikke første gang, at beboerne fra Allesø mødtes under besættelsen. Pastor Knudsen og lærer Jacobsen tog hvert år initiativet til, at alle samledes til møde i Odense, hvor der var lejlighed til at hilse på gamle naboer, venner og bekendte. Det var ikke uden grund, at der blev set hen til disse sammenkomster med glæde og forventning; det var næsten som at være hjemme igen.

— — —

En skønne dag kom våren atter til Allesø — efter 3 års vintermørke. Omsider skulle flygtningene med returadresse afsendes til deres besejrede hjemland. Meddelelsen herom blev overalt hilst med tilfredshed, især hos de gamle ejere, der nu endelig havde mulighed for at komme tilbage til deres by.

Flygtningelejren, der for øvrigt lededes af forpagter Mackeprang, frembød i de første dage af februar 1947 et yderst broget billede. Der var travlhed overalt, og der var røre i alle „hjem“ før det omtalte opbrud. En journalist, der i de dage besøgte byen, kaldte den „de fyldte tøjsnores by“. Foran hvert hus var flere tøjsnore fyldte med tøj, der var vasket, og som nu skulle tørres inden afrejsen.

Det var næppe med nogen stor glæde, at disse flygtninge tog afsked med Allesø. Trods ringe kår havde de her haft en bedre

tid end i deres fædreland årene før; men ingen vidste, hvad fremtiden ville bringe dem. Hvad ville deres gamle land, der nu var i gang med opbygningen efter krigen, have at give dem?, spurgte mange sig selv. De fleste drog hjem med en vis ængstelse i sindet; det var en rejse fra sikkerhed mod en uvis fremtid.

Den 1. februar fik flygtningene fra den franske besættelseszone besked om, at de efter et kort ophold i en opsamlingslejr i Jylland skulle sendes til en lejr i Tyskland, hvor de efter bestemmelsen skulle være i 2 uger. Efter dette ophold ville de få 2 ugers frihed, hvor de kunne få lejlighed til at søge arbejde, og til disse uger ville rationen blive: 2 kg brød og 2 kg kød — men intet fedt eller smør!

Den nævnte journalist fortæller:

„Selv i den strålende februarsol var det ikke videre lysteligt at gå rundt i den ellers så hyggelige gamle landsbys gader. Var husene end beboede, så virkede de på en underlig måde så døde og upersonlige, som om der ikke rørte sig liv bag deres mure. Numrene på dem bidrog heller ikke til at borteliminere det upersonlige indtryk. Overalt, hvor vi kom frem, stak kvinderne hovederne frem for at betragte de fremmede, og børnene legede, ganske som børn leger overalt uden tanke på fremtiden.

En ting, der slår en, når man går igennem byen, er børnenes næsten overdrevne høflighed. Med vanlig tysk underkastelse hilser de på alle, der kan have noget med administrationen — alle de overordnede — at gøre.“

Hvad var det for mennesker, der boede i flygtningelejren, og hvilken profession havde de? Ja, der var lige fra den tidligere borgmesterfrue i Hamborg og en godsejerfamilie til den værste flok arbejdere fra de ringeste samfundslag. Det var ingen god behandling, disse havde givet byen. Det eneste „positive“, de foretog sig, var at tigge tobak og cigaretter gennem pigtråden af de forbipasserende. Andre var dog synligt taknemmelige og glade for opholdet i Allesø; således modtog den nævnte flygtningechef Mackeprang til sin fødselsdag et bevis på en ung piges taknemmelighed: han fik overrakt en særdeles smuk mappe, lavet af halm-



Flytningene forlader byen

strå og dekoreret med tegninger af våbenskjolde og billeder fra Allesø og fra ruinhoben hjemme i Tyskland.

Den følgende tirsdag og torsdag blev lejren rømmet, på nær 20 flygtninge, der skulle blive tilbage for at gøre rent og rydde op, så alt kunne være klar, når de gamle beboere vendte tilbage. Afrejsen var et ynkeligt syn. 55 børn skulle efter bestemmelsen være rejst nogle dage forinden; men de fleste var på det tidspunkt syge — eller havde søskende, der havde smitsomme sygdomme. Børnene — og for øvrigt mange af de voksne med — så noget udmattede ud på afrejsedagen, da de samlede deres få ejendele sammen, pakkede dem i bylter og lagde dem på små trækvogne og trak af sted mod skolen, hvorfra de med lastvogne transporteredes til Beldringe station, før turen gik videre til den jyske opsamlingslejr.

De 20 flygtninge, der blev tilbage, havde en ganske særlig måde at gøre rent på: hvad flygtningene ikke havde ødelagt før afrejsen, tog de sig af. De sidste ruder knustes, kosteskafterne blev jaget gennem de tyngte skillevægge o. s. v. Det var deres måde at sige tak på!

Tiden, hvor landsbyen stod tom, bevirkede, at uærligheden end-

nu tydeligere kom frem; der blev begået indbrud både ved nat og ved dag, og herom digter ib. i Vendsyssel Tidende:

Bryllup med Forhindringer

Et Par, der skulde giftes
i Sanderum på Fyn,
fik samlet alt til Hjemmet
så hurtigt som et Lyn.
Mens andre går og sukker,
de fik en Lejlighed,
en sådan skaber Tyve,
som vi jo alle ved.

En Tyskerlejr der ligger
i Allesø bekvemt,
at Lejren skulde rømmes,
fornylik blev bestemt.
Og snart var Dagen inde,
hvor Tyskerne forsvandt,
de satte Kursen efter
das Grosse Vaterland.

I Sanderum kom denne
Bestemmelse tilpas;
der skulde bruges Møbler
samt Dækketøj og Glas.
I Allesø der findes
til 1000, vil man tro,
så det var let at hente
et Inventar til to.

Nu blev der lyst i Kirken
til Bryllup var man klar,
så skete Katastrofen,
man kun Spektakler har.
Brudgommen har man taget,
og Møblerne er væk,
til Rest kun findes Bruden,
to Vår og et Betræk.

Jordlovsudvalgets ledelse

I den første tid efter kapitulationen, hvor landbruget var overdraget Statens Jordlovsudvalg, var flyvepladsens ledelse en fortsat kilde til mange diskussioner. Resultaterne af disse spekulationer var en mere eller mindre berettiget kritik, som der her skal gøres rede for.

I en leder en af dagene før julen 1945 bragte det tidligere illegale blad „Trods Alt“ følgende spørgsmål frem: „Hvorfor bliver Beldringe flyveplads ikke udstykket? Hvorfor må ansøgere om jord stadig forgæves vente på svar? Skyldes det jordlovsudvalgets dispositioner og mangel på initiativ? — Lønnes formanden med 25.000 kr. årligt, og er det derfor udstykningen trækker ud?“ Selv om denne skarpe kritik på visse punkter er berettiget, er det dog tydeligt, at den er sat på spidsen!

Rigtigt er i hvert fald den grund, som bladet anfører til den fremsatte kritik og de mange spekulationer blandt de gamle beboere: Hvem der egentlig regerede på flyvepladsen, og hvem der havde den udøvende magt, var der ingen, der vidste nøjagtig besked om. På dette punkt herskede der den største uklarhed! Var det jordlovsudvalget, var det den danske stat, det danske militær eller måske englænderne, som stadig opholdt sig på pladsen? Thi da arbejdet på det efter fynske forhold storstilede anlæg havde fået en brat slutning ved tyskernes kapitulation, forsvandt det tyske militær med kort frist, og et mellem spil fulgte, hvor engelske tropper havde pladsen i besiddelse, inden området blev dansk.

Ingen vidste rigtig besked, og det var vanskeligt at orientere sig om, hvad der var sket, og hvad der skulle ske. Her på dette punkt menes pladsens ledelse at have svigtet over for de tidligere beboere.

Flygtningeproblemet var det første, der meldte sig. Den beskrivelse, som „Trods Alt“ giver af forholdene i Allesø by i den nævnte artikel, og de ringe forhold, der levedes under i flygtningelejren, og som er beskrevet i det foregående kapitel, udviser en tydelig kontrast, hvorved der måske nu i eftertiden åbner sig bedre muligheder for at forstå denne kritik. Når det vides — som tidligere nævnt — at der i hver eneste stue i de gårde, der husede de tyske flygtninge, boede en hel familie, og når man ved, at det på ingen måde var en tilværelse, man ville misunde dem, undres man over følgende beskrivelse, der fortæller om idyllen i lejren:

„De danske Arbejdere på Flyvepladsen er næsten ved at misunde de tyske Flygtninge, der holder til i Allesø By. Her er indkvarteret i alt 2200 Tyskere, der bor i Huse og Gårde og har det godt på alle Måder. Vi tilgiver vore Fjender og velsigner dem, der forbander os i Overensstemmelse med Skriftens Ord. Et mægtigt Pigtrådshegn i omtrent Mandshøjde er opstillet rundt om Allesø By, så ingen kan komme til at fortrædige Tyskerne, der her lever som i en Feriekoloni. På alle Måder sørges der for Tyskernes Ve og Vel. Vore egne Husvilde må tage til Takke med Bunkers, uhyggelige Kælderrum, utætte Loftskamre, Kaninhuse og Gedestalde, medens Tyskerne indkvarteres varmt og propert, som var de kære, velsete Gæster.

Er der noget i Vejen hos dem, bliver det straks ordnet. Hegn og Låger ordnes omgående. Tyskerne kan få Kalk, Tømmer, Brædder o. s. v., hvis noget skal laves hos dem. På den anden Side bor danske Arbejdere i Husene derude visse Steder så dårligt, at det regner gennem Tag og Loft og med Fugtigheden drivende ned ad Væggene. Her har de boet siden Høst, og det har ikke været dem muligt at få deres Beboelseshuse eller Lejligheder gjort i Stand, skønt det tiltrængtes hårdt“.

At flygtningene ligefrem skulle have ført en paradisisk tilværelse — som den danske arbejderstand slet ikke kendte til — er yderst tvivlsomt. De har nok selv været tilfredse med beboelserne i forhold til det, deres eget land kunne yde dem; men — set med

vore øjne — var i hvert fald det „propre“ faldet af „feriekoloni-
en“, da den blev overgivet til de gamle ejere!

En stor gåde for mange var salget af en stor del af kreaturerne, der fandtes på gårdene. Foder var der nok af; men ikke desto mindre blev de afhændet. Halm var der også rigelige mængder af, og det blev oven i købet tilbudt gratis til dem, der blot ville hente det; dette var der ikke mange, der benyttede sig af. I et par år stod 2 store hæs utærsket korn, der til sidst rådnede og var helt ødelagt. Samme skæbne fik mange hø- og halmhæs, der i lang tid stod urørt på markerne. Hvorfor dette ikke blev brugt til kreaturfoder er ubegribeligt.

Tværtimod synes det at have været fordelagtigt at have købt flere kreaturer, så at foderet kunne have været udnyttet, og så at der havde været tilstrækkelig besætning, da de gamle beboere et par år senere vendte tilbage.

Allesø — den døde by bag pigtråden — lå hen som et stykke ingenmandsland; de meterhøje rustne pigtrådshegn stod endnu ildevarslenende tilbage. Huse og gårde lå ubeboede hen og bar alle tydelige spor af den skæbne, der var overgået dem. Så godt som alle ejendomme var berøvet alt, hvad der kunne brændes, og de fleste bar præg af stor forsømmelse.

Det ville ikke være helt billigt at istandsætte de beskadede ejendomme, og det ville tage forholdsvis lang tid. Det varede dog ikke længe, før dette arbejde blev påbegyndt. Stuehusene var sat i forsvarlig stand, så at arbejderne på pladsen kunne bo der under tålelige forhold; men derimod lå udhuse og stalde hen uden at blive repareret. Grunden til, at der kun blev udført så få reparationsarbejder, var — ifølge den nævnte artikel — at det ikke var muligt at få håndværkere til at overtage arbejdet, idet tre håndværksmestre, en maler, en snedker og en murer havde eneret til alt forefaldende arbejde. — Det siger sig selv, at tre håndværkere ikke kunne overkomme det enorme arbejde, der skulle udføres for at få alle ejendomme sat i stand. Ikke desto mindre måtte der en tid ikke antages flere på pladsen, selv om der var mange håndværkere, der gerne ville have haft arbejde der.

Huslejekontrakterne, som arbejderne måtte underskrive for at bo i ejendommene, omtales som slavekontrakter, *ifølge hvilke lejerne kunne siges op når som helst og uden varsel*. Disse betingel-

ser indlededes med følgende højtidelige optakt: „Mellem N. N., som Repræsentant for Indenrigsministeriet ved Fyens Stiftamt, der på Statens Vegne administrerer Landbruget på den af den tyske Værnemagt indtil Kapitulationen i Maj 1945 anvendte Flyveplads ved Beldringe med herpå værende Bygninger og Barakker, som Udlejer“ (og hermed menes formanden for Statens Jordlovsudvalg) „og N. N. som Lejer afsluttes følgende Lejekontrakt . . .“

Den personlige kritik manglede så sandelig heller ikke. Jordlovsudvalget blev stemplet som passivt i arbejdet med at få forholdene på flyvepladsen bragt i orden og med at få jorden fordelt mellem de enkelte gårde. Mange, der havde søgt jordlovsudvalget om jord, fik ikke nogen endelig besked, og de var utilfredse med blot at blive holdt hen til trods for deres store interesse for at leje jord. Udvalgets holdning i dette spørgsmål må forsvares ud fra det synspunkt, at de gamle ejere hvilken dag, det skulle være, kunne få tilbud om tilbagekøb af deres tidligere ejendomme, og at man derfor fra udvalgets side ikke var interesseret i at leje jorden på stående fod til hvem som helst, før forholdet til de gamle ejeres tilbagekøbsret stod klart. At en forvalter og en fordermester på forhånd fik lovning på jord og tilkendegivelse af, at de nok skulle komme i betragtning, når ejendommene skulle sælges, faldt med rette ikke i god jord. Foruden en inspektør, der for øvrigt var svigersøn af formanden for udvalget, og som lønnedes med 15.000 kr. om året til trods for, at han ejede en gård et andet sted, var der på pladsen 4 overforvaltere og 5 underforvaltere, der ikke alle skal have været lige kvalificerede til dette arbejde. Et par af dem blev dog rost for deres arbejde og gode adfærd, hvorimod de øvrige — deriblandt et par på godt 20 år — sikkert var „skaffet ind“ og ikke altid havde lige god og høflig optræden.

Mange af de ca. 150 familier, der boede på pladsen, håbede at få de forskellige ejendomme tildelt med leje af det tilhørende jordareal; men arbejdet hermed syntes fra myndighedernes side at have gået langsomt. En hurtig udstykning ville nok have sparet staten for en del af de store lønninger, der på det pågældende tidspunkt udbetaltes lederne.

At denne form for statsdrift var yderst uheldig, blev tydeligt bevist i den første tid, efter at de gamle ejere var kommet tilbage i 1947: På de fleste marker høstedes nemlig kun få fold. Det sør-

gelige billede af kornmarkerne det første år, hvor traverne enkelte steder stod så spredt, at det dårligt kunne betale sig at køre dem sammen, taler næsten tydeligt herom. En af vore kendte landbrugsskoleforstandere skal således have udtalt under et besøg på Nordgård den første sommer efter tilbagekomsten, „at han nok selv ville tilbyde at „æde“, hvad der blev over 10 fold“!

En sådan tilfældig bemærkning viser tydeligt, hvordan forholdene var i 1947-48. I et interview udtalte formanden for udvalget selv, at avlen i de år var ca. 50% af det normale! Man har givet dårlig administration og ukvalificeret arbejdskraft skylden for dette. Udbyttet havde sikkert været betydeligt større, hvis jorden ved krigens slutning var blevet overdraget private, der ville have haft større interesse i at opnå de bedst mulige resultater og i at få den største gevinst — pecuniært set.

Denne strid fortsattes i foråret 1947, hvor daværende indenrigsminister Kjær lod lejerne af de omtalte ejendomme, der ikke beboedes af flygtninge, vide, at afviklingen af ejendommene i Beldringe og Allesø ville blive tilendebragt inden såtiden. Fyns Social-Demokrat stemplede dette skridt i retning af beboernes tilbagevenden som „den ministerielle Planløsheds og Ufornufts Højdepunkt“ og som „en pludselig Ordre fra Indenrigsministeren, der ikke kan realiseres, ihvertfald ikke uden store Udgifter for det Offentlige“ under overskrifterne: „70 familier jages fra Hus og Hjem med Dags Varsel. Ministeren suspenderer ganske simpelt Huslejeloven. De stedlige Sogneråd bør protestere!“ For forståelsen af følgende — for flere sikkert meningsløse — artikel bør oplyses, at bladet uden tvivl benyttede indenrigsministerens aktion i forbindelse med den valgkamp, der neop i de dage var på det højeste. Kort tid før valget skriver bladet:

„Venstres Ministre bliver sig selv lig som Fumlegængere lige til det sidste. Nu til sidst har Indenrigsministeren, Ejner Kjær, givet et nyt Bidrag til Understregning af denne bedrøvelige Kendsgerning. Det nyere Tilfælde, der her skal fremdrages, drejer sig om Jord, en Ting, som det åbenbart er skæbnesvangert for Indenrigsministeren, der er Skolelærer af Profession, at beskæftige sig med. Men til Sagen, det nye Bevis på, hvor diletantisk, urimeligt og planløst Ministrene bærer sig ad også i rent praktiske Sager.

For nogle Dage siden udstedte Indenrigsminister Kjær ganske overraskende Ordre til, at Beldringe Flyveplads — d. v. s. det halvtredie Tusinde Tønder Land store Areal, som Tyskerne i sin Tid beslaglagde, nu omgående skulde afvikles og søges afhændet til de gamle Ejere, således at disse kunne overtage deres respektive Ejendomme og få Jorden tilsået i rette Tid nu i dette Forår. Det er det sidste, man skal lægge Mærke til, og som viser, hvor tankeløst og planløst en Minister kan bære sig ad.

Enhver kan sige sig selv, at en sådan Ordre, udstedt sidst i Marts, umuligt kan realiseres indenfor den fastsatte Tid. Alle praktiske Landmænd vil ryste uforstående og medlidende på Hovedet over en sådan ministeriel Visdom.

Før de gamle Ejere, der nu for Flertallets Vedkommende bor spredt ud over Fyn, ja over det ganske Land, før de kan blive enige med de pågældende Autoriteter om Pris og andre Overtagelsesvilkår, før de kan bestemme sig, før de kan få flyttet, og før de vil kunne få hele Driftsapparatet i Orden, vil ikke alene Såtid forlængst være passeret, men man vil befinde sig midt i Høsten, måske hinsides denne“.

Sådan skriver Fyns Social-Demokrat omkring 1. april; men når kendsgerningerne er, at de første beboere kom til Allesø mellem 5 og 6 uger efter, at denne artikel blev skrevet, ses tydeligt bladets forkerte opfattelse af sagen. På et tilfældigt avisudklip med billeder fra flyvepladsen, som gdr. Anton Bentsens kone havde gemt til minde om landflygtigheden, havde hun med blæk tilføjet foroven: „Vi måtte forlade vores Hjem d. 1.ste Marts 1944. Vi kom tilbage igen d. 14. Maj 1947. Elisabeth Bentsen“. Den familie, der her er tale om, var ikke den første, der kom tilbage til Allesø i maj 1947. At beboerne ikke boede spredt „over det ganske land“ — som bladet skriver — vil fremgå af et senere kapitel. Bladet fortsætter:

„ . . . For disse Landmænd er det jo ikke sådan at springe til at skifte påny. De skal da have realiseret deres nye ejendomme først — og siden have genetableret sig på de gamle. Der kan også være mange andre Grunde til, at de gerne vil tænke sig om to Gange, før de vender hjem. At de kan nå

det inden Såtid, er der vist ingen andre end Indenrigsministeren, der tror på. Det er jo en helt vild Tanke. Folk, der har bedre Forstand på det end Indenrigsministeren, praktiske Landmænd f. eks. hævder, at der skulde mindst et halvt års Frist til at gennemføre det, som Indenrigsministeren mener kan ordnes på 2-3 Uger. Havde Ministeren dekretet, at der nu skulde tages fat på at gøre klar til, at de gamle Ejere kunde vende tilbage inden næste Forår, så havde der været Mening i det, siger vore sagkyndige Hjemmelmænd.“

I og for sig er det en udmærket idé, der fremsættes her; men der er ingen tvivl om, at det ville have skabt utilfredshed blandt beboerne, hvis de yderligere skulde have ventet næsten et år, inden de kunne komme hjem. Ganske vist var det den mindste del, der kom inden såtiden; men det skal dog nævnes, at langt de fleste af de resterende familier vendte tilbage i de første sommermåneder. Flere boede i nærheden af Allesø og kunne godt få tilsæet i rette tid, selv om de ikke endeligt var flyttet til byen. Eftertiden har dog vist, at det alligevel ikke var en så helt „vild tanke“, som Social-Demokratens redaktør har opfattet den. Om familierne, der på det tidspunkt boede i Allesø, og som skulle flytte ud med kort varsel, skriver bladet videre:

„70 Arbejderfamilier trues med Udsmidning med Dags Varsel.

Men der er også andet, der understreger det fuldkomment håbløse og urimelige i Ministerens Påhit: Ca. 70 af de 130-140 Ejendomme, Talen er om, har siden Tyskernes tvungne Tilbagetog fra Beldringe været lejet ud til andre Folk, hovedsagelig Arbejdere. Den anden Halvdel af Ejendommene har været optaget af Flygtninge og står tomme i Dag. Men for de 70 Familier, der bor til Leje i de andre Huse, bliver den kortvarige Frist naturligvis af skæbnesvanger Virkning. De må ud — inden Såtid, og hvor skal de så finde Husrum?

Nå, vil nogle Læsere måske indvende, de må vel være beskyttet af Huslejelovgivningen. Men det er ikke Tilfældet. Ministeren har ganske vist „tænkt“ på dem, men kun på

den Måde, at han i sin Befaling til Ekspres-Afvikling simpelthen har dekretet, at Huslejovens Bestemmelser ikke gælder for disse Familier; de skal siges ud med Dags Varsel. Dermed har Hr. Ministeren for sit Vedkommende klaret også det Problem, såre simpelt, men yderst hensynsløst. Kan forresten en Minister, selv en „stærk“ Venstreminister, sådan uden videre „suspendere“ en Lov, vedtaget af Rigsdagen? Vi tvivler!“

Der er ingen grund til tvivl. Det er i denne forbindelse urimeligt at tale om, at huslejovens bestemmelser er tilsidesat, da — ifølge den tidligere citerede lejekontrakt, som arbejderne måtte underskrive, lejerne kunne siges op *når som helst og uden varsel*. Praktiseret blev dette vel næppe, da „ministerens håbløse påhit“ blev fremsat sidst i marts, og de første beboere kom til Allesø ca. 10. maj. Denne vanskelige situation synes åbenbart intet imod den, som de godt 200 familier befandt sig i i 1943-44, hvor tyskerne med et par ugers varsel gjorde dem alle husvilde, og på daværende tidspunkt var der ingen sogneråd, der i sidste instans kunne træde hjælpende til, således som bladet foreslår i denne situation. Dette synes åbenbart ikke at have været den socialdemokratiske bybo i tankerne. Mig bekendt var der heller ingen af beboerne i Allesø, der ved krigens begyndelse havde underskrevet kontrakter med tyskerne med betingelser gående ud på, at de med kort varsel kunne smides ud af deres egne boliger, hvis tyskerne ville finde det for godt.

Bladet nævner, at besværlighederne for de 70 familier med at finde nye lejligheder måtte de selv klare, hvilket i praksis ville sige, at opgaven skulle overgå til de pågældende sogneråd i Allesø- Næsbøvedbroby, Lumby og Lunde kommuner, og de ville næppe kunne løse en sådan kæmpeopgave. Man ville derfor kunne vente, at de 3 sogneråd ville slå sig sammen „om en energisk protestaktion overfor indenrigsministerens hastværks-lastværk“ og overtale ham til at tage den med ro, „så afviklingen kan ske efter regler, der dog i det mindste har en lille smule med sund fornuft og rimelighed at gøre“.

„For det kan vel tænkes“, skriver Fyns Social-Demokrat, „at de pågældende Sognerådsmedlemmer billiger Ministe-

rens Adfærd, for hans politiske Meningsfællers Vedkommende ud fra det i Almindelighed og for dette Tilfælde i Særdeleshed eventyrlige Ræsonnement, at „hvad Fatter gør, er altid det rigtige“? Nej, det kan ikke tænkes!“

Det er indlysende, at ingen af de tre sogneråd i Allesø-Næsbyhovedbroby, Lumby eller Lunde kunne være interesseret i at skaffe boliger til 70 familier, der på én gang ville blive husvilde. Allerede på det tidspunkt, da jordlovsudvalgets formand lejede ejendommene til arbejderne, havde formanden for sognerådet i Lumby kommune, gdr. Marius Petersen, — ifølge Fyns Tidende — protesteret; men han havde på sin henvendelse fået det svar, at det ikke var et anliggende, der vedrørte kommunerne — hverken på det pågældende eller på et senere tidspunkt — men alene staten. Allerede dengang skal formanden have givet udtryk for, at boligudvalgene i kommunerne ikke ville have noget med sagen at gøre den dag, lejerne ville blive sagt op. Hvis dette svar nogensinde har foreligget — hvad man i højeste grad må formode ifølge den nævnte udtalelse — er der ingen basis for Social-Demokratens bøn, om at „sognerådene bør protestere og hjælpe“.

Sognerådene kunne altså være enige med bladet i at protestere, men ikke mod, at lejerne blev sagt op; thi deres første ønske var først og fremmest at komme de gamle beboere til hjælp, fordi de i så lang tid forgæves havde ventet på at modtage tilbud om tilbageflytning. Derimod var der i de tre kommuner enighed om at protestere mod at skaffe boliger til de 70 familier.

Om driftsformen på pladsen, som allerede har været omtalt i en anden forbindelse, hedder det bl. a.:

„Vel har vi af og til hørt små Fugle synge om, at der i Gårdmandskredse på Egnen ikke skulde være lutter Tilfredshed med den Driftsform, der har været på Arealerne siden Kapitulationen. Ikke på Grund af faglige Indvendinger, men man har bl. a. ment, at den trak Arbejdskraft til sig fra andre Landbrug og var medvirkende til at ændre Løn- og Arbejdsforholdene i en Retning, de lokale Gårdmænd ikke synes om. Desuden skal der røre sig en god Del Misundelse — politisk Misundelse kan vi vist bedst kalde den — over, at det store Landbrug drives under Ansvar af

en Mand, der ganske vist er agtet og anset i alle Kredse for sin landbrugsfaglige Dygtighed, men som er belastet med den i en gæv Venstremands Øjne svære Skavank, at han er Socialdemokrat.“

Under overskriften „Danmarks største Landbrug skal ekspres nedlægges“ gives en beskrivelse af selve driftsformen. Arealet angives til ca. 2500 tønder land, som tidligere var delt op i ca. 150 ejendomme, men som da i et par år havde været under ansvarlig ledelse af formanden for Statens Jordlovsudvalg. En forsvarlig afvikling af „denne stordrift, Danmarks største landbrug“ (Soc.) ville naturligvis ikke kunne gennemføres i løbet af få øjeblikke, i hvert fald ikke uden at store værdier ville gå tabt, og det ville være dyrt for det offentlige „ved et tvangssalg til auktionspriser“ at realisere og flytte maskiner og besætninger i løbet af få dage.

Efter artiklens opgivelse fandtes der på pladsen i alt besætninger på ca. 140 heste, 150 malkekøer, et lignende antal ungvæg og 300-400 svin, samt en mængde maskiner, vogne, redskaber og andet driftsmateriel. Efter driftsplanen og uden hensyn til de gamle markskel og uden viden om den uvarslede omlægning var ca. 300 tdr. land tilsået med vintersæd, og, tilføjes det: „Allermindst havde nogen tænkt sig, at Ministeren kunde finde på at præsentere et så decideret Rekord-Eksempel på selvrådigt og virkelighedsfjernt Bureaukrati og Kontorstyre netop på et Tidspunkt, hvor det er fuldkommen hen i Vejret.“

Af andre gener nævnes, at der lang tid forinden var tegnet kontrakter for både frø og sukkerroer, og at der til fællesbruget var knyttet en inspektør, 8 forvaltere og 1 smed, der alle var ansat på halvårskontrakt, og som næppe ville forlade deres arbejde uden erstatningskrav. Lettere ville det derimod være med arbejderne, hvoraf der i den travleste tid var beskæftiget til op mod 120 mand; de var på dagløn og kunne — „hvis man har Nenne dertil, hvad en Venstreminister sikkert har — med Dags Varsel smides ud i Arbejdsløshed og Boligmangel!“

Artiklen slutter:

„Det hele svæver.

Det er jo Tidspunktet, der gør Ministerens „Plan“ (Gud

bedre det) helt forrykt. De tidligere Ejere vil umuligt kunne nå at komme i Gang i rette Tid. Forhandlingerne med dem er allerede indledt, men kun ganske få har slået til, de øvrige har bedt om Henstand til at overveje nærmere. Og det vil sige, at det hele svæver.

Der er ingen Tvivl om, at Jordlovsudvalget også i det forestående Høstår kommer til at drive en Del af Arealerne. Men hvor stor en Del? Ja, det er umuligt at overse, og hvis den ministerielle Vismand fastholder sin Ordre, vil det heller næppe være til at overse den Dag, da sidste Frist for Sånningen og andet Arbejdes Påbegyndelse er inde og skal respekteres, hvis ikke Jorden skal ligge uudnyttet hen i Sommer.

Men det vil sige, at Jordlovsudvalget ikke kan give sig til at sælge væk af Besætning og Driftsmateriel. Man må forinden have Klarhed over, hvor mange af de tidligere Ejere, der vender tilbage og muligvis kiler sig ind i det store Areal. Begge disse Forhold vil medføre yderligere Gene og Tab.

Og for Arbejderne, der nu trues med at blive smidt fra Hus og Hjem med Dags Varsel, er det selvsagt meget pinligt at leve i denne Uvished.

Vi alene vide.

Men alting flyder, ingen ved noget. Heller ikke Indenrigsministeren, endskønt han åbenbart hører til den hyggelige Vi-alen-viden-Type. Ovenikøbet må han være et særligt ondartet Eksemplar af Racen. Praktisk Sans og Håndelag kan han til Gengæld kun være i Besiddelse af i meget ringe Grad. Det er i hvert Fald længe siden, om det nogensinde er sket, at en dansk Minister har foretaget noget så molboagtig, urimeligt og uigennemførligt. Indenrigsminister Kjær har sat Rekord i Planløshed, Forvirring og Ufornuft. Og det siger dog noget i den nuværende Planløshedens og Forvirringens Regeringsepoke.“

At denne programtale kort tid før valget var noget af en misforståelse, viste de følgende måneders arbejde tydeligt. Det skal indrømmes, at ikke alle vendte tilbage inden såtiden på grund af de nævnte forhold; men det havde ministeren sikkert heller ikke

ventet. På den anden side havde dette skridt fra hans side længe været imødeset med forventning, og det kan ingenlunde være kommet som et lyn fra en klar himmel, at de gamle beboere — 2 år efter krigens afslutning og godt 2 år efter, at de var blevet forespurgt, om de ved krigens afslutning ville være interesseret i at overtage de gamle ejendomme, i den første tid som bestyrere — skulle få disse tilbudt igen.

Straks dagen efter bragte Fyns Tidende sit første indlæg i diskussionen, hvor det fremførtes, at der med gårdagens artikel var kastet med sten fra et glashus, og „at det var en besynderlig aktion for at hindre, at de fordrevne landmænd vendte tilbage til Beldringe-egnen“ og at „Fyns Social-Demokrat havde rettet et usagligt og perfidit angreb på indenrigsministeren“. I artiklen, der i sig selv er lige så hårdt et angreb på den socialdemokratiske presse som dennes angreb mod ministeren, dog med det forbehold, at denne kritik er mere berettiget, hedder det bl. a.

„Den lokale Social-Demokrat kastede i Aftes en Boomerang ud, som vil vende tilbage med en frygtelig Kraft, og det Blad, der har rettet et hadsk og virkelighedsfjernt Angreb på Indenrigsminister Kjær, vil komme til at ihukomme det gamle Ord om, at man ikke skal kaste med Sten, når man selv bor i et Glashus.

Bladet er faret i Harnisk over, at der af Indenrigsministeren er givet Besked om, at Afviklingen af Jorderne snarest tilendebringes og så vidt, det overhovedet er muligt, inden Såtidens Begyndelse. Dels er Social-Demokraten forarget over, at 70 Arbejderfamilier med Dags Varsel må forlade deres Boliger på Pladsen, og dels er Indlægget et Forsvar for Stordriften af de 1400 Tdr. Land under Jordlovsudvalgsmedlem Povl Fr. Jensens Ledelse.

Man griber sig til Hovedet over en så perfid Form for Valgagitation, som her præsenteres. Der udvises en Foragt for Kendsgærningerne, som grænser til det himmelråbende.

Det har været en offentlig Kendsgærning på Egnen, at det i hvert Fald ikke var nogen billig Form for Landbrug, der blev drevet på Povl Fr. Jensens Storbrug. De Tal, der er blevet nævnt som Arbejdsudgifter, ligger omkring trekvart

Million Kr., og som en praktisk Landmand udtrykte det, så er de dobbelt så store som på en almindelig Gård, og enhver Landmand vil kunne skrive under på, at Arbejdsudgifterne på en almindelig Gård i hvert Fald ikke er for små — tværtimod. Og så beklager Social-Demokraten sig over, at et urentabelt Brug nedlægges! Skulde Landbruget derude være så fint, sagde en anden Landmand, så lad dem lægge Regnskaberne frem. Så skal det nok vise sig, at det giver et dundrende Underskud. Til Belysning af ovennævnte kan hidføjes, at Udgifterne til de tre Flyvepladser i Fjor androg godt en Million Kr., og her tegnede Povl Fr. Jensen sig for den største Trediedel.

Er dette i sig selv ikke Grund nok til, at man hurtigst muligt vil have Jorden tilbage til de gamle Ejere?“

Angående de 70 familier, der kunne vente at blive sagt op med kort varsel, anfører Fyns Tidende, at det i en tilføjelse til huslejeloven netop siges, at skødeklausejendomme, som det drejede sig om i dette specielle tilfælde, er unddraget de gældende regler om opsigelse, og at fristen for lejere af sådanne ejendomme er fastsat til 48 timer.

Bladet oplyser, at det er en misforståelse, at der skulle foreligge „en pludselig ordre“ fra indenrigsministeriet. Hvad der forelå, var derimod en skrivelse, hvori det oplystes, at kommissionerne, der havde med sagen at gøre, ville bestræbe sig på så hurtigt som muligt at gøre de pågældende ejendomme rede til indflytning for de gamle beboere. Fejlen må, hedder det videre, ligge hos den ansvarlige ledelse, der ved udlejningen af ejendommene må have forsømt at gøre opmærksom på de i dette specielle tilfælde gældende regler.

Endvidere kritiseres den lønpolitik, som jordlovsudvalget førte: Tariffen for byarbejdere lå højere end landarbejdernes, og for at skaffe den fornødne arbejdskraft blev der i Beldringe udbetalt lønninger efter bytariffen, og — tilføjes der:

„Det er ikke noget at sige til, at Arbejderne hellere vil have et Arbejde, der er lettere og betales bedre.

Social-Demokraten er endvidere overbevist om, at det ganske umuligt kan lade sig gøre at blive færdige til Såti-

den. På Grund af den lange Vinter er Jorden nu ikke tjenlig til Forårsarbejdet de første fjorten Dage, og de Ejere, der vil købe tilbage, kan flytte ind, så snart de forskellige Kommissioner er færdige med Arbejdet — og det er de, efter hvad Kommisarius Terndrup oplyste forleden — inden Midten af April.

Fyns Tidende mener ikke, at der er nogen grund til at være fortørnet over, at „Danmarks største landbrug ekspres skal nedlægges“. Ledelsen måtte dog fra første færd have været vidende om, at der blot var tale om en midlertidig stordrift, der ville blive opløst den dag, beboerne ville komme tilbage. Fejlen må ligge i, at der fra ledelsens side ikke var taget større hensyn dertil i deres dispositioner. Artiklen slutter:

„Og så drejer det sig jo slet ikke om 2500 Tdr. Land, som Social-Demokraten i sin bombastiske Overskrift slår fast, men om 15-1600. Flyvepladsen skal som bekendt ikke nedlægges endnu.

Man skal lede længe efter en i sin Form så usmagelig, bevidst fordrejende Kendsgerningerne og tydeligt inspireret Artikel, som den Social-Demokraten har bragt til Torvs, og for de Mennesker, der kender Forholdene, er det overflødigt at kommentere Artiklen. Den stempler sig selv.“

Disse sidste ord er netop sagens kerne. De to blade ser sagen ud fra hver sit politiske synspunkt — som antydet som et led i den pågældende måneds valgkamp. For dem, der dengang aflagde pladsen et besøg og havde nærmere kendskab til forholdene, og især for dem, der senere overtog ejendommene, er der ingen tvivl om, hvilket af de to blade, der er sandheden nærmest.

Ville man have spurgt udenforstående personer, der med interesse havdet set objektivt på sagen, var der sikkert ikke mange, der havde betragtet ministerens skridt som noget, der med ét skulle gøre ham til „en uheldig minister“, og som skulle anses for „en meningsløs ordre“, som det socialdemokratiske blad mener. Andre havde vel nok så megen ret til ejendommene, når de var lejet ud på slige betingelser.

Havde det været så meningsløst, som det her gøres til, havde

indenrigsminister Kjær sikkert ikke søgt at gennemføre det få dage før et valg. I det hele taget synes der fra lodsejerudvalgets side at have været tilfredshed med ministerens arbejde for flyvepladsen i den tid, han havde at gøre dermed; i hans tid som minister skete der i hvert fald noget positivt i sagen. Det angreb, der blev rettet mod ham, må da kunne betragtes som uberettiget.

Med overskrifterne „Mislykket Forsvar for uheldig Minister blev til Menneskejagt i Fyns Tidende“, „Når Ministeren har sat de 70 Arbejdere og deres Hustruer og små Børn fra Hus og Hjem, vil det moderate Blad have dem jaget fra Egnen“ og „Sjofle Angreb på Arbejderne og på Lederen af Fællesdriften“ bragte Fyns Social-Demokrat igen et skarpt indlæg — kun to dage efter det første.

Der tales her stadig om de ulemper, tab og omkostninger, det hele vil medføre, og om Fyns Tidendes forsvar for sin uheldige og betrængte partifælle, „der imidlertid er meget svagt (bortset fra ordvalget)“. Bladet gentager, at

„der er næppe nogen med blot den ringeste faglige Indsigt (de to Landbrugseksperter i den røde Bygning og på Fyns Tidende ikke medregnet), der tror på, at det kan lade sig gøre. Det er, hvad vi har anført som et nyt skarpt Udslag af det kendte ministerielle Fumlegængereri — og det er, hvad det moderate Blad får drejet om til, at „Fyns Social-Demokrat“ rejser en Aktion for at hindre, „at de fordrevne Landmænd vender tilbage til Beldringe Egnen!!!“ Ganske fikst, hvis det ikke var så plumpt og dumt.“

Bladet søger at retfærdiggøre sig ved at understrege, at det aldrig har haft til hensigt at udtale sig mod landmændenes tilbagekomst. Det, det hele tiden har kritiseret, var tidspunktet og den alt for korte frist for lejerne, og det er af den opfattelse, at selv for de gamle ejere vil ministerens „påhit“ synes hen i vejret og vil „i bedste fald også volde dem en bunke besvær og tab, som kunne være sparet, hvis en fornuftig minister havde givet en fornuftig og rettidig ordre“. Hvis det var sket — lover Social-Demokraten — ville den ikke have haft noget at indvende!

Artiklen fortsætter:

„Mon ikke selv „Fyns Tidende“ ved nærmere Eftertanke,

og når engang Valgfeberen med tilhørende Irritationer er overvundet, kan tilslutte sig den Mening, at Skiftet bør ske på den forstandigste Måde og således, at mindst muligt går til Spilde? Bladets Svar kan godt vente til efter Valget! Iøvrigt er det sådan, at det moderate Blad i sit lange Forsvar går meget lidt ind på det, der er Hovedsagen, nemlig Ministerens uhyrlige Påhit og slet ikke rører ved det, hvad der er anført af mange og vægtige Beviser af Uhyrligheden.

Arbejderfølgelsen i det moderate Blad.

Så meget mere interesserer Bladet sig for de 70 Arbejderfamilier, Indenrigsministeren har truet med at smide fra Hus og Hjem med Dags Varsel. Men typisk nok for dette Blads „Interesse“ for jævne Arbejdere har det i dette Tilfælde ingenlunde Tanke for, hvordan disse Arbejdere kan hjælpes ud af den frygtelige Situation, som den ministerielle Udsmider bringer dem og deres Familie i. Tværtimod! Ligesom Ministeren har tilsidesat Huslejeloven overfor de 70 familier, således opfordrer „Fyns Tidende“ nu de 3 stedlige Sogneråd til at gå til Ministeren for at blive fritaget for deres lovmæssige Pligt til at hjælpe husvilde Familier. „Fyns Tidende“ er med andre Ord endnu mere kynisk og hårdhjertet end Udsmideren i den røde Bygning har været hidtil. Det er jo en formelig Menneskejagt, Bladet her opfordrer til (!) Om Ministeren kan hævde denne Stilling til hans relative Ære, vil vise sig, når han til sin Tid skal tage Stilling til Sognerådernes af det moderate Blad så varmt anbefalede Andragende om at lade disse mange Arbejdere med deres Hustruer og små Børn sejle deres egen Sø, unddraget enhver Beskyttelse og Bistand med det sandsynlige Resultat, at de kan campere på åben Mark — men vel at mærke udenfor de Kommuner, hvor de nu i længere Tid har haft deres Hjem og Virke.

Et Æselspark i Tilgift.

Således tager et Venstreblads Arbejdervenlighed sig ud i al sin skændige Hæslighed. Og lad os for yderligere at fremhæve denne, så ingen kan tage Fejl — lad os ikke glemme at notere, at „Fyns Tidende“ i sit „Forsvar“ for Ministeren

tillige har fundet sig foranlediget til at give de pågældende Arbejdere et Æselspark, inden de bliver smidt ud. „Man har haft Besvær nok af dem“ skriver det noble Blad i Fortsættelse af sin Opfordring til Sognerådene om endelig at frigøre sig for de 70 Arbejderfamilier, „der har lagt ekstra Byrder på Kommunen.“

Man må nok spørge, hvad Meningen med denne gemene Ondskab er, og hvem disse „man“ er, der har følt sig besværet? Formentlig de samme Venstrebønder, der længe har set skævt til Fællesdriften i Beldringe, ikke mindst fordi denne på Jordlovsudvalgets Vegne blev forestået af en socialdemokratisk landmand.

Det er da øjensynlig også her, „Fyns Tidende“ gerne vil slippe for at drøfte det, Sagen drejer sig om, nemlig Ministerens kæmpemæssige Fadæse. „Fyns Social-Demokrat“ forsvarer Stordriften og beklager sig over, at et rentabelt Brug nedlægges“, skriver „Fyns Tidende“. At dette er noget Vås, vil enhver, som har læst vor første Artikel, kunne bevidne. I og for sig havde vi intet som helst imod at forsvare dette Tilfælde af Stordrift med samt den mulige Urentabilitet. Men vi har dog ikke gjort det. Når „Fyns Tidende“ alligevel påstår dette vidt og bredt med fede Typer, så er det en oplagt perfid Tilsnigelse.

Men lad os blot se også den anden Side af Sagen. Mon nogen i Virkeligheden vil undre sig over, om Fællesdriften på Beldringe ikke har været rentabel?

Mon „Fyns Tidende“ undrer sig?

Dette Blad har jo ellers — netop fornylig som ofte før — i talrige tårepersende Artikler fremdraget det ene Eksempel efter det andet på, hvorledes gode fynske Landbrug, som i årevis har været under samme Ledelse og underkastet normale Driftsformer, knap har kunnet give Ejerne til det tørre Brød, endsige smide noget af sig til Skatter . . . Men hvordan kan det samme Blad da straks efter falde i Forundring og Forargelse over, at et hastigt etableret Fællesbrug, sammenflikket af ca. 150 forskellige, af Tyskerne hærgede og ødelagte Brug, beregnet til rent midlertidig Drift og derfor

naturligvis også drevet under ustabile og relativt primitive Former . . .

Hvordan kan Landbrugseksperter på „Fyns Tidende“ dog undre sig over, at dette Fællesbrug muligvis ikke klarer sig bedre økonomisk end de gode, gamle, solide og normalt drevne Bondebrug? Det Mysterium kunde vi også lide at få en Forklaring på. Men en sådan interesserer næppe det moderate Blad. Nu har det — for at slippe udenom det, hvorom det hele drejer sig, nemlig Partifælle-Ministerens Fadæse — fundet på den Udvej, dels yderligere at skade og sjofle de 70 Arbejdere, der i Forvejen er uskyldige Ofre, dels at søge misrekommenderet Fællesdriftens Leder, der jo også er uden Lod og Del i det ministerielle Dilettanteri, men som søges „hængt ud“, fordi han er „Fyns Tidendes“ politiske Modstander — men forøvrigt en Mand, hvis faglige Dygtighed er anerkendt og beundret viden om, og som sandelig ikke behøver at føle sig mindreværdig, fordi „Fyns Tidendes“ Ekspert i Perfidi, Gemenhed og muligvis også Landbrug søger at skubbe ham frem som Dæksmand for en Minister, der — efter de f. T. gængse ministerielle Traditioner — forsømte at handle i rette Tid og bagefter lavede noget, der var værre end ingenting.“

Endelig svarer Fyns Tidende med at citere loven om skødeklausejendomme, som også socialdemokraterne havde stemt for, og hvori der udtrykkeligt står, at huslejelovens bestemmelser ikke gælder for disse ejendomme. I loven af 12. juli 1946 om „Rådigheden over visse faste Ejendomme, der er overgået i Statens Eje“ hedder det bl. a.:

Par. 9: For at muliggøre Udnyttelsen af Skødeklausejendommene i Tiden, indtil Ejerforholdet og Ejendommenes endelige Afgrænsning er fastlagt, bemyndiges Indenrigsministeren til at foranledige en midlertidig Udlejning eller Bortforpagtning af Ejendommene.

De i Lovgivningen indeholdte Regler om Opsigelsesvarsel og Uopsigelighed finder ikke Anvendelse på Lejemål eller Forpagtningsforhold, der indgås eller er indgået med det i Stk. 1 angivne Formål.

Påstand står mod påstand; men tydeligere end her kan det næppe siges, og beskyldningen mod indenrigsminister Kjær kan ikke holde stik i dette tilfælde. Er der lejere, der ikke er blevet gjort bekendt med de betingelser, hvorunder de har lejet ejendommene, er ansvaret alene hos den, der har lejet dem ud. Selvfølgelig var det højest beklageligt med de mange husvilde familier; men — som Fyns Tidende anfører — var der den mulighed, at ikke alle tidligere ejere ønskede at gøre brug af tilbagekøbsretten, og at ejendommene derfor ikke ville blive afhændet foreløbig. Endvidere fandtes der i Beldringe flere beboelsesbygninger, bl. a. et stort lazaret, hvor de hjemløse familier eventuelt kunne bo i den første tid, indtil man havde fundet den rigtige løsning af problemet. Endelig er der grund til at gentage, at Social-Demokraternes påstand om, at det ikke ville være muligt for de tidligere ejere at komme tilbage inden såtiden, ikke var rigtig. Adskillige af dem stod allerede parate og ventede kun på, at den endelige handel kunne blive afsluttet.

En udtalelse fra lederen af fællesdriften savnedes heller ikke i denne forbindelse. I uenigheden om driften på pladsen var hans navn blevet blandet stærkt ind i sagen, og han ønskede helt at være udenfor „som degnen, når skoledrengene slås“. Han tilbageviste udgifter i forbindelse med selve driften og anførte dem som fremkommet på følgende måde:

Da han efter henstilling fra Stiftamtet d. 10. maj 1945 overtog driften af landbrugsarealet, var dette kun delvis vinterpløjet og ikke tilsået. Endvidere havdet det kostet ca. 150.000 kr. at få „skyttegrave, tankfælder, pigtrådsspærringer og andet djævelskab“ — som formanden udtalte sig — bragt i orden. Denne pengesum, der blev godkendt af arbejdsministeriets tilsynsførende ingeniør, blev betalt af staten.

Som yderligere grund til det store driftsunderskud anførtes de ejendomme i Allesø, der havde været beboet af flygtninge, og som af disse var blevet efterladt i en ynkelig tilstand. At få nye ruder, gulve og døre tilvejebragt og at få de fornødne foranstaltninger foretaget, så at ejendommene blev anvendelige som menneskebo-liger, havde kostet 450.000 kr., som det i den pågældende udtalelse ønskes overført til Englandskontoen som dansk tilgodehavende.

For 20.000 kr. havde man købt engelsk krigsbytte på pladsen i

form af landbrugsmaskiner, der i lange tider havde stået rundt omkring på markerne, og som følge af det dårlige vejr var en del beskadigede. Det tredobbelte af købsprisen var anvendt til istandsættelse af disse maskiner.

Disse beløb var givet fordelagtigt ud, mente formanden, idet ejendommene ved videre salg ville blive vurderet højere end på det tidspunkt, hvor staten overtog dem. Sluttelig beklagede han sig over den korte frist, arbejderne havde fået, og anførte 3 måneder som et mere passende tidsrum og gav hermed helt og holdent sin egen partipresse medhold, hvilket ikke lyder så usandsynligt!

Til denne udtalelse bemærkede Fyns Tidende ved samme lejlighed:

„Uforsvarlig Omgang med Statens Penge.

Efter Opstillingen af ovennævnte Regnskab, som man jo må gå ud fra er rigtigt, bliver det vanskeligt at finde den forsvarlige Løn til de op til 120 Arbejdere, 8 Forvaltere og 1 Inspektør og 1 Leder af Fællesdriften, der ifølge Social-Demokraten er beskæftiget på pladsen. Det skulde iøvrigt af foranstående med ønskelig Tydelighed fremgå, hvorfor Povl Fr. Jensen ikke kan holdes udenfor.

Bortset herfra, så har de Mennesker, der har set Forholdene derude, og deriblandt dem, der har foretaget Afviklingen, haft det Indtryk, at når der så så skrækkeligt ud derude, var det fordi „Tyskerne havde været der“. Der er ramponeret og ødelagt, som kun de færreste gør sig noget Begreb om, og ingen vilde i sin vildeste Fantasi have drømt om, at Povl Fr. Jensen havde været der og langt mindre, at der var ofret ca. 450.000 Kr. på Bygningernes Istandsættelse.

En Mand, der er særdeles godt inde i Forholdene derude, og som i den sidste Tid har besøgt hver eneste Ejendom, sagde det endog så skarpt, at hvis det er sandt, at Povl Fr. Jensen har ofret 450.000 Kr. på Reparationer, må han med Rette kunne anklages for uforsvarlig Omgang med Statens Penge.“

Når man selv var blandt de første, der kom til Allesø i 1947 og

da bl. a. havde lejlighed til at se de ejendomme, hvor flygtningene havde boet, før de gamle ejere flyttede tilbage, og når man derefter tager de enorme summer, reparationerne kostede, og som næsten beløb sig til det samme som købsprisen, i betragtning, har man vanskeligt ved at se, hvor den halve million kroner er blevet af, der er blevet brugt til reparationer, før ejerne kom tilbage. Ruder var der i hvert fald ikke blevet sat i, for i mange gårde i Allesø manglede der ved tilbagekomsten ca. 200!

Samme dag, som formanden fremsatte sin udtalelse, udsendte indenrigsminister Kjær følgende gennem Ritzaus Bureau:

„Under den tyske Besættelse blev over 1300 Familier fordrevet fra deres Ejendomme, fordi Tyskerne skulde anlægge Flyvepladser på disse. Fra dansk Side har det altid været Mening, at der skulde rådes Bod på den Uret, som her ved tilføjedes de pågældende Ejere, så snart dette var muligt. Allerede ved en Lov af 29. Juli 1943 fastsattes det derfor udtrykkeligt, at de skulde have Tilbagekøbsret.

Efter Befrielsen kunde Ejendommene ikke omgående frigives, men man begyndte dog straks Forarbejderne til den nødvendige Afvikling. Ved Lov af 12. Juli 1946, der er enstemmigt vedtaget af Rigsdagen, fik man den fornødne Hjemmel til at gennemføre Afviklingen i alle Tilfælde, hvor Flyvepladserne ikke skulde bevares i den danske civile eller militære Flyvnings Interesser.

I Mellemtiden måtte det være Statsorganernes Opgave at bevare de på Flyvepladsen værende Værdier, derunder at holde Landbrugsjorderne under forsvarlig Drift. Derimod har der ikke været Tale om at indrette noget Statslandbrug af varig Karakter. Landbrugsbedriften var tværtimod efter hele sit Formål bestemt til at være noget forbigående. Det samme gælder Lejemål om Bygninger osv., hvorfor Loven af 12. Juni 1946 også udtrykkeligt bestemte, at Lovgivningens sædvanlige Regler om Opsigelsesvarsel og Uopsigelighed ikke skulde finde Anvendelse på sådanne Lejemål. Ingen, der lejede sig ind i en sådan Bygning, turde iøvrigt have været i Tvivl om, at der her var Tale om en midlertidig Ordning.

Nu nærmer Afviklingsarbejdet sig sin Afslutning, og dermed er den Tid kommet, hvor de tidligere Ejere — hvis de da har anmeldt deres Ønske herom i rette Tid — kan imødesee den Dag, da de kan vende tilbage til deres gamle Hjem i Kraft af den Ret, som er lovfæstet gennem Rigsdagens enstemmige Vedtagelse.“

I og for sig er ministerens svar blot en gentagelse af Fyns Tidendes svar på Social-Demokratens angreb. Som konklusion i hele striden skal kun anføres, at der fra ministerens side ikke blev handlet forkert — ud fra de i dette tilfælde gældende love. De gamle beboere længtes efter at komme tilbage, og dette skulle snart blive realiseret.

Vurderingskommissionens arbejde

Loven af 22. juli 1946, som indenrigsministeren omtalte i sit svar, omfatter afviklingen af skødeklausejendomme m. m., hvor det bl. a. hedder:

- Par. 1: Tidligere Ejere af Skødeklausejendomme må, for at kunne gøre deres Tilbagekøbsret til Ejendommene gældende, inden 1. September 1946 overfor den i Par. 3 omhandlede Afviklingskommission anmelde, at de ønsker at købe Ejendommen tilbage. Er Anmeldelse ikke sket inden den nævnte Dato, er Tilbagekøbsretten bortfaldet.
- Par. 4: Afviklingskommissionen er berettiget til, hvor Hensynet til en hensigtsmæssig Jordfordeling eller andre særlige Hensyn kræver det, uden Tilladelse fra de tidligere Ejere at foretage Reguleringer af de enkelte Ejendommers indbyrdes Afgrænsning (Sammenlægninger, Udskiftninger, Mageskifter m. m.) samt til at fastsætte en Byplanordning for det pågældende Område.
- Par. 5: ... Udvalget fastsætter Tilbagekøbsprisen efter Forhandling med den tidligere Ejer, som har anmeldt Tilbagekøbsønske i Henhold til Par. 1. Udvalgets Beslutning kan inden 4 Uger indankes for Vurderingsnævnet, hvis Afgørelse er endelig.
- Par. 6: Såfremt en Ejendom ikke bliver Genstand for Tilbagekøb og ej heller skal forblive i Statens Eje, vil den blive afhændet ved Finansministeriets Foranstaltning. En i Skødeklausal kontrakten eventuelt hjemlet Forkøbsret vil herved blive respekteret, og Afviklingskommissionen afgør i så Tilfælde

også, hvem der kan gøre Forkøbsretten gældende, eventuelt i hvilken Rækkefølge flere forkøbsberettigede kommer i Betragtning.

Par. 7: Har den tyske Værnemagt ... foretaget Forbedringer på faste Ejendomme, som ikke er Skødeklausejendomme, skal Ejeren inden 1. Oktober 1946 anmelde dette til Politimesteren i den Politikreds, hvor Ejendommen er beliggende, med Angivelse af, hvilke Forbedringer der ved tysk Foranstaltning måtte være udført på Ejendommen. Forbedringerne kan f. eks. bestå i Opførelse af grundmurede Bygninger, Barakker, Garager, Hangarer, Broer eller i Installationer i eller andre Forbedringer af bestående Bygninger, som har forøget Værdien af Ejendommen. Værdiforøgelsen fastsættes af Udvalget for Indkvarterings-erstatning under Hensyntagen til Ejendommens Handelsværdi med Henblik på dens rimelige Udnyttelse i den ændrede Skikkelse. Udvalgets Afgørelse kan inden 4 Uger indankes for Vurderingsnævnet. Værdiforøgelsen kan af Finansministeriet kræves indbetalt i Statskassen. Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Indenrigsministeriet, den 22. Juli 1946.

N. Elgård. / Knud Larsen.

Allerede på det tidspunkt, hvor loven udstedtes, var der taget bestemmelse om flyvepladsens fremtid. Den 10. august samme år samledes lodsejerne til møde i Odense, hvor udvalget aflagde beretning, og hvor ministeriets bekendtgørelse blev drøftet, ifølge hvilken anmeldelse om tilbagekøb skulle ske inden 1. september samme år.

Det trak imidlertid ud med afviklingen af skødeklausejendommene, og det tog længere tid end beregnet, før Odense amtsråd fik udførlig redegørelse for hele forholdet. Ifølge loven skulle tilbagekøbet allerede være sket i 1946; men først under den nye indenrigsminister kom der gang i frigivelsesarbejdet. Før dette kunne fuldendes, skulle arealernes størrelse fastlægges, og — hvad der var endnu vigtigere — grænserne for flyvepladsen bestemmes. Dette arbejde, der blev vedtaget og påbegyndt kort tid efter det

omtalte møde i august 1946, varede indtil december, og først da kunne der tages stilling til flyvepladsens skæbne. Primus motor ved disse forhandlinger var dav. kontorchef Lorch Madsen, der på amtets vegne forhandlede med jordlovsudvalgets lokale repræsentant, vurderingskommissionen, flyvepladskommandanten og beskæftigelsescentralens tilsynsførende, civilingeniør Andersen, Odense.

Resultatet af de første forhandlinger var, at der blev truffet afgørelse med hensyn til ca. 40 af de udlejede ejendomme på flyvepladsen: 12 blev frigivet i slutningen af januar 1947, 12 andre så snart arbejdet på dem var fuldført; 6 ejendomme kunne ikke frigives, fordi de helt eller delvis lå inden for flyvepladsgrænsen, og 2 ejendomme ville blive frigivet, så snart de blev vurderet og besigtiget af kommissionen. Frigivelsen af de øvrige lejede ejendomme beroede på forskellige andre forhold.

Ifølge oplysninger fra Fyns Stiftamt var der i den første tid 2 grundlag at arbejde efter. Dels var der tale om anlæggelse af en militærflyveplads og dels af en almindelig flyveplads, en civilflyveplads. Førstnævnte ville kræve det største område, og de foreløbige grænser for en sådan var fastlagt sådan: fra den sydlige del af Lunde by, ned om Tåstrup, videre til den nordligste del af Allesø og derfra øst omkring Beldringe til Lunde. Civilflyvepladsen derimod skulle knap dække så stort et areal; men i begge tilfælde skulle der gøres brug af den forhåndenværende startbane. Skulle resultatet blive en militærflyveplads, skulle der yderligere anlægges en startbane på tværs af den egentlige, så at maskinerne kunne starte og lande mod alle 4 verdenshjørner.

Foreløbig var der enighed om at frigive ejendommene uden for flyvepladsarealet i videste omfang, og det er som følge heraf, at ejendommene i Tåstrup og Beldringe først blev frigivet for et par år siden. Uanset hvilken flyveplads, der skulle anlægges, ville den få Beldringe som administrationscentrum, og det var allerede på det pågældende tidspunkt givet, at denne ikke helt kunne vende tilbage til det gamle landsbysamfund igen, som f. eks. Allesø.

Ringvejen, den formålsløse, brede cementvej, der lå rundt omkring pladsen, havde heller ikke fået sin skæbne afgjort endnu. Da man ikke mente, at den var egnet til almindelig vejtrafik, var oprydning og sløjfning på tale; men dette ville komme til at koste

op mod 1 million kr. Det var et stort beløb; men taget i betragtning, at ringvejen skar mange ejendomme igennem og var til gene overalt — og for øvrigt stadig er det — ville et sådant sløjfningsarbejde i sidste instans få betydning for afviklingsarbejdet.

Arbejdet blev da også påbegyndt, men kun på strækningen fra Tåstrup til den syd-vestlige ende af startbanen og fra Tåruplund til Lunde, hvorfra de anvendte materialer sendtes overalt på Fyn, hvor de for det meste blev brugt til privat vejbelægning.

En fuldstændig tilbagevenden til de gamle tilstande syntes ikke mulig, nu da flyvepladsen skulle bibeholdes, bl. a. fordi de tre tilgrænsende kommuners økonomiske struktur ville blive ændret, som nævnt, da husvildeproblemet og de 70 arbejderfamiliers kår omtaltes.

Men så meget bestemtes foreløbig: Beldringe skulle fortsat være flyveplads til brug for fynske sportsflyvere; hangaren i Allesø skulle bibeholdes, mens den påbegyndte ved Christiansholm ved Tåstrup skulle rives ned, og lazarebygningen, der var indrettet på gården Rosendal i Beldringe, skulle tjene til administrationsbygning, således som det hele er tilfældet i dag.

For enkelte beboere var det umuligt at vende tilbage til Allesø igen, da deres gamle hjem var revet ned af tyskerne. For en del var håbet om engang igen at „komme hjem“ undertiden bristet, og i flere tilfælde gik det ud over helbred og humør ved ganske pludselig at blive „plantet om“ og ved at skulle føre en helt ny tilværelse på et fremmed sted. Pressen har ofte hævdet, at der i løbet af de ca. 4½ år, udlændigheden varede, var flere, der rejste fra gård til gård stadig med det håb for øje, at den onde tid snart måtte være omme, og at de gamle fredelige tilstande, som man før havde levet under i byen, nu skulle genoprettes. Der har været fortalt om familier, der flyttede fra sted til sted uden at kunne finde ro og varigt opholdssted — op til en halv snes gange. Dette er en overdrivelse og stemmer ikke helt overens med de faktiske forhold. Af den oversigt over beboerne i Allesø før og under krigen, som bringes i et senere kapitel, vil det fremgå, at af sognets 82 familier, der måtte flytte bort under tyskernes herredømme, er halvdelen vendt tilbage, og heraf har kun de 6 boet mere end ét sted i mellemtiden; af disse igen havde de fleste, bl. a. fa-

milierne på Højgård og Toftegård, kun to ejendomme i de forløbne 4 år.

Af den halvdel, der ikke vendte tilbage — fortrinsvis ikke-landbrugere — bor ca. de to trediedele på samme sted endnu; de øvrige, der altså har boet flere steder siden 1943, kan man ikke regne med i denne forbindelse, da de i 1947 ikke var interesseret i at komme tilbage til Allesø, da de på det tidspunkt havde deres arbejde andre steder.

— — —

I midten af marts 1947 var afviklingskommissionen i fuld gang med at ordne jordspørgsmålet, og indenrigsministeriets erstatningskommission fulgte i dens fodspor. Det dårlige vejr sinkede arbejdet en del; men allerede i april måned solgtes de første ejendomme, efter at afviklingskommissionen havde holdt det sidste møde d. 27. og 28. marts. Forinden havde 135 af de gamle ejere på hele flyvepladsområdet ytret ønske om at gøre brug af tilbagekøbsretten. På det tidspunkt var det endnu ikke afklaret, om vurderingskommissionen skulle fastsætte ejendommenes pris, eller om der skulle forhandles med de respektive ejere derom.

Fra kommissionernes side var man klar over, at det hastede med afviklingen; dels længtes de gamle beboere efter at komme til Allesø igen så hurtigt som muligt, og dels skulle handelen gerne være tilendebragt, inden forårsarbejdet skulle tage sin begyndelse. En tid så det ud til, at det ikke skulle lykkes; men den sene vinter udsatte arbejdet på markerne en del.

Før forhandlingerne i hvert tilfælde blev ført, havde Kyed igen vist sig som en god mand for de gamle ejere. Da beboerne flyttede tilbage til de andre flyvepladser, som tyskerne havde anlagt i Jylland — ved Skrydstrup, Vandel og Ålborg — havde de kun førstebud, men ikke forkøbsret. For beboerne i Allesø bevirkede Kyed, at de fik begge dele. Ved de forhandlinger, der gik forud, var der fra jordlovsudvalgets side blevet foreslået, at der kun skulle høre et bestemt antal tønder land (ca. 30) til hver gård, og at der skulle foretages så mange udstykninger som muligt, idet flere af arbejderne på pladsen så godt som havde fået tilsagn om jord, når ejendommene skulle afhændes. De øvrige medlemmer i kommissionen fik dog gennemført, at et passende areal kom til at høre til hver enkelt ejendom, og at alt blev fuldført til beboernes

fordel, og ikke til uvedkommende arbejderen. Skal noget kritiseres, må det være, at reguleringen af jorderne gik for hurtigt, hvilket gik ud over fordelingen af de enkelte arealer. I reguleringsarbejdet, der foretoges af afviklingskommissionen, deltog følgende: kommissionarius Terndrup, der var formand for kommissionen, gdr. Kryger Madsen, Agernæs, og gdr. Jens Pedersen, Dyrupgård, valgt af amtsrådet, tømremester Herså, Odense, samt en sagfører fra Haderslev og en landinspektør fra København.

Som formand for den kommission, der skulle bestemme priserne på de enkelte ejendomme og handle med de enkelte ejere, var udnævnt kontorchef i indenrigsministeriet Enrico Hansen, senere udnævnt til direktør for Østifternes Kreditforening. Da han for en stor del var forhindret i at deltage i det derpå følgende vurderingsarbejde, lededes dette af den unge jurist, fuldm. Selmer Rasmussen og den landbrugskyndige sekr. Charles Jensen. Fuldmagt havde kun formanden, hvilket betød, at tvivlstilfælde skulle afgøres, og afvigelser fra de normale vurderingsregler skulle godkendes af kontorchefen. Foruden lodsejerudvalget, der repræsenterede de gamle ejere, medvirkede i dette arbejde gdr. Niels Andersen, Martofte, og Emil Sørensen, Kerteminde, der begge deltog i vurderingen af alle ejendomme på Fyn, som tyskerne havde beslaglagt. Sammen med formanden fortjener sidstnævnte at få særlig omtale for dygtigt arbejde i kommissionen.

Forhandlingen om fordelingen af jorden til de ca. 135 ejendomme, hvis tidligere ejere ønskede at komme tilbage, og til de ca. 70, hvor ejerne ikke ville gøre brug af forkøbsretten, skulle have været tilendebragt inden udgangen af marts måned; men formedelst de voldsomme snestorme, der satte ind, sluttede besigtigelsen først d. 12. april. De enkelte møder, der foregik på Fyns Forsamlingshus i Odense, blev indkaldt med korte varsler; ved et af dem overraskedes deltagerne af en heftig snestorm. Ikke alle kunne komme hjem, og gdr. Kryger Madsen, der deltog på amtsrådets vegne, måtte overnatte hos gdr. Anton Bentsen i Nørreby, der også havde taget del i forhandlingerne, og dagen efter gå over isen på Nørre Nærå-stranden for at komme hjem!

Den nødvendige jordfordeling, der skulle fastslå grænserne for de forskellige ejendomme i Allesø, foregik omkring 1. april. Lodsejerudvalget, der i beboernes interesse holdt sig a jour med

hele arbejdet, sørgede for, at de ejendomme, hvis ejere var interesseret i at komme særlig hurtigt tilbage, blev besigtiget først. Vurderingerne foregik da mandag d. 31. marts, onsdag d. 2. april og igen efter påskedagene, således at de endelige forhandlinger om tilbagekøbspriserne kunne ske d. 19. og 21. april, efter hvilket tidspunkt overtagelsen kunne ske øjeblikkelig, såfremt der var opnået enighed.

Der blev ikke lagt skjul på, at det var på statens vegne, der blev handlet. Flere af kommissionsmedlemmerne havde overhovedet ikke beset alle ejendomme, og lodsejerudvalget havde den opgave at møde hver dag med 10-15 af de gamle beboere, hvilket naturligt bevirkede, at disse blev indkaldt med meget korte varsler.

Når den enkelte ejer skulle forhandle med kommissionen, skulle han forelægge en opgørelse over de mangler og skader, ejendommen havde lidt, samt en skønsmæssig vurdering af de beløb, det ville koste at sætte den i stand. Hvad bygningerne angik, skulle skaderne være vurderet af håndværkere. Tilbagekøbsprisen fremkom da ved et simpelt regnestykke: Afståelsessummen ÷ det beløb, reparationerne ville koste. Som fuldm. Selmer Rasmussen flere gange udtrykte det: „Beboerne skal have nyt for gammelt!“ Selvfølgelig blev der i hvert enkelt tilfælde taget hensyn til eventuelle forbedringer eller forringelser af ejendommen, f. eks. nyopførelser eller nedrivninger af bygninger, tillægning eller afståelse af jord, dennes bedre eller dårligere placering o. s. v.

Der har været fremsat kritik af et par af udstykningerne og fordelingen af de enkelte marker, idet man som grund har anført utilfredshed med, at kommissionen helt havde frie hænder med hensyn til fastsættelse og placering af ejendommenes arealer. Det var måske heller ikke helt rigtigt, at kommissionen uden nøjere kendskab til de lokale forhold „snittede“ de enkelte marker og arealer ud, som den fandt det fordelagtigt, uden nærmere forhandlinger med de respektive ejere. Selv om det i visse tilfælde må indrømmes, at hastværk på grund af det fremskredne tidspunkt — begyndelsen af april — prægede fordelingen, må man erkende, objektivt betragtet, at der her fra kommissionens side blev ydet et godt og nyttigt arbejde.

Udstykninger og enkelte ejerskifter foretoges og var alt i alt med til at ændre byens struktur i større eller mindre grad, men

som regel til det bedre. Markforholdene i Allesø før krigens begyndelse var nærmest af middelalderlig karakter! Selv om dette er en overdrivelse, var der imidlertid fordelinger af jorden, der kunne føres helt tilbage til den tid, hvor gårdene havde agrene liggende samlet, og flere af dem havde små jordlodder på de fjerneste steder, f. eks. i Fredskoven og i Allesø Norden. Denne fordeling gik meget langt tilbage i tiden, og selv om der tid efter anden var bragt fordelagtig orden i de enkelte gårdes marker, havde man meget tilbage at ønske på dette område.

Selv om fordelingen efter krigen nærmest blev foretaget efter kort, og selv om kommissionsmedlemmerne for det meste manglede lokalkendskab, blev arbejdet til gode for byen. Det er ikke her muligt at angive alle ændringer i sognets struktur; men blot en enkelt skal tjene til at belyse forholdet nærmere: Før 1943 havde Toftegård sin jord liggende på 3 forskellige steder: jorden umiddelbart øst for gården, en mark bag Stoelsbjerg — op mod et par kilometer fra selve gården — samt en mark bag Tokkeskovgård mod Lumby Tårup. En mere upraktisk beliggenhed kan vist næppe tænkes! Efter fordelingen i 1947 blev jord fra gdr. H. C. Hansens gård og fra Tokkeskovgård lagt ind under Toftegård mod, at de to fjerntliggende marker blev lagt ind under andre gårde, således at jorden fra nu af kom til at ligge samlet fra gården og øst på mod Tokkeskovgård.

Før kommissionen besøgte Allesø, havde der været forhandlet med 16 andre af de gamle beboere. Kun i to tilfælde var der straks opnået enighed om den fastsatte pris, og i begge var der tale om jordløse huse, der naturligvis var de nemmeste at vurdere. I de fleste andre tilfælde turde ejerne ikke acceptere købsprisen; nogle skønnede, at den var sat for højt, andre mente, at de ikke kunne udbetale de summer, det ville koste at sætte ejendommene i stand. Betænkningstiden var kort, og ved første øjesyn syntes de betydelige skader, der var anrettet, større end tilfældet i virkeligheden var, hvilket begge dele var medvirkende til, at de måtte have en yderligere betænkningstid på 14 dage. Hvis de stadig ikke turde acceptere tilbudet, havde de altid senere, når ejendommene blev udbudt til salg for alle, forkøbsretten at falde tilbage på. I alle tilfælde havde de gamle ejere ret til at lade sig repræsentere ved den sagfører, de ønskede hver for sig. En del af dem, der ikke

ønskede at komme tilbage til Allesø, fik lov til at købe ejendommene til videre-salg.

Som helhed gik det bedre i Allesø med tilbagekøbet end med de omtalte 16 ejendomme. Grunden hertil var vel den, at der her var større chance for helt at genskabe det samfund, tyskernes vandalisme havde brudt — frem for Beldringe, hvor flyvepladsen skulle bibeholdes. I Allesø var beslutningen om at genskabe det sønderbrudte landsbysamfund fastere end i de andre mindre byer. Hvad nazismens brutale jernklo havde knust, ville danske bønders initiativ oprette, for det var her de gamle havde rod; det var her, de hørte hjemme.

Som nævnt var det et pålideligt vurderingsarbejde, kommissionen med kontorchef Enrico Hansen i spidsen udførte. Før forhandlingerne med de respektive købere fandt sted, var priserne fastsat, og såfremt der ikke fremsattes reelle argumenter til købernes fordel, var der intet at stille op med prisen. Hvis det endelig var tilfældet, var Enrico Hansen også den første til at række en hjælpende hånd. Det viser i hvert fald følgende lille episode:

Under forhandlingerne i Allesø mente en ældre af byens tidligere handlende, at tilbagekøbsprisen var for høj. Formanden, der ikke selv var til stede, blev i sådanne tilfælde tilkaldt for at træffe den endelige afgørelse, idet han som nævnt var den eneste, der havde fuld bemyndigelse. Den pågældende havde været en af de sidste, der havde forladt byen i 1943 som følge af sit erhverv og havde af den grund været vidne til mere end de fleste. Men til trods for det kunne kommissionen ikke ændre den pris, som på forhånd var aftalt. Enrico Hansen indfandt sig kort efter, og overfor denne gjordes også gældende, at prisen mentes at være for høj; selv nævnte pågældende en pris, som han syntes mere passende.

„Ja, selv om jeg vil gå med til at møde Dem på halvvejen, vil De vel alligevel ikke handle“, forhørte Enrico Hansen. „Jo, jeg vil“, gav den anden til svar, og dette kunne formanden lide. „Her er en ældre mand, der har været borte fra den by, hvor han en hel menneskealder har haft sin forretning, og som nu kommer tilbage og er parat til at smide trøjen og tage fat igen — og det skal vi respektere“. Og så var der handlet i det tilfælde!

Før handelen med hver enkelt ejer fandt sted, blev alle pr.

brev fra de respektive sagførere gjort opmærksom på tilbagekøbsbetingelserne:

Hr. N. N.

19. April 1947.

„Efter Ønske fra Indenrigsministeriets Afviklingskommission for Skødeklausejendomme skal jeg på Lodsejerudvalgets Vegne meddele vedrørende den af Dem ejede, men beslaglagte Ejendom, at Kommissionen efter Besigtigelsen har truffet følgende Beslutning:

At De er tilbagekøbsberettiget.

At Ejendommens Tilligender ændres således:

Der afgives Matr. Nr. . . . o. s. v.

Der tillægges Matr. Nr. . . . o. s. v.

At der pålægges Ejendommen:

a) Indflyningsservitut med størst tilladte Højde 4 m, for så vidt angår det Areal af Matr. Nr. . . . og 12,5 m, for så vidt angår Restarealet.

b) Servitut om, at Ejeren er pligtig at tåle, at der ved Luftfartsvæsenets Foranstaltning på Ejendommen opstilles og vedligeholdes den til enhver Tid fornødne eventuelle Lysafmærkning med tilhørende Ledningsnet og elektriske Installationer, hvis Drift og Eftersyn er Ejeren uvedkommende. Taleberettiget er hver for sig Ministeriet for offentlige Arbejder og Krigsministeriet.

At Ejeren er pligtig at respektere den Del af Betonkørebanen, der er beliggende på Matr. Nr. . . . , og Færdselen ad denne.

Herefter vil Udvalget for Indkvarteringserstatning, med hvem Forhandlinger om Tilbagekøbet, herunder om Tilbagekøbsprisen, skal foregå, i nærmeste Fremtid sende Meddelelse, både om hvor og hvornår disse Forhandlinger vil foregå.“

Af de ting, man i fremtiden skulle tolerere, var færdselen på ringvejen vel den vigtigste. For et stykke øst for Allesø og til Lunde modtog de, på hvis jord ringvejen lå, erstatning og fik lov til at brække den op, hvilket derimod ikke var tilfældet med det styk-

ke, der ligger i selve Allesø og nordvest for byen, og som ligger der til ingen nytte den dag i dag. I begyndelsen var der ingen, der vidste, hvem ringvejen egentlig tilhørte, om den var statens, eller om den hørte med til de tilstødende ejendomme i Allesø. For at få klarhed over det, gjorde således en af beboerne forberedelser til at ville begynde oprydningsarbejdet, men fik af flyvepladsledelsen besked om at vente blot et par dage, indtil der forelå meddelelse fra ministeriet om, hvis ringvejen var, og om den måtte brækkes op. Det er efterhånden en halv snes år siden; men endnu foreligger der intet svar fra ministeriet! Det skulle i og for sig betyde, at den tilhører de ejendomme, hvis jord grænser op dertil; men på den anden side yder staten enkelte i byen en årlig leje! Det er da ikke helt klart, hvorfor staten ikke betaler alle, der generes af ringvejen i deres daglige arbejde.

— — —

Næsten hver dag blev der indgået handel mellem staten og de gamle beboere, lige fra begyndelsen af maj måned, hvor gdr. Lohmann Rasmussen og gdr. Anton Bentsen som de første kom tilbage til Allesø, og til langt hen på året, hvor de sidste fik afhændet de ejendomme, de havde haft i mellemtiden, og overtog de gamle i Allesø. De, der ikke ønskede at vende tilbage, købte dog som regel alligevel og solgte videre i løbet af sommeren. Det var således ikke helt de samme — som havde forladt byen i 1943 — der nu kom til at bo der.

Skolen og kirken under besættelsen

Det er vist ikke helt forkert at sige, at Allesø skole var en af de skoler på Fyn, der blev mest mishandlet under besættelsen; thi som de andre bygninger i byen blev den også offer for tyskernes ødelæggende virksomhed. Den undgik på ingen måde sin skæbne!

En af de første dage i januar 1944 fik skolen besøg af 4 tyske officerer, der gennemgik alt — fra kælder til kvist. Kommissionen vurderede bygningerne, og de to lærerkræfter, førstelærer C. C. E. Jacobsen og lærerinde frk. S. Petersen, fik som de andre beboere en dato, hvor de skulle være ude af byen. Ikke mindst for dem, der havde haft deres gerning i snart en menneskealder ved samme skole — frk. Petersen er kommet sidst til Allesø, nemlig ved skolens indvielse d. 19. november 1924 — var afskeden præget af megen vemod.

Netop for et par dage siden har jeg i en gammel avis læst om skolens indvielse i 1924. Byen var dengang stolt af den, og der blev ved den festlighed, der holdtes i anledning af indvielsen talt smukt om den, bl. a. med disse ord: „Gid skolen i mange årtier vil blive rammen om et sundt og fredeligt arbejde uden udefra kommende, truende elementer“. Det er underligt at se den kontrast, der er mellem disse ord og hele den omvæltning, der helt forandrede skolens karakter og udseende. Også her syntes en hel generations virke at have nået sin afslutning.

Få dage før den 1. marts fulgte for børnene den sidste skoledag, hvor de for en tid — ingen vidste hvor længe — skulle tage afsked med deres skole og deres lærer og lærerinde. Om denne sidste skoledag fortæller lærer Jacobsen i de optegnelser, han har

skrevet om skolen under besættelsen, og som han venligst har stillet til rådighed ved udarbejdelsen af dette afsnit:

„Børnene var stærkt præget af Opbrudet derhjemme; de gik så stille omkring. Før vi skiltes, talte jeg til dem om Alvoren i det, der nu overgik vort Land, vore Hjem og vor By, talte om Mindernes Værdi og bad dem frede om alle gode Minder fra Tiden i Allesø. Vi bad „Fader Vor“ og sang „Vor Gud, han er så fast en Borg“, før vi gav hinanden Hånd til endnu et Farvel og Lev-vel. Længe stod jeg på Skolens Trappe og fulgte mine små Venner med Øjnene, indtil det sidste Tornyster forsvandt om Gadehjørnet. Den sværeste og måske også min sidste Skoledag i Allesø var endt.“

I de følgende dage spredtes beboerne for alle vinde; frk. Petersen fik en lejlighed i Broby hovedskole, mens lærer Jacobsen for en tid måtte tage ophold i Næsby skole i en ledig lærerindebolig. Livet i Allesø skole var et andet end tidligere; den rummede nu kontorer for værnemagtens officerer. Hvor før glade barnestemmer havde lydt, faldt nu den tyske kommandants skarpe ordrer.

Ved byens rømning reduceredes elevantallet til 30, der kom fra de enkelte hjem i yderkanterne af sognet, der var unddraget beslaglæggelsen. For de små klasser blev der holdt skole i storstuen i en nærliggende gård, mens hovedskolens timer fandt sted hver anden eftermiddag i en skolestue i Broby skole. Da det her ikke kunne undgås, at det greb forstyrrende ind i undervisningen, blev „Allesø skole“ i oktober 1944 flyttet til Broby forsamlingshus, samtidig med at hovedskolens to klasser deltes, og en nogenlunde normal tilstand indtrådte. De store børn fra Fredskoven og strækningen mellem Allesø og Søhus måtte tage den lange vej til Broby, mens lærerindens daglige skolevej var 4 km og lærerens knap 10.

I den nye udgave af „En Landsbydegns Dagbog“, som en journalist har kaldt lærer Jacobsens optegnelser, fortæller han denne lille episode, som fandt sted under besættelsen en dag efter et besøg på kirkegården. Ud over dette var det forbudt at færdes i byen:

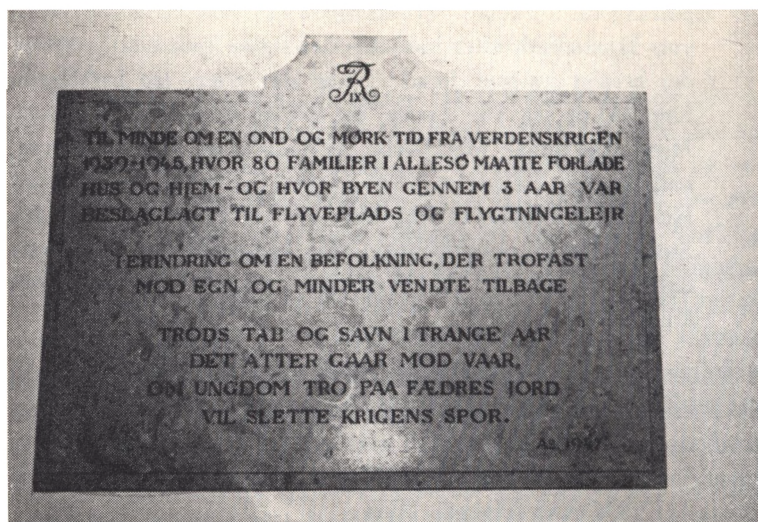
„På vor Vej hjem fra Kirke kom min Hustru og jeg en

Søndag forbi Skolen. Vi standsede op, stod længe og så på vort Hjem. Lidt efter indfandt der sig en tysk Underofficer, der brøstigt spurgte, hvad vi stod der efter. Jeg forklarede ham så, at jeg var Lærer, og Skolen derovre vort gamle Hjem. Da denne Meddelelse tilsyneladende gjorde Indtryk, bad jeg om Tilladelse til at gå ind i Haven. Det var vor Hensigt at plukke et Par Blomster og tage dem med fra Stedet med de gode Minder. Han henviste os til Kommandanten på Skolen. Vi gik derind — men nej. Tilladelsen kunne ikke gives!“

Håbet om, at skolegangen igen kunne begynde i Allesø, bristede, da byen som tidligere omtalt blev belagt med flygtninge. Englænderne kom til Næsby skole i maj 1945, og det var nær ved, at lærer Jacobsen igen måtte flytte. Han slutter sine optegnelser d. 5. december 1945 med følgende linier:

„Det har på mange Måder været en strenge Tid, men det, der holdt Modet oppe, var, at vi hver Dag kunne gå til Arbejdet og ikke følte os overflødige. Lad så de trange Tider skride langsomt; de gemmer trods alt Håbet i deres Skød. Håbet om, at der endnu er en Opgave, der venter os ovre i det gamle Sogn. Børnene tror, de kommer hjem igen. Vi — Skolens Lærerkæfter — vil også tro det.“

Håbet blev også til virkelighed. Da englænderne en tid havde haft kvarter i skolen, og da tyske flygtninge havde huseret der ét år, blev skolen som de andre bygninger i byen frigivet. Børnene havde i nogen tid holdt skole i en anden gård i nærheden af Allesø by; men efter at skolen var blevet restaureret for 83.000 kr., kunne den atter tages i brug. Børnene begyndte igen skolegangen her, og d. 18. december 1947 satte skolen officielt punktum for udlændigheden ved afsløringen af en mindeplade, som lærer Jacobsen havde bevirket blev rejst, og ved hejsningen af et nyt dannebrog. Det var, som om solen denne morgen skinnede mere forjættende om lysere og lykkeligere tider; både børn og voksne var samlet i skolegården, hvor flaget gled til tops for første gang i snart 4 år — først på halv stang, for at man i et betagende øjeblik kunne mindes en ond tid og de ofre, den havde krævet, og



Mindetavlen i Allesø skole

derefter på hel stang. Skolen, der havde været brugt som tysk flygtningehjem, var atter skole for fynske børn.

Efter morgenandagten sang børnene „Til Himlene rækker din miskundhed, Gud“, og sognerådsformand Peder Rasmussen, Kirkendrup, talte om byens historie under besættelsen. En mindeplade, udført i svensk marmor af billedhugger Ploug, Odense, blev afsløret; den er forsynet med kong Frederiks initialer og bærer følgende inskription, i en nøddeskal Allesøs historie under krigen, forfattet af lærer Jacobsen selv:

„Til Minde om en ond og mørk Tid fra Verdenskrigen 1939-45, hvor 80 familier i Allesø måtte forlade Hus og Hjem — og hvor Byen gennem 3 År var beslaglagt til Flyveplads og Flygtningelejr.

I Erindring om en Befolkning, der trofast mod Egn og Minder vendte tilbage.

Trods Tab og Savn i mange År
det atter går mod Vår,
om Ungdom tro mod Fædres Jord
vil slette Krigens Spor.“

Ved en efterfølgende sammenkomst hos læreren blev der talt af repræsentanter for lærerkredsen, amtskolekonsulent Christoffer Hansen, Odense, og statshmd. Jensen, Kirkendrup, der talte for arkitekt Kyed, samt af lærer Jacobsen, der selv bragte en tak for den måde, hvorpå skolepørgsmålet i Allesø var blevet ordnet.

— — —

Ved gudstjenesten i Allesø kirke den sidste søndag i februar 1944, hvor beboerne var samlet for sidste gang, var kirken fyldt til sidste plads. Den var smukt pyntet med dannebrogflag og blev rammen omkring en gribende højtidelighed, bl. a. den største altergang i kirkens historie. Fra prædikestolen kunne pastor Knudsen bringe en hilsen fra læge Olsen, Sønderød, der på det tidspunkt var blevet arresteret og sad som tyskernes fange. Det var ved denne lejlighed, at den formentlig tyske spion var til stede, og at pastor Knudsen blev „bortført“ af manden, der med sin glubske hund banede sig vej gennem menigheden, da denne var ved at forlade kirken efter gudstjenesten.

Beboerne var meget spændte på, om kirken nu helt ville blive lukket; men på dette punkt greb de danske myndigheder ind. Ved de første meddelelser troede pastor Knudsen ikke, at der var noget at stille op desangående over for den tyske værnemagt. Han blev kaldt til biskoppen, og der fulgte forhandlinger med den tyske konsul, idet man stadig var i kontakt med den tyske kommandant på pladsen.

På dette ene område måtte værnemagten bøje sig. Der blev nemlig givet tilladelse til, at der måtte holdes gudstjenester og andre kirkelige handlinger, når blot tyskernes krav blev overholdt. Præsten havde endvidere fremsat ønske om, at der morgen og aften skulle ringes med kirkeklokken, der nu i omkring 500 år havde ladet sine toner lyde ud over sognet; men dette kunne der ikke gives tilladelse til, selv om ringeren havde taget midlertidigt ophold i nabobyen Broby.

De resterende indbyggere i sognet mødtes nu hver anden søndag til gudstjeneste, der gav dem styrke og trøst i de vanskelige tider. Også mange af de gamle beboere fra Allesø holdt ud med enestående tapperhed.

Det var kun tilladt at besøge byen i forbindelse med disse gudstjenester; en tid var forholdene sådan, at præsten måtte udfær-

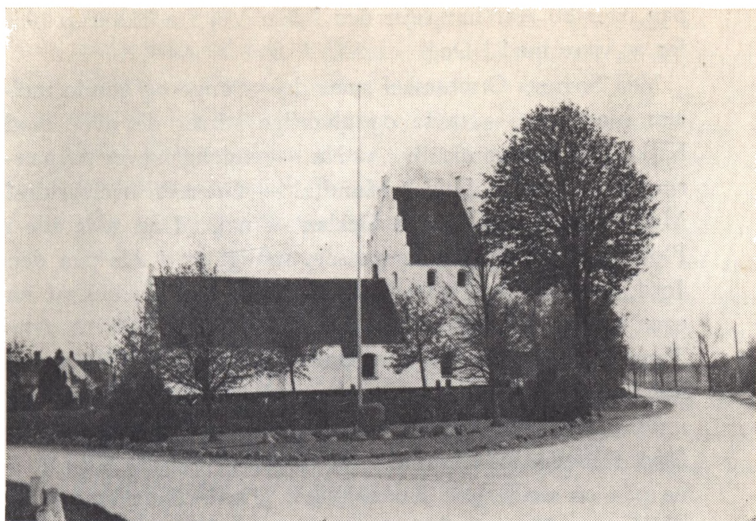
dige en liste over de resterende beboere i sognet, men tog her en del af de tidligere beboere fra Allesø by med, for at disse kunne få lejlighed til at komme i kirken og til at aflægge besøg ved de pårørendes grave på kirkegården. Da en af de øverstbefalende på pladsen, Eckehardt, opdagede, at listerne var forfalsket, blev præsten med meget skarpe udtalelser bebrejdet dette. Det bortfaldt nu helt efter denne episode.

Sabotage på flyvepladsen i februar 1945 bevirkede, at kirken for en tid helt blev lukket. Tyskerne havde gerne villet vise sig forstående over for beboerne fra Allesø, hvis forholdet blot var gensidigt; men i det øjeblik, der blev udført sabotage mod dem, var de som modtræk nødt til at forbyde gudstjenester og kirkelige handlinger, bortset fra begravelser, hvor der for fremtiden ville være strengt opsyn, og hvor følget fra nu af kun måtte bestå af de nærmeste slægtninge. Dette blev på det bestemteste betydet præsten, da han efter sabotagen blev kaldt til Beldringe. En tid blev gudstjenesten da holdt i Arne Niensens gård.

En enkelt uheldig episode berettes fra denne tid: En flok tyske soldater trængte ind i kirken og skaffede sig adgang til tårnet, hvor de gav sig til at ringe med kirkeklokken. Denne form for blasfemi blev dog også straffet eftertrykkeligt.

Den 5. maj ønskede præsten, at Allesø også skulle være med til at ringe freden ind over Danmark. Han ringede til graveren og gav ham besked om en times klokkeringning; denne cyklede til Allesø sammen med sin kone, og mens hun holdt vagt ved foden af tårnet, begyndte han at ringe; men næppe var lyden fra de første klokkeslag trængt ud fra tårnet, før to pistolbevæbnede tyske officerer kom op til kirketårnet, hvor de anholdt graveren. Der skulle aldeles ikke ringes i Allesø den dag, og mere end et par klemte lød der altså ikke over byen på Danmarks befrielsesdag. Graveren blev dog løsladt senere på dagen, og en bevæbnet vagt blev posteret ved indgangen.

Da englænderne kom efter befrielsen, blev forholdene endnu værre. Kommandanten, der boede i Næsby skole, var en hoven karl, og den eneste kirkelige handling, han ligeledes tillod, var begravelser, hvor der vel at mærke hver gang skulle opgives det antal pårørende, der ønskede at deltage i jordefærden, og det måtte ingenlunde overstige 20. Det blev dog sjældent overholdt!



Allesø kirke; i forgrunden anlægget med kongestenen

Om søndagen var der adgang til kirken i to timer, ved begravelse kun 5 kvarter! Grunden til denne strengthed var, at englænderne betragtede det hele som krigsbytte, som de helt og holdent havde magten over.

Den 15. juli 1945 åbnedes kirken igen. Hvad det betød for menigheden, har lærer Jacobsen skildret i en kronik i Fyns Venstreblad d. 18. juli s. å.:

Hjemme igen.

„Søndag den 15. ds. Gudstjeneste i Allesø Kirke Kl. 10. — Hvad denne knappe Meddelelse betyder for den Menighed, der efter 5½ Måneds Udelukkelse atter kunde samles i den gamle Landsbykirke, fik den, som fulgte Kirkegængerne paa deres Vej og overværede Gudstjenesten derude, et stærkt og levende Indtryk af.

Længe før Klokken kaldte sammen, begyndte Folk at samles ved den engelske Vagtpost paa Allesø—Broby Vejen — og det til Trods for at mange havde cyklet 30 km for i en Time at være „hjemme igen“. Jeg ser mig om i den efterhaanden store Skare af Mennesker og lægger Mærke til, at ikke saa faa har naaet „Støvets Aar“. En gammel Kone

paa over 80 Aar har rejst den lange Vej fra Skaarup blot for at være med i Dag.

Ved Sognets Grænseskel staar de — unge og gamle mellem hinanden — tavse og alvorlige stirrer de over mod Kirken og den gamle By. — Nu — endelig hæves Afspærringen — Vagten holder Mandtal — Grænsen overskrides! Men ingen sætter sig paa Cyklen — nej, i Dag gaar alle i Flok og Følge for saa længe som muligt at dvæle paa den Jord, der én Gang var deres. — Det er et Øjeblik af en egen betagende Virkning. — Nu lyder Kirkeklokkens dybe Toner over mod os. Det er, som synger den sit Velkommen hjem gennem den sitrende varme Luft. Stærkere, højere, inderligere lyder det, mens vi nærmer os den før saa idylliske, fredelige lille Landsby. Uvilkaarligt mindes jeg Ordene paa en sønderjysk Kirkeklokke: „De levende kalder jeg til Herrens Hus, de døde ledsager jeg til Graven“.

Ikke alle, der hin Februardag i 1944 maatte forlade Hjem og Arne, kan være med paa denne forjættende, sollyse Sommermorgen. — Dog ogsaa for dem, der faldt fra, ringer Klokken: Fred over Grav og Minder. — Det er en Ordre ikke at søge bort fra den direkte Vej mod Kirken — men ikke forbudt at staa stille — lytte og glædes over atter at være hjemme. Jeg gaar hen til en ældre Mand, der staar og stirrer over mod en gammel, forfalden Gaard, og spørger: „Naa, er De saa glad ved at være hjemme igen?“ Han ser over mod Gaarden med de ituslaaede Ruder, de store Huller i Straataget og Haven, hvor Ukrudtet rager mandshøjt op — saa ser han paa mig og et Par Taarer triller ned ad de rynkede Kinder. — Da forstaar jeg, at alt det, der saa brutalt blev frarøvet og ødelagt, var Slægtsarv gennem to Hundrede Aar — forstaar, at der er noget, Penge ikke kan erstatte — her er Interview ikke paa sin Plads.

I den for disse Mennesker saa ejendommelige, gribende Stund spørger man ikke mere — men gaar stille — lytter og bruger sine Øjne — de alvorlige Ansigter — de slørede Øjne er som en aaben Bog. — De er paa Bristepunktet, disse Mennesker, ved at se det Ødelæggelsens Uvej, der er faret hen over deres gamle By. Jeg mindes selv en Sommer-

søndagmorgen et Par Aar tilbage i Tiden. Hvor saa alt helt anderledes ud her. Velholdte Gaarde omgivet af velplejede Haver — rent og pudset overalt — Idyl — og nu! Jeg spørger uvilkaarligt mig selv: Findes der da intet Fristed i dette Ødelæggelsens Uføre — skaanede Vold og hensynsløs Brutalitet da intet? Jo, eet Sted naaede Tidsler og Skarn ikke at kvæle Blomsternes Skønhed: Haven ved Kirken. Stedet med de mange Kors og Grave. At alt her ser saa velholdt ud, skyldes imidlertid ikke de „Fremmede“, men Graveren, der med en enestaaende Pietet og Omsorg værnede de mange „smaa Haver“. Mens jeg et Øjeblik staar og betragter Inskriptionerne paa de store Egetræskors over nogle faldne tyske Soldater, ser jeg, hvorledes Folk knæler ned for at smykke Gravene med de forsinkede Hilsener fra Paaske og Pinse.

Jeg gaar hen til en Grav, der lige er forladt af en ung Kvinde; læser Navne og Dato paa Stenene — Slægtens Grave taler sit tavse Sprog om Generationers Virke i denne gamle Landsby. Men nu lyder Sangen fra Kirken ud imod mig. Jeg gaar ind — Kirkerummet er fyldt til sidste Plads — et Par rykker sammen, og jeg faar en Plads lige inden for Kirkedøren. Det er Grundtvigs gamle Dagvise: „Den signede Dag med Fryd vi ser“, der synges. Et Øjeblik er det, ligesom det hele er ved at gå i Staa — det er, da vi naar Ordene: „Det kendes paa os som Lysets Børn, at Natten hun er nu omme“. Folk rømmer sig — Lommetørklæderne kommer frem — men kun et Øjeblik varer det. Og der er atter den varme, stærke Klang, da det jubles ud: „Saa rejser vi til vort Fædreland . . .“.

Alteret er smukt pyntet med rød-hvide Nelliker — der er atter dansk Gudstjeneste i den gamle Kirke. Inderligt og smukt takker Præsten for Dagen og Guds Naade. Minder om, at Evangeliet ogsaa i Dag handler om Guds Godhed og Naade mod Mennesker gennem skiftende Tider. Vi er glade over atter at kunne samles i vor gamle Kirke, siger Præsten, men den egentlige Festgudstjeneste vil vi vente med til vi under helt frie Former kan samles med hinanden. Meget kan blive bedre, fortsætter Præsten, men vi tror, at som So-

len i Dag er over vor By og Kirke, gaar vi nu lysere Tider i Møde.

Så lyses Velsignelsen over Menigheden — over Hjem og Virke, og Folk spredes ud over Kirkegaarden for endnu engang at se til Graven. Jeg kan se paa disse Mennesker, hvor svært de har ved at løsrive sig fra Stedet med de mange Minder — aah, blot lige et Trip over til det gamle Hjem — er det der endnu — hvordan ser det ud — men nej, det er forbudt — Ordren lyder på samlet Afgang, vi maa af Sted.

Da vi passerer de yderste Gaarde i Landsbyen, ser jeg nogle tyske Flygtningebørn lege paa den solbeskinnede Gaardsplads, mens de voksne har taget Plads ved Husgavlen og forundret betragter de mange Mennesker, der drager forbi. Det er i Virkeligheden danske Flygtninge, der passerer de tyske — Flygtninge fra alt det, der een Gang for dem var Indbegrebet af Lykke og Tilfredshed — vi fri — de andre Fanger i et fremmed Land. Meget er lagt øde i den gamle By, meget blev slaaet i Stykker i disse onde Maaneder, baade materielt og aandeligt, men eet lever stadig i de danske Flygtninges Sind: Viljen til atter at tage fat — bygge op alt det, der saa hensynsløst blev lagt øde. Vi passerer atter Afspærringen og bliver talt op.

Et Øjeblik staar jeg paa Bakken og ser tilbage mod Landsbyen og den gamle Kirke. Slægters Virkeplads og Samlingssted gennem skiftende Kaar — og jeg føler, hvor ondt og ubarmhjertigt Krigen har skilt Mennesker — men fatter ogsaa den Styrke, der kan ligge i dette: Atter at betræde Fædrene Jord — knæle ved Slægtens Grave — være hjemme igen.“

Mens de tyske flygtninge opholdt sig i byen, blev der holdt gudstjenester for dem i kirken. En gammel tysk konsistorialråd, der var luthersk præst, prædikede for dem, hvilket en del af menighedsrådet var meget utilfreds med. En enkelt gang blev der ogsaa afholdt katolsk gudstjeneste; men først måtte der stænkes vevand, for at kirken kunne bruges til dette formål.

I den tid blev der foretaget 5 tyske begravelser på kirkegården:



2 af tyskergravene på Allesø kirkegård; disse store kors er nu erstattet af små stenplader

I september 1944 blev pastor Knudsen ringet op en morgen kl. 6 og blev anmodet om straks at komme til Allesø kirke for at anvise grav til en tysk soldat ved navn Kerl, der var faldet ned med flyvemaskine ved Sanderum. Sammen med graveren kørte præsten til Allesø, og man enedes efter nogen diskussion om et afsides liggende sted på kirkegården, hvor graven passende kunne være. Da præsten var kommet hjem og netop sad ved morgenkaffen, blev han ringet op af graveren, der fortalte, at tyskerne havde protesteret over stedet, og at de nu ønskede, at graven skulle være ved hovedindgangen, da han var faldet på ærens mark.

Til dette knytter der sig en særlig lille episode, der fandt sted en eftermiddag midt om sommeren for et par år siden. Mens jeg opholdt mig i haven, der støder op til kirkegården, fik jeg besøg af en fremmed herre, der viste sig at være tysker, og som kun talte tysk. Han ønskede at tale med præsten og havde åbenbart troet, at det var præstegården, der lå lige ved kirken. Han forklarede, at han efter flere undersøgelser var kommet til det resultat, at hans bror var faldet i krigen ved en flyveulykke på Fyn, og at han nu lå begravet på Allesø kirkegård. Han havde nu alene — thi dårlig økonomi var skyld i, at hans gamle mor ikke var

med — foretaget rejsen fra Frankfurt og til Allesø for at se broderens grav. Jeg gik med ham ind på kirkegården og viste ham de 4 tyskergrave. Han lagde sig ned på sine knæ, skrabede med omhu græs og mos væk fra de små navneplader af sten, der dækker gravene, og fandt da også broderens navn på en af dem. Efter at have lagt en buket blomster på graven og dvælet der en kort stund, bad han mig fotografere graven og sende hans gamle mor et billede deraf, hvorpå han bevæget forlod kirkegården. Allerede samme dag rejste han fra byen, da hjemrejsen straks skulle tiltrædes.

Den næste begravelse fandt sted den 2. marts 1945. En tysk soldat, der havde fået ordre om afrejse til østfronten, havde begået selvmord. Han var blevet lagt i en sæk og var blevet kørt op til kapellet i en møgvogn, og der havde man smidt ham på gulvet. Præsten gav ordre til, at han skulle begraves ved siden af den anden, men var godt klar over, at dette ville tyskerne på ingen måde billige. Det var meningen, at han dagen efter om morgenen kl. 6 skulle smides i graven; men kl. 5 mødte hans kammerater med en kiste, som de selv havde slået sammen, lagde ham deri og gav ham en hæderlig begravelse. Før de forlod kirkegården, kastede alle hver en håndfuld jord ned på kisten.

I april samme år blev en kvinde ved navn Minna Wilcke begravet på Allesø kirkegård og kort tid efter et nyfødt, unavngivet barn. Den sidste tysker, der blev begravet, var en underofficer, der døde selve befrielsesdagen.

Hjemkomst og genforening

Det var et sørgeligt syn, der mødte de gamle beboere, da de flyttede tilbage til Allesø. De var klare over, at alt var forsømt og meget ødelagt; men det var ganske ubegribeligt, at der alligevel kunne ske så meget i løbet af den forholdsvis korte tid.

I midten af maj, hvor som nævnt de første kom tilbage, var pigtråden omkring byen endnu ikke fjernet; ville man ind i byen, måtte man benytte sig af de få indgange, hvor lågerne som regel åbnedes om dagen, og de huller, der var blevet lavet hist og her.

Der var ikke tale om, at man straks kunne flytte ind dagen efter overtagelsen. Et stort oprydningsarbejde og mange reparationer skulle først udføres, og det tog manden selv eller et par af karlene sig af. Som regel var manden i den første tid det eneste levende væsen på gården, hvor et enkelt værelse, indrettet på loftet eller i et af udhusene, var det eneste beboelige sted. Der var ikke mange hele ruder tilbage, dørfyldninger var sparket ind, gulve, paneler og faste skabe var brugt som brændsel, og elektromotorer, kakkelovne og andre værdigenstande stjålet. I begyndelsen var det ligefrem nødvendigt at gå med træsko på inde i stuerne og rydde op med skovle! Det var nærmest en nybyggertilværelse, hvor de hjemvendte beboere måtte kolonisere deres fædres jord.

Store indrammede numre var med rødt malet på hver eneste bygning i byen, således som det i århundreder har været skik, at besættelsesmagter nummererer de erobrede og beslaglagte huse. Af hensyn til de fremmede håndværkere blev de siddende urørt i den første tid; men da malingen senere skulle fjernes, var det forbundet med stor vanskelighed. Således kan mange af disse



En af de mishandlede ejendomme, nr. 117

uhyggelige „kasernenumre“ tydeligt skimtes endnu rundt omkring på de forskellige bygninger.

De første, der kom tilbage, havde yderligere vanskeligheder at kæmpe med. Der var ingen telefoner i byen eller dens nærhed, og forretninger var der heller ingen af. Den nærmeste var købmandsforretningen i Broby kro, hvor beboerne i den første tid måtte handle.

At få sporene efter de mange flygtninge fjernet var ikke noget let arbejde. Døre, vinduer og gulve frembød et trist billede, og nye materialer måtte tilvejebringes. Håndværkere var det i de første to år vanskeligt at få fat i, og lykkedes det endelig, var det ikke altid førsteklasses arbejdskraft. I flere tilfælde kunne de overbebyrdede håndværkere ikke nå at sætte hele huset i stand på én gang, hvorfor familierne måtte klumpe sig sammen i et par små rum i den første tid.

En af de første, der fik gården restaureret, var gdr. Lohmann Rasmussen. Så man — og ser man i dag — de istandsatte bygninger, er det vanskeligt at se, at der her var indrettet fængsel med 9 celler og yderligere et bilværksted, at alle skillerum og



Fra flyverskjulet i gdr. Hans Bendtsens mark

loftsbjælker var fjernet, at de „nye“ stalddøre er fremstillet af briksene fra cellerne, og at der boede op mod et halvt hundrede flygtninge i stuehuset. Loftet i fængslet havde været forsynet med 15 cm cement, og fyringssystemet havde været det simple, at der havde været en fælles kakkelovn for hver to celler, og der var blevet fyret udefra.

Det var ikke små pengesummer, der i den følgende tid måtte betales for at få de mishandlede ejendomme sat i stand, ofte ligeså meget som det havde kostet at købe ejendommen tilbage. Haver og marker bar også præg af det passerede. Jorden var mange steder helt død, og første gang, der høstedes, var der flere tidsler end kornstrå. De marker, der i et par år havde været lagt ud med græs, var de frodigste, da dette ikke havde bragt dem nogen skade. At jorden havde været drevet under ét siden kapitulationen, havde på ingen måde været hensigtsmæssig for de enkelte brug. Der var intet kvæg på gårdene, og de fleste måtte til at skaffe helt nye besætninger; men først måtte de første afgrøder i hus. I begyndelsen var der kun en enkelt ko på de forskellige gårde, f. eks. på Toftegård, hvor en enlig jerseyko om dagen stod tøjret på græsplænen den første sommer; om natten stod den i en tom hestebås, da kostalden endnu ikke var repareret.

Forholdsvis mange vendte tilbage til Allesø. Den ene efter den

anden dukkede op, selv om der var betænkeligheder og vanskelige beslutninger at tage. Skønt betingelserne må siges at have været ret rimelige, lå priserne dog i overkanten, og prisstigninger — delvis i forbindelse med Koreakrigen — var medvirkende til yderligere betænkeligheder. Desuden var der ikke tale om engang i den nærmeste fremtid ved given lejlighed at afhænde sin ejendom, men derimod øjeblikkelig salg, køb og overtagelse af den nye ejendom. Som nævnt benyttede håndværkerne sig deraf, og alt i alt var det grunden til, at beboerne ved tilbagekomsten var dårligere stillet end i 1944, da de flyttede bort.

Omtale i pressen og andre steder går ud på, at 80% af den gamle befolkning vendte tilbage til Allesø. Dette er dog ikke helt rigtigt. Det kan i denne forbindelse være af interesse at se, hvor mange der kom tilbage, og hvad de havde foretaget sig i den forløbne tid. Den følgende oversigt anfører de 82 familier, der måtte rømme Allesø, de steder, de boede 1944-47, og hvem der i 1947-48 overtog de enkelte ejendomme:

1. Møller Marius Jensen, Allesø mark	Arslev	Møllen og ejendommen nedlagt.
2. Gdr. Rasmus Rasmussen — —	Volderslev	Købt af samme.
3. Gdr. Mads Jørg. Madsen, — Nord	Refsvindinge	Købt af samme.
4. Hmd. Jørgen Rasmussen, — —	Badstrup (endnu)	Flere ejere.
5. Gdr. Edv. Hansens enke, — —	Tyrsobjerg (endnu)	Købt af svigersønnen gdr. Holger Jørgensen.
6. Hmd. Åge Mathiesen, — —	Andebølle, Odense	Flere ejere.
7. Hmd. Julius Hansen, — —	Andebølle, Odense	Købt af hmd. Laurits Schøtz.
8. Hmd. Jens Larsen, — —	Brylle mark, Allesø	Købt af samme, der straks efter købte hus i Allesø. Siden flere ejere.
9. Hmd. Niels Nielsen, — —	Tværskov (omkom v. traktorulykke)	Nedlagt.
10. Gdr. Anton Larsen, — —	Væde, Lunde	Købt af gdr. Richard Hansen.
11. Hmd. Jørgen Hansen, — —	Lindø	Overtaget af sønnen hmd. Hans Hansen.
12. Hmd. Thomas Nielsen, — —	Rønninge (endnu)	Nedlagt, jorden købt af gdr. Svend Jacobsen.
13. Maler Læssøe Timmermann, —	Kirkendrup o. a.	Ejendommen forpagtet af Karl Borgermann.
14. Hmd. Hans Nielsen, — —	Hjadstrup Stormose, Allesø	Nedlagt, købt og bygget op af samme.
15. Hmd. Niels Andersen — —	Skellerup	Flere ejere.
16. Gdr. Anders Andersen, Stolsbjerg	Tarup (endnu)	Nedlagt.
17. Gdrske Marie Andersen, Nordgård	Villestofofte	Købt af godsejer Boris Mex Jørgensen, solgt til gdr. Ove Nielsen.
18. Gdr. Georg Iversen, Hyldegård	Veflinge (endnu)	Købt af samme, nu overtaget af svigersønnen gdr. Svend Jacobsen.
19. Hmd. Svend Åge Succé, Allesø by	Flere forretninger	Købt af godsejer Boris Mex Jørgensen.
20. Slagter H. Ditlevsen, — —	Allested, Allesø Fredskov	Købt af gdr. Svend Jacobsen, Nordgård.
21. Rentier A. Christiansen, — —	Broby (endnu)	Købt af samme.
22. Arbm. Åge Larsen, — —	Snestrup	Købt af sønnen tømrer Karl Christiansen.
		Flere ejere.

23. Hmd. Arnold Pedersen, — —	Lamdrup (endnu)	Flere ejere.
24. Arbm. Svend Nielsen, — —	Næsby, Allesø, Næsby	Købt af hmd. Hans Nielsen.
25. Nitter Ejner Nielsen, — — (købt af frk. Trine Bentsen)	Odense	Købt af arbm. Svend Petersen.
26. Gdr. Lohmann Rasmussen, Allesø	Uggerslev	Købt af samme.
27. Fru Bodil Nielsen, —	Odense (endnu)	Købt af smedem. Thorkild Degn.
28. Fru Anna Berntsen, —	Sødinge	Købt af samme.
28a. Smedem. Ejnar Hansen, —	Sørslev (endnu).	
29. Gdr. Peder Rasmussen, Højgård	Snestrup, Roerslev	Købt af samme.
30. Pastor E. Knudsen, Præstegården	Næsby, Allesø nye præstegård	Købt af bankfuldm. O. Bang.
31. Købmand J. Andersen, Allesø	Jylland	Købt af gdr. Chr. Poulsen, solgt til bager P. Rasmussen, ejes nu af købm. Ebdrup Jacobsen.
32. Gdr. Rasmus Larsen, —	Søndersø (endnu)	Købt af samme, straks solgt til gdr. Hans Jacobsen.
33. Gdr. Jens Madsen, Korskjærgård	Vierne pr. Gamby	Købt af samme, nu overtaget af sønnen gdr. Robert Madsen.
34. Gartner Laurits Larsen, Allesø	Korup (endnu)	Købt af samme, indrettede bolig til svigersøn, købt af fru Marie Knudsen, nu overtaget af søn og svigersøn.
35. Snedker L. Chr. Larsen, —	Lunde	Købt af samme.
36. Gdr. Aksel Jørgensen, —	Rolfsted Enggård	Landbruget nedlagt, flere ejere af stuehuset.
37. Gdr. Anders Hansens enke, —	Villestofte	Nedlagt.
38. Fru Ane Absalonsen, —	Tarup	Købt af gdr. Chr. Poulsen.
39. Arbm. Georg Johansen, —	Broby (endnu)	Flere ejere.
40. Fru Signe Larsen, —	Otterup (endnu)	Købt af samme, straks solgt til Peder Rasmussen.
41. Karetmager D. Ditlevsen, —	Broby	Købt af samme.

42. Købmand J. P. Jensen,	—	Thurø	Købt af Bent Bentsen.
43. Gdr. Bent Bentsen,	—	Tarup (endnu)	Købt af menighedsrådet til præstegård.
44. Gdr. Bent Rasmussen,	—	Svendborg (endnu)	Købt af gdr. Karl Hansen, hvis gård blev nedlagt, siden flere ejere.
45. Træskom. C. Larsens husbest.	—	Odense?	Købt af gdr. P. Rasmussen, Fredskoven.
46. Tømrer Jørgen Rasmussen,	—	Broby	Købt af samme, overtaget af sønnen tømrerm. Laurits Rasmussen.
47. Smedem. Jørgensen, tidl. Uggerslev		Næsby	Købt af arbm. Johannes Rasmussen.
48. Arbm. Hans Jørgen Larsen, Allesø		Munkebo	Købt af gdr. Chr. Poulsen, solgt til gdr. J. L. Jensen, hvis søn boede der en tid.
49. Frk. Lange, Allesø central		Centralen flyttet til Broby	Købt af samme.
50. Murer Chr. Johansen, Allesø		Tarup	Købt af arbm. Laur. Christiansen, solgt til købm. Svend Åge Larsen.
51. Bager Peder Rasmussen,	--	Otterup	Købt af samme, senere solgt til bagerm. Frode Hansen.
52. Fru H. Rasmussen,	—	Bellinge	Flere ejere, nu bagerm. Peder Rasmussen.
53. Smedem. Kai Nieslen,	—	Hjulby	Købt af samme.
54. Fru Maren Larsen,	—	Hjulby	Købt af svigersønnen, smedem. Kai Nielsen.
55. Graver Theodor Lundsgård,	—	Broby	Købt af samme (nu indrettet til kro).
56. Gdr. Anders Nielsen, Lundsgård		Broby (endnu)	Købt af gdr. Jens Larsen, Hjørnegård.
57. Gdr. Karl Hansen,	—	Langesø, Allesø, Broby	Nedlagt.
58. Snedker Valdemar Sørensen,	—	Billesbølle (endnu)	Flere ejere.
59. Gdr. Jens Laur. Jensen, Toftegård		Tarup, Veflinge	Købt af samme, nu forpagtet af sønnen Gunner Jensen.
60. Gdr. Anders Poulsen, Allesø		Vesterby, Tårup mark	Købt af samme.
61. Gdr. Magnus Jensen, Damsgård		Skydebjerg (endnu)	Købt af sammes svoger, gdr. Marius Rasmussen, Lakkendrup.

62. Arbm. Karl Jensen,	Allesø	Bredbjerg	Købt af samme.
63. Arbm. Charles Dahl,		Flere steder, nu Vejle	Købt af arbm. Svend Nielsen, nu købt af kommunen til bolig for lærer E. Jørgensen.
64. Gdr. Hans Chr. Hansen,	—	Rårud	Nedlagt.
65. Gdr. Marius Rasmussen,	—	Karlemosegård pr. Flemløse	Købt af samme.
66. Gdr. Hans Bendtsen,	—	Fjellerup	Købt af samme.
67. Mælkehandler Julius Jensen,	—	Lumby, Gestelev	Købt af samme.
68. Gdr. Anton Bentsen, Tokkeskovgård		Nørreby	Købt af samme.
69. Gdr. Julius Petersen, Allesø mark		Morud skov o. a.	Flere ejere.
70. Gartner Marius Schmidt, — —		Broby	Købt af sønnen, gartner E. Schmidt.
71. Gdrske Maren Andersen, — —		Gamby	Købt af sønnen, gdr. Georg Andersen.
72. Lærer C. C. E. Jacobsen, — skole		Næsby skole	Bebos af samme.
73. Lærerinde frk. Petersen, — —		Broby skole	Bebos af samme.
74. Gdr. Peder Rasmussen, Allesø		Sønnen købte gård i Kværndrup	Flere ejere, nu slagterm. A. Guldager.
75. Gdr. Rasmus Rasmussen, —		Nr. Broby o. a.	Købt af gdr. Hans Knudsen.
76. Uddeler G. Nielsen, Brugsforening.		Tarup (endnu)	Flere ejere, bl. a. forsamlingshuset, nu snedkerm. Egon Larsen.
77. Fru Marie Hansen, Allesø		Næsby	Købt af hmd. Jens Larsen.
78. Skomager Herluf Petersen, Allesø		Næsby (endnu)	Købt af arbm. Ejner Madsen.
79. Banearbm. L. Christiansen, —		Langeskov, Allesø o. a.	Købt af samme, siden flere ejere, nu ass. Ernst Højgård Rasmussen.
80. Arbm. Harry Nielsen, — (huset ejedes af Johs. Sørensen Allesø)		Nørre Højrup	Købt af samme, siden flere lejere.
81. Gdr. Marius Nielsen, Allesø		Lumby (endnu)	Købt af sønnen, gdr. Arne Nielsen.
82. Forsamlingshuset			

Af dette fremgår, at 9 familier ikke kunne vende tilbage til samme ejendom, da denne var nedlagt. To af dem (nr. 12 og 13) er siden blevet bygget op igen. 29 familier havde kun én ejendom i tiden 1944-47 og vendte tilbage til samme ejendom; 6 af dem blev overtaget af en søn eller svigersøn, 1 af en svoger til den tidligere ejer. Andre 6 vendte tilbage til den samme ejendom, men havde haft flere ejendomme i de mellemliggende år. Endelig var der 6 familier, der vendte tilbage, men til andre ejendomme. 34 familier er slet ikke kommet tilbage, enten fordi deres ejendomme er nedlagt, fordi de mente sig selv for gamle til at tage fat igen, eller fordi de havde fået fast arbejde andre steder. Af disse bor godt halvdelen endnu samme sted. 5 af de gamle ejere var i årene 1944-47 afgået ved døden, hmd. Niels Nielsen, hmd. Jørgen Hansen, hvis ejendom er overtaget af en søn, gdr. Hans Chr. Hansen, gdr. Rasmus Rasmussen og fru Marie Hansen.

Af de tidligere ejere, der kom tilbage til byen i 1947, er siden da følgende afgået ved døden: gdr. Mads Jørgen Madsen, maler Læssøe Timmermann, gdrske fru Marie Andersen, gdr. Peder Rasmussen, gdr. Jens Madsen, karetmager Ditlevsen, husejer Bent Bentsen, tømrer Jørgen Rasmussen, frk. Lange, fru Maren Larsen, gdr. Hans Bendtsen og husejer Peder Rasmussen. Landbrugsejendomme bliver i alle tilfælde ført videre af sønner eller svigersønner.

Dette vil alt i alt sige, at nøjagtig halvdelen af den tidligere befolkning er vendt tilbage; for landbrugsejendommene gælder det, at procent-tallet ligger en smule højere end for de øvrige ejendomme. Heraf vendte forholdsvis mange tilbage til Allesø by, hvor der er større landbrug, og forholdsvis få til Norden, hvor der er mindre brug. Det er vel ud fra den betragtning, at ejerne af de større gårde i Allesø by har købt tilbage, at det er hævdet, at 80-90% af beboerne på landbrugsejendommene er vendt tilbage. Forholdet er dog det, at af de ca. 40 landbrug ejes de 18 af de samme, 14 af nye beboere, der først flyttede til Allesø i 1947-48, mens resten er nedlagt.

Hvad angik håndværkere og de handlende, vendte en stor del tilbage. „Peder Bager“, der i 40 år havde drevet bager- og købmandsforretning i Allesø, fik igen blus under ovnen, og „Jørgen Tømrer“, der egentlig havde lagt op og havde overdraget forret-



Den gamle præstegård, der ved beboernes hjemkomst købtes og restaureredes af bankfuldmægtig O. Bang.

ningen til sønnen, tog atter fat for at være med til at bygge det op, som tyskerne havde ødelagt. „Den gamle Snedker“, der ved hjemkomsten fyldte 75 år, havde i en menneskealder været snedker i Allesø, hvor han selv er født. Tyskerne havde stjålet hans værktøj; men alligevel begyndte han arbejdet igen. Trods den høje alder virker han stadig dagligt i sit værksted.

En af dem, der var lykkeligst over at komme hjem igen, var den 82-årige gdr. Anders Poulsen, dengang byens næstældste, nu ældste beboer. Af faderen overtog han gården 1900 og havde boet der altid, indtil han sammen med sin kone og eneste søn måtte vige for tyskernes regime. I et stykke tid havde de en gård i Vesterby ved Bogense; men her i disse nye omgivelser kunne de ikke føle sig hjemme. De solgte gården og flyttede til Lumby-Tårup i nærheden af deres gamle hjem, hvor de boede, indtil de atter kunne vende tilbage til Allesø. Her havde tyskerne lagt vand og elektricitet ind i stuehuset på den gamle gård; sådanne moderne bekvemmeligheder havde der aldrig været der, og sådan skulle det heller aldrig være! Følgelig blev dette „stads“ fjernet igen.

En anden af beboerne har fortalt:

„Et landbrug er jo andet end en arbejdsplads. Der er helt andre ting end de økonomiske, der binder landmanden til sin gård. En gammel mand i sognet har sagt det sådan, at vi er lykkeligst, hvor de gamle har trådt, og der er noget om snakken. På mange af gårdene har slægten generation efter generation haft sit udkomme, og følelsen af at opfylde sine forpligtelser over for slægten har for os vejet tungere end det, at vi kunne blive sparet for meget besvær og mange udgifter. Jeg tror aldrig, jeg ville have kunnet finde mig godt tilpas et andet sted. Derfor var vi heller ikke hjemme i de tre år. Vore naboer var hjælpsomme og flinke og gjorde alt for, at vi skulle føle os hjemme. Vi gjorde det blot ikke. Vi flyttede fra gården i den sikre tro, at vi kom tilbage, og det gjorde vi altså også. Men vi har haft godt af at være ude blandt andre mennesker. Vi har lært, at livet er andet end blot arbejde. Vi fik ligesom tid til at tænke os en smule om, og det er sundt for mange.

Men hjemstavnen drog. Så tit det var muligt, tog vi tilbage hertil for at se til det, der trods alt var vort hjem. Og jeg ved for mit vedkommende, at jeg var glad den dag, jeg igen kunne vende tilbage.“

Beboerne i Beldringe fik ikke lov til at komme tilbage, da flyvepladsen skulle bibeholdes. Denne kendsgerning og de manges tilbagekomst til Allesø skabte yderligere bitterhed blandt dem. En af dem, dyrlæge Valdemar Andersen, skrev i en artikel i dagbladet „København“, at det havde været mere passende at tale om „landsbyen Allesø, der vender hjem, og landsbyen Beldringe, der stadig befinder sig i yderste mørke“. Han skriver bl. a.:

„Det er os en Glæde at se vore tidligere Naboer og Venner vende tilbage, men det svider dobbelt hårdt, at vi stadig er — og vedblivende skal være — bortvist fra vore kære gamle Hjem — Hjem, hvoraf flere er gamle Slægtsejendomme.“

Dyrlægen omtalte den skrivelse, som beboerne i Beldringe havde sendt til Trafikministeriet, da de i juli måned havde erfaret, at

der til stadighed skulle være flyveplads, og hvori de havde bedt ministeren undersøge muligheden for, at de igen kunne vende tilbage. Der blev anmodet om, at pladsens sydgrænse skulle gå i en bue lige nord for byen, hvorved pladsen ganske vist ville blive ca. 25 ha. mindre end beregnet. Hvis byen skulle ind under flyvepladsen, ville beboerne gerne leje ejendommene for en årrække. Dyrlægens artikel slutter:

„Det var hårdt at blive drevet fra Hus og Hjem af Ty-skerne, hårdt at se Englænderne rykke ind i vore Huse, endnu værre at se dem blive brugt til Flygtningelejr. Alt dette tog vi uden at kny, da vi kunde se, at der var nødvendigt. Men vi kan ikke se, at det er nødvendigt, at vore Gårde og Huse nu bruges til Husvildekaserne, medens vi selv er fordrevet, og mange af os bor nu til Leje og risikerer selv en Dag at blive husvilde. Vi venter stadig på Svar!“

Som svar på dette blev det oplyst, at alle områder, som tyskerne havde beslagnet, i sin tid var blevet overdraget Indenrigsministeriet. Fra 1. februar skulle administrationen imidlertid overgå til Ministeriet for offentlige Arbejder, under hvilket de andre flyvepladser sorterede. Efter luftfartsloven skulle flyvepladsen udbygges; men havnene i Rønne, Kastrup og Ålborg skulle komme først, og derfor ville det tage sin tid. Kontorchef Knud Larsen, Indenrigsministeriet, der havde sagen overdraget, oplyste følgende:

„Det er givet, at man ikke kan have en Landsby liggende inde på en Flyveplads. Det er ikke blot et Spørgsmål om Huse, men også om, at der skal være Mennesker til at dyrke Jorden udenom. Hele Beldringe By ligger inden for Flyvepladsområdet. Og når Beboerne spørger, om Linien ikke kan trækkes Nord om Beldringe, så må jeg dertil sige, at ingen har været tilbøjelig til at tage mere end nødvendigt. Alene Hensynet til de store Erstatninger og Omkostninger ved at få den inddragne Jord dyrket, vil virke til den anden side.

Man må erindre, at hver enkelt jo har fået Meddelelse om, at Tilbagekøbsretten er suspenderet for det Område, der skal være Flyveplads, og at Beboerne har fået Erstat-



Den gamle rytterskole, hvor der nu er indrettet kro

ning — netop for Beldringes Vedkommende en særlig god Erstatning (?).

Og det Forhold, at Husene foreløbig bliver stående, betyder jo blot, at man ikke river Bygningerne ned, før det bliver nødvendigt. Men etablere en Landsby på kortere Sigt, så den igen skal forsvinde om nogle År, det kan ikke lade sig gøre. At der ikke er kommet Svar på Brevet fra de tidligere Beboere, er noget, jeg ikke har Kendskab til, men det skal blive undersøgt.“

Vicedirektøren i Luftfartsdirektoratet kunne på daværende tidspunkt kun oplyse, at det endnu ikke havde overtaget flyvepladsen, men „turde lægge hovedet på blokken på, at det ville få brug for hele Beldringe by“.

Der har tidligere været tale om yderligere udvidelser af flyvepladsen; men først for et par år siden blev det endelig afgjort, at en sådan ikke skulle finde sted, og resten af beboerne i Tåstrup og en stor del af Beldringe fik lov at komme tilbage.

Hjemkomsten til Allesø medførte forskellige ændringer: Brugsforeningen, der tidligere havde ligget i byen, var i mellemtiden



Det restaurerede forsamlingshus

blevet flyttet til Broby; vandværket opførtes, og centralen, der i de forløbne år havde været flyttet til Broby, flyttedes igen til Allesø, samtidig med, at der indrettedes en kro i den gamle rytterskole, der nu bærer navnet „Rytterkroen“. Mest savnedes vel forsamlingshuset; men ved et mindre lån og frivillig manuel arbejdskraft blev det restaureret i løbet af den første sommer. Indtil da havde beboerne i Allesø måttet gøre brug af forsamlingshuset i Broby. Det var et fint udtryk for et godt sammenhold i byen og et enestående udslag af hjemstavnsfølelse, der vistes ved dette arbejde. Det kulturelle liv i sognet havde ligget stille siden den dag, tyskerne tog byen i besiddelse, og det havde ikke været muligt at afholde møder af folkelig karakter inden for sognets grænser. Den kendsgerning, at det var fælles kræfter, der havde restaureret forsamlingshuset, gav beboerne en følelse af, at selv den vanskeligste opgave lader sig løse ved samarbejde. Det alene var skyld i, at byens foreningsliv igen kunne begynde; i denne forbindelse tænkes især på gymnastikforeningens og foredragsforeningens arbejde.

Det tog længere tid end beregnet at få alle krigens sår lægt. De fleste beboere flyttede tilbage til Allesø i eftersommeren 1947; men først i løbet af den følgende sommer kom de sidste. Dette

blev markeret ved forsamlingshusets indvielse d. 8. oktober, festen i anledning af beboernes hjemkomst, og denne særlige dag i byens historie tilkendegav, at en splittet helhed igen var samlet, og den blev en smuk afslutning på en ond tid. Det var naturligt, at det restaurerede forsamlingshus, byens anlæg og kirken, sognets naturlige midtpunkt, dannede rammerne omkring denne glædesfest. Byens kongesten blev igen anbragt i det lille anlæg, og for første gang siden hin martsdag i 1944 blev byens flag hejst. Da den smukke granitsten blev rejst på Christian d. X's 70-års fødselsdag, var der ingen, der anede, at den kun skulle få lov at stå der i ganske kort tid. Ved besættelsens begyndelse sørgede man for, at den blev flyttet ind på kirkegården, hvor den blev placeret ved kirkens vestre gavl, hvor den fik lov at stå urørt.

Ikke alene hvad vejret angik, var det en af efterårets smukkeste og bedste dage; her spillede det symbolske også ind. Det var en dag, hvor solen kastede glans over de istandsatte huse, og ved glæden over dette syn glemte man helt at se på de spor, som krigen havde sat, og som endnu ikke var slettet helt ud.

Om eftermiddagen samledes alle sognets beboere ved kongestenen på anlægget ved kirken, hvor højtideligheden indledtes. Formanden for forsamlingshuset, gdr. Lohmann Rasmussen, Allesø, bød den talrige skare velkommen og understregede i sin korte tale, at der var flere grunde til, at der blev holdt fest; dels var arrangementet tænkt som en høstfest og dels som en indvielsesfest af anlæg, kirke og forsamlingshus, som tyskerne havde haft i besiddelse, og endelig først og fremmest som en hjemkomstfest. „Vi fejrer og højtideligholder det, at vor landsby atter er samlet til en helhed og nu lever sit normale liv igen. Vi har nået målet for vore længsler under „landflygtigheden“, da vi alle så hen til den dag, vi atter var samlet i vor by“, sluttede formanden.

2 unge piger fra byen, klædt i hvidt, hejste et smukt dannebrogflag, der siden har vajet over den „genfødte“ by både i glæde og i sorg. Efter at forsamlingen havde sunget „Der er ingenting, der maner“, talte pastor Knudsen:

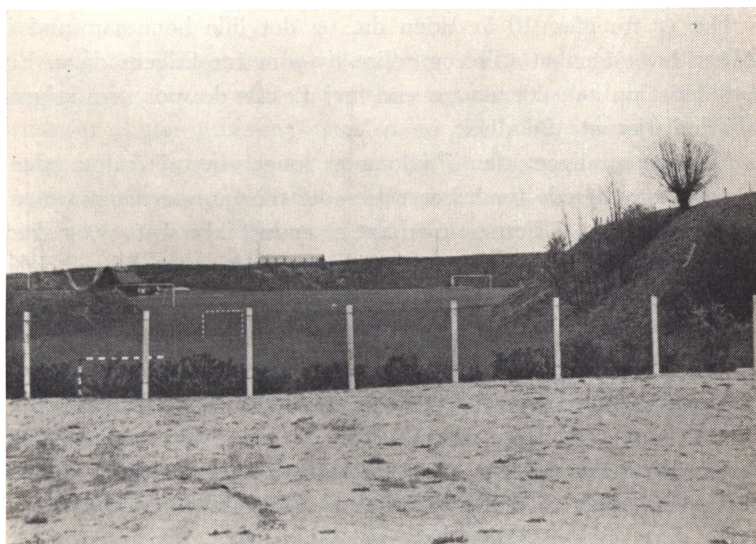
Han gik ud fra Nordal Griegs ord „I dag står flagstangen nøgen“ og mindedes den tid, hvor flagstængerne i Allesø stod nøgne. Det var et symbol på, at ikke alene Allesø, men hele landet og hele folket var berøvet frihed og ret. I Allesø havde man oven i

købet nogle steder taget flagstængerne med ved rømningen, for at den tyske fane ikke skulle blive hejst dér. Det nye dannebrogssflag skulle være hele sognets, og det skulle hejses på glædelige og sørgelige dage for hvert enkelt hjem og for hele landet. „Vi håber, at freden må blive bevaret i fremtiden, men dog ikke freden for enhver pris. Gid vi måtte beholde viljen til at kæmpe for og værne om det, der er vort“, sluttede pastor Knudsen. Efter at han havde udbragt et leve for Danmark, og forsamlingen havde sunget „Der er et yndigt land“, gik man ind i den smukt pyntede kirke, der fyldtes til sidste plads. Efter salmen „Den signede dag med fryd vi ser“ talte biskop Øllgård ud fra profeten Jeremias' brev til de landflygtige i Babylon: „De var omtrent i samme situation, som I har været, omend i mindre grad. I blev ikke ført i landflygtighed, men dog tvunget bort, og ligesom Gud kunne give de landflygtige jøder fremtid og håb, gjaldt det for jer om at arbejde og fylde en plads ud, indtil det håb, I gik med om at kunne komme tilbage, blev til virkelighed. I denne udlændighedstid var det kirken, som først til sidst blev spærret, der var en af de ting, som bandt og vedligeholdt den stadige forbindelse mellem stedet og jer. Det, der ligger bag ved tankegangen, er, at det er Gud, der i sidste instans står bag, også når det ser ud som noget ulykkeligt, for Gud vil gennem dette føre jer hjem til den endelige lykke. Det svære og tunge var af Gud tænkt til gavn og fred og ikke til ulykke. Vi håber, at et endnu stærkere fællesskab vil vokse op imellem sognets beboere. Vi skal have fremtid og håb for Danmark og for os selv trods død og synd. Vi er kommet sammen i dag for at takke Gud for hans velgerninger og bede Gud om at gøre os til taknemmelige mennesker, så vi, når vi går ud herfra og skal leve vort liv videre, kan takke Gud med hjerte, mund og hænder. Når Gud er med i det, som sker, kommer der altid noget godt ud af det. Vi ønsker for jer, som nu skal leve dagliglivet her, at der må komme noget godt ud af de strenge tider, så de blev til en velgerning fra Gud. Han har ført jer tilbage. Glem ikke, at det var ham, der var med bag ved“, udtalte biskoppen bl. a.

Senere samledes alle i forsamlingshuset, hvor der blev indledt med spisning. Foruden biskop Øllgård blev der talt af pastor Knudsen, førstelærer Jacobsen, sognerådsformand P. Rasmussen,



Under krigen



Nu en af Nordfyns smukkeste sportspladser

Kirkendrup, lrs. Høgsbro, Odense, og en række af de hjemvendte beboere.

Ole Kühnel fra Statsradiofonien var i Allesø i de dage, og nogle dage senere bragtes hans udsendelse i radioen med glimt fra festligheden foruden samtaler med flere af beboerne, der skildrede byens historie fra oprud til genforening.

— — —

Et særpræget kapitel af Allesøs historie havde dermed nået sin afslutning, og et nyt — forhåbentlig under mere fredelige former — skulle begynde. Krigens dønninger var nået ud til den lille fredelige landsby og havde bragt kaos og uorden i alle ting. Den højtidelige indvielsesfest vil blive husket i lange tider, og der vil i generationer fremover blive talt om de 4 onde år for byen.

Nu skulle livet atter leves normalt. Hvad Bjørnson engang skrev, var gået i opfyldelse, ikke alene i Allesø, men også andre steder, hvor verdenskrigen havde sat sine uhyggelige spor:

*Alt, hvad fædrene har kæmpet,
mødrene har lidt,
har den Herre stille lempet,
så vi vandt vor ret.*

Der er nu gået 10 år siden da, og det lille bondesamfund i Allesø lever igen et stille og roligt liv som før krigens dage. Er bybilledet nu helt det samme som før? Er alle de spor, som krigen efterlod, fjernet? Ikke helt.

Som nævnt ligger den 7 kilometer lange ringvej endnu uden om Allesø. Allerede før beboerne vendte tilbage, var det bragt på tale, at den skulle fjernes; men det er endnu ikke sket — og sker vel kun på privat initiativ. Det er en kendsgerning, at denne brede cementvej endnu hviler som et tungt åg over mange tønder land god jord og kun er til gene for beboerne.

Side om side med landbrugsmaskiner står endnu mange spanske ryttere langs ringvejen, og flere bygninger bærer de uudslettelige kasernenumre som reminiscenser fra tyskernes regime. Ved indkørslen til byen ligger den store hangar, og i nærheden af Beldringe står som et truende minde et par bunkers tilbage. Foruden dette er der sikkert ikke en eneste gård, uden at den er mærket af det skete og bærer præg deraf. Det hele bevirker, at



Mindestenen på sportspladsen

tankerne engang imellem går tilbage til den tid, da tysk pigtråd lagde sig imellem byen og dens beboere, der blev fordrevet af de tyske bajonetter, mens de tyske støvlehæle blev plantet i dens marker.

Angående hangaren har der i det sidste halve år været ført forhandlinger med staten om køb og overtagelse, da den kun rummer et par privatmaskiner og en del landbrugsmaskiner. En lang række nordfynske sognes idrætsforeninger, deriblandt Allesø gymnastikforening, har sluttet sig sammen og vil nu søge at overtage hangaren og reparere og omdanne den til en effektiv sports-hal, der vil kunne blive rammen om et sundt ungdomsarbejde i den kommende tid. Der er foreløbig nedsat en kommission med politibetjent Sandhus, Lumby, og gdr. Svend Jacobsen, Allesø, som formand og næstformand. Det er mit ønske, at deres planer vil kunne realiseres på bedste måde til gavn for den nordfynske ungdom.

Der er dog ét godt og synligt minde tilbage: en grusgrav, der oprindeligt tjente det gamle byfællesskab, og hvor tyskerne gravede grus og sand til anlæggene på flyvepladsen, er for et par år siden blevet omdannet til en af Fyns smukkeste idrætspladser. Pladsen,

som tyskerne til sidst brugte som skydebane, lignede nærmest en losseplads, da de forlod den; men et stort oprydnings- og planeringsarbejde er udført, og ingen vil i dag kunne se, at denne smukke sportsplads oprindelig var en grusgrav. En sten, der blev fundet under planeringsarbejdet, bærer med få ord pladsens historie og dens formål:

*Hvor fjendehånd grave i ufredstid,
der flokkes nu ungdom til fredelig id.*

— — —

Alt i denne beretning er oplevelser, som vil blive fortalt i generationer fremover — i erindring om en befolkning, der blev tvunget fra hus og hjem, men som trofast mod byen og de gamle minder vendte tilbage og byggede op, hvad fjenden havde brudt.